

Tittamari Marttinen

ANNA TAITEEN YLLÄTTÄÄ!

Taidemaistiaiset ja Kulttuurivaskooli viestinnän välineinä taiteilijan ja yleisön elämyksellisessä vuorovaikutuksessa

ANNA TAITEEN YLLÄTTÄÄ!

Taidemaistiaiset ja Kulttuurivaskooli viestinnän välineinä taiteilijan ja yleisön elämyksellisessä vuorovaikutuksessa

Tittamari Marttinen
Opinnäytetyö
Kevät 2020
Kulttuurituottamisen ja luovan talouden
koulutusohjelma (YAMK)
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kulttuurituottamisen ja luovan talouden koulutusohjelma (YAMK)

Tekijä: Tittamari Martinen

Opinnäytetyön nimi: Anna taiteen yllättää! Taidemaistiaiset ja Kulttuurivaskooli viestinnän välineinä taiteilijan ja yleisön elämyksellisessä vuorovaikutuksessa.

Työn ohjaajat: Pekka Isomursu ja Jouko Tötterström

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2020

Sivumäärä: 83 + 8

Taide elää vahvimmillaan taiteilijan ja yleisön dialogina, usein taiteilijan itsensä tai jonkin taideorganisaation järjestämissä kehyksissä. Mutta miten innostaa potentiaalinen yleisö käymään tapahtumissa ja osallistumaan aktiivisesti taiteen kokemiseen?

Opinnäytteeni jakautuu neljään osaan. Ensiksi ääneen pääsevät taiteilijat. Eri alojen ammattilaiset kertovat, mikä kohtaamisissa yleisön kanssa on heille erityisen tärkeää oman työnsä kannalta. Kehittelen teemaa eteenpäin antamalla puheenvuoron taideorganisaatioiden edustajille.

Seuraavaksi kuulemme yleisön ajatuksia ja kokemuksia: millaisiksi haastattelemani 30–80-vuotiaat kulttuurin ja taiteen yleisön edustajat luonnehtivat itsensä ja taidemieltymyksensä? Ja ennen kaikkea: miten heidät saadaan houkuteltua tutustumaan laajemmin eri taiteenlajeihin ja osallistumaan kulttuuritapahtumiin? Mikä herättää kiinnostuksen, mikä innostaa, mikä säväyttää, mikä tekee unohtumattoman vaikutuksen? Haastattelemani taiteilijoiden ja taideorganisaation edustajien into kertoa työstään oli ilostuttavaa ja tarttuvaa. Kyselytutkimukseeni vastasi paneutuneesti 123 yleisön edustajaa. Tarkoitukseni oli selvittää yleisön tavoittamisen ja taidemaun laajentamisen mahdollisuudet sekä pohtia sitä, millä keinoilla taide voisi aidosti olla osa jokapäiväistä elämää. Pohdin myös taiteen yllättämisen ja siitä yllättymisen tematiikkaa. Voiko yleisöpohjaa laajentaa ja yleisön kiinnostusta laventaa, jos taide tulee yllättäen vastaan kadunkulmassa tai kauppakeskuksessa?

Tuloksena loin vastausten perusteella Kulttuurivaskooli-muistilistan, jossa olen hahmotellut kymmenen teemaa yleisön ja taiteen onnistuneelle kohtaamiselle. Kulttuurivaskooli toimii taidemaistiaisten periaatteella: taideteoksiin liittyvien makupalojen ja hyvän, verkossa tapahtuvan viestinnän ansiosta yleisön edustaja voi tutustua teokseen ja sen tekijöihin ennalta ja innostua kokemaan varsinaisen taideteoksen. Kulttuurivaskoolia voi soveltuvin osin hyödyntää jokainen taiteilija tai organisaatio osana toimintaansa ja erityisesti viestintäänsä. Taidemaistiaisten ajatus on syntynyt koronakeväänä 2020, jolloin taidekenttä nopeaan tahtiin otti digiloikan ja lisäsi teosten esityksiä ja yleisötyötä verkossa. Kotisohvalla nautittu taide herätti kuitenkin monissa halun kokea teos myös ajassa ja tilassa. Taidemaistiaiset verkossa voi olla innostava tapa tutustua itselle vieraampaankin taiteenalaan, yksittäisestä teoksesta puhumatta.

Asiasanat: kulttuuritapahtumat, kulttuurituotanto, taideyleisö, taidekokemukset, taiteilijat, taiteellinen työ, taiteen lajit, yleisötutkimus, yleisötyö

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Cultural Production and Creative Industries (Master)

Author: Tittamari Marttinen

Title of thesis: Let Art Surprise You At The Corner of The Street – The Dialogue Between Art and its Audiences as a Method of Inspiration to New Art Experiences

Supervisors: Pekka Isomursu and Jouko Tötterström

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2020 Number of pages: 83 + 8

Art is alive in the dialogue and interaction between artist and audience. But how to inspire potential audiences to take actively part in making and experiencing different kind of art? This research is divided into four parts: first I present thoughts of artists of different fields considering their relationship with audiences. Then I develop my theme more with representatives of art organizations. As a next step I give voice to audiences. I launched a survey via Webropol to map out how certain representatives of audience aged 30-80 characterize themselves as culture spectators as well as their art preferences and favourites. How would they be excited and inspired to familiarize themselves to new pieces and forms of art? What would be essential – and memorable? Based on my observations of their answers I have sketched a check list or tool called The Golden Culture Pan, a possibility to get acquainted with a piece of art in the internet and a way to offer exciting art tasting experiences to potential audiences via web events.

The Golden Culture Pan is considered here as a device used by gold diggers who rinse gold nuggets from the rivers. An important framework in my study was the exceptional spring caused by COVID-19 and the sudden and acute digital jump process of many artists and art institutions. All the artists of different fields and representatives of art institutions have an important role in this study – your devotion to your work is impressive. The representatives of the audience are 123 private people who tirelessly answered my questions of the Webropol survey. My main aim is to catch up the audience and also potential audience and consider possibilities to widen the general experiences of art and also to see how different kind of art (music, literature, theatre, visual arts etc.) could be a part of our every day life. I also considered the surprising aspect of art. Could it be possible to get even more interested audiences by offering them inspiring experiences of different art forms during the everyday life, without boundaries and prejudices? Many found surprise meetings with art for example at the corners of the street or at the shopping centres as very delightful experiences.

As a result of my interviews and surveys I outlined “The Golden Culture Pan” Art Tasting -checklist of ten themes to express a successful basement to the meetings of art and audience. Potential representatives of audience wanted to familiarize themselves beforehand with the event or piece of art as well as with the artists involved. To have a treat and a sufficient amount of background information is essential to evoke their interest to the artistic creation. All the artists and art organizations can use this checklist as a part of their communication. The idea of art tasting is finished during the exceptional COVID-19 spring. Events and happenings tasted at home has been a delightful experience but has also evoked a desire to experience a certain concert, exhibition or a play in real life. Art tasting can work in the internet as a handy way to anyone to make acquaintance with a new kind of performance not to speak about a specific piece of art.

Keywords: art management, art tasting, artistic work, artist, audience, cultural production

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	VALOKEILASSA TAITEILIJAN JA YLEISÖN KOHTAAMISET	9
2.1	Keskusteluja unista	10
2.2	Kirjailijan ja lukijan kohtaamisessa lukuelämys syvenee	10
2.3	Shakespearen ja Molièren vaatteissa.....	13
2.4	Kaupunkilaisten kanssa tehtyä ja koettua teatteria.....	15
2.5	Tilaa herkkyydelle, ajattelemiselle ja toisin katsomiselle	18
2.6	"Tunne siitä, että olen viemässä arkea uuteen kulmaan, on ihana."	20
2.7	"Miten sain tietyn saundin aikaan?"	22
2.8	Koronavirus toi verkkotapahtumat livetapahtumien rinnalle	24
3	TAIDE ASTUU ULOS KEHYKSISTÄÄN JA RESIDENSSI AVAA OVENSA – MITEN TAIDEORGANISAATIO ELÄÄ JOUSTAVASTI AJASSA?	27
3.1	Pienen Kirjapuodin tapaus – kirjoja ja kulttuurielämyksiä	30
3.2	Q-teatterin tapaus – asiat näkyviksi taiteen suojissa	31
3.3	Saaren kartanon tapaus – residenssin avoimet ovet.....	33
3.4	Aineen taidemuseon tapaus – kaikilla on oikeus taidemuseopalveluihin.....	35
4	YLEISÖ TAITEEN KOKIJANA	41
4.1	"Minä olen yleisö ja olen tärkeä juuri siinä roolissa"	42
4.2	"On mukava tulla yllätetyksi"	45
4.3	"Jos tupsahtaisi kohdalle kesäkadulla..."	47
4.4	"Kolahtaa omaan elämään"	50
4.5	"Haluan haastaa taiteilijan ja tämän näkemykset"	54
4.6	"Joku takuu laadusta ja tyylikkyydestä"	60

4.7	Kulttuurivinkkejä keltanokille	63
4.8	Viisi tapaa saada kiinni kulttuurilanganpäästä	67
5	POHDINTOJA: YLEISÖ TAITEEN KOKIJANA	69
6	KULTTUURIVASKOOLI - MUISTILISTA TAITEEN JA YLEISÖN ELÄMYKSELLISEEN VUOROVAIKUTUKSEEN	73
	LÄHTEET	79

1 JOHDANTO

Pariisin metro ruuhka-aikana. Kiireiset ihmiset hidastavat askeleitaan ja pysähtyvät kuuntelemaan asemalla soittavaa orkesteria. Pimeänä iltana Riassa bassolaulaja saattelee kulkijoita Brahmsin Kehtolaululla. Ateenalaisessa kuppilassa kamarinäytelmä yllättää kesken kala-aterian. Lissabonissa fado-laulaja täyttää ravintolan intohimollaan. Turussa ihmisvirran keskellä alkaa äkkiä kesäinen performanssi. Brysselissä sarjakuvahahmot kiipeilevät seinillä, pohjoisessa pikkukaupungissa ihastuttaa auringossa hehkuva murali. Veistokset karkaavat museosta kadunkulmaan, aforismit matkustavat junissa ja raitiovaunuissa. Valoteokset huuhtelevat vanhoja rakennuksia väreillään, kirjailijat esiintyvät kouluissa ja ostoskeskuksissa, tanssija tempaa hoitokodin asukkaan tangon pyörteisiin. Fagotisti soittaa päiväkodissa ja viulisti lentokentällä. Runoilija lukee tekstejään korttelikapakassa. Näyttelijät esiintyvät veneissä ja laitureilla, turuilla ja toreilla, metsissä ja valvontakameran ruuduilla. Konserttia voi seurata sairaalavuoteelta tai työpaikan kahvihuoneesta käsin. Parasta mahdollista taiteen saavutettavuutta on se, että taiteen voi kohdata sattumalta, yllättäen ja missä tahansa. Keskelle arkea syntyy elämys, joka ilahduttaa ja virkistää kokiensa. Koronakevään eli Covid-19 -viruksen aiheuttaman globaalin poikkeustilan aikaan kaikki tämä siirtyi kokemuksina verkkoon. Taide-elämykset ilahduttivat kokijoita mutta herättivät huolta taiteen ansaintalogiikasta ja muutoksesta tilaan, jossa kaiken pitäisi olla saatavilla ilmaiseksi. Myös suoratoistopalvelujen suosio lisääntyi hetkessä. Samalla käytiin keskustelua siitä, muuttako virtuaalitapahtumien kirjo taiteen sisältöjä. Keskityn tutkimuksessani pohtimaan sitä, miten verkkotuotantoja voi käyttää taidemaistiaisina eli sisäänheittäjinä taiteen maailmaan. Pohdin myös taiteilijan ja yleisön vuorovaikutuksen merkitystä taiteelle sekä muuta taiteeseen liittyvää tiedotusta.

”Kerron ihmisille usein unesta, jossa puhun karhun kanssa. He kertovat omista asioistaan minulle. On hienoa, että ihmiset kokevat taiteilijan ymmärtävän heitä”, kuvaa taidemaalari *Helena Juntila*. ”Kerran olin pienessä Mishiman kylässä Japanissa. Muuan vanha mies antoi minulle hienon siveltimen ja sanoi, että haluaisi maalata samalla tavalla kuin minä. Myös eräs toinen mies sanoi, että hänen mielestään olen todellinen taiteilija. Nämä kohtaamiset jäivät mieleen, koska olin täysin tuntematon taiteilija heille ja he reagoivat suoraan näkemiinsä teoksiini. He eivät myöskään olleet erityisiä ”taideihmisiä”, vaan kylän asukkaita.” (Juntila 2018.)

Lempikirjailijan tai -muusikon kohtaaminen on ihailijalle unohtumaton hetki, mutta myös molempipuolinen ilo. ”Tapaamiset avaavat uusia kysymyksiä teoksiini”, performanssitaitelija *Leena Kela* kertoo. ”Osa teoksistani on rakennettu osallistumisen ympärille: performanssia ei edes olisi, ellei yleisö sitä toteuttaisi. Mietin teokseni tarkkaan, jotta kokijalla on sille tarpeeksi avaimia, mutta sitä ei ole pureskeltu valmiiksi. Teos on täynnä yllätyksiä.” (Kela 2018.)

Taitelijat kertovat mielellään tapaamisista yleisönsä kanssa. Jokin teos on järjestyttänyt lukijansa tai kokijansa maailmaa ja antanut jopa elämälle uuden suunnan. Lapsille ja nuorille kirjoittava *Marja-Leena Tiainen* kertoo, millainen on hänestä ihanteellinen kohtaaminen: ”Täysi auditorio nuoria, häliseviä oppilaita. Takapenkin pojat supisevat, häiriköivät ja vähät välittävät, mitä joku kirjailija siellä edessä puhuu... Tilanne on kaoottinen, kunnes tartun kirjaan ja alan lukea. Takarivin äännet hiljenevät. Salissa on rikkumaton hiljaisuus, ja kaikki kuuntelevat tarinaa. Lopuksi taputetaan, ja mennään lainaamaan kirjastosta se kirja!” (Tiainen 2018.)

2 VALOKEILASSA TAITEILIJAN JA YLEISÖN KOHTAAMISET

Pohdin taiteilijan ja yleisön kohtaamisia sekä yleisön innostamista taiteen pariin tässä tutkielmasani aluksi taiteilijan näkökulmasta ja luon samalla pohjaa tarkasteluni loppuhuipennukseen, jossa pohditaan toisaalta taiteilijan ja toisaalta yleisön tarpeista ja toiveista käsin luotuja viestinnän välineitä. Teemahaastattelujen ja kyselyn vastausten analysoinnin rinnalla kehittelen Kulttuuri-vaskooli-työkalun. Vuorovaikutus yleisön ja taideteoksen tai taiteilijan välille syntyy jo sillä hetkellä, kun tekijät avaavat tiedotuksen, taustatietojen, tervehdysten ja taidemaistaisten keinoin teoksen maailmaa ja potentiaalinen yleisön edustaja päättää tutustua siihen.

Millainen merkitys taiteilijalle on vapaamuotoisella vuorovaikutuksella yleisön kanssa? Taiteilijoille suunnatussa teemahaastattelussani ovat mukana taidemaalari ja kaksi kirjailijaa (toinen aikuisille, toinen pääasiassa lapsille ja nuorille kirjoittava) sekä muusikko-näyttelijä, näyttelijä, performanssitaiteilija, säveltäjä-muusikko ja tanssija. Kirjailijan ja kuvataiteilijan sekä säveltäjän työ on pohjimmiltaan varsin yksinäistä, työskentelyä omassa työhuoneessa ja oman taiteen äärellä, kun taas muusikon, näyttelijän, tanssijan ja performanssitaiteilijan työ tapahtuu harjoittelua lukuun ottamatta nimenomaan estradilla ja yleisön edessä. Yleisö saattaa olla oleellinen osa esitystä ja sen toteutumista. Miten tämä vaikuttaa taiteilijan ja yleisön vuorovaikutukseen? Tuoko taiteilijan tapaaminen ja vapaa keskustelu tämän kanssa yleisön taidekokemukselle uusia ulottuvuuksia?

Tarkastelen myös, millainen käsitys taiteilijalla on yleisöstään, ja millaisena se näissä vuorovaikutustilanteissa näyttäytyy. Millainen merkitys yleisöllä on taiteellisessa työssä? Ja ennen kaikkea tarkastelen, millaisia kohtaamiset yleisön kanssa ovat taiteilijan näkökulmasta.

Elokuvaohjaaja Juho Kuosmanen on analysoinut suhdettaan työhönsä: ”Rakastan sitä hetkeä, kun idea syttyy, aurinko alkaa paistaa ja liikennevaloissa valo vaihtuu vihreäksi ennen kuin ehtii edes hidastaa. Kaikki tuntuu mahdolliselta. Sen jälkeen alkaa työ, joka on sitten sitä umpihankea. Kirjoittamista, lukemista ja lisää kirjoittamista. – Yksinäisyyttä ja yhteistyötä.” (Kuosmanen 2015, 17.) Kuosmanen jatkaa: ”Minulle taide on kommunikaatiota. Suurimmat taidekokemukseni ovat olleet ymmärtämisen hetkiä. Myös taiteilijana saan suurimman tyydytyksen ymmärretyksi tuleminen tunteesta. Viestit vuosisatojenkin takaa voivat löytää nykyhetkessä ymmärtävän vastaanottajan. Taide on humaania totuuden etsintää ja sen esille asettamista.” (Kuosmanen 2015, 17.)

2.1 Keskusteluja unista

Taidemaalari Helena Junttila

Sodankylän Askassa asuva Helena Junttila kertoo olevansa kuvataiteilijana tekemisissä yleisön-
sä kanssa pääasiassa näyttelyiden avajaisissa, järjestetyissä tapaamistilaisuuksissa ja teosten
myyntitapahtumissa, kuten vaikkapa taidebasaareissa. Ihmiset tulevat mielellään juttelemaan
hänen kanssaan, kun tällainen tilaisuus järjestetään. Nykyään tärkeäksi kanssakäymisen tavaksi
ovat muodostuneet sosiaalisen median kanavat, varsinkin Facebook ja Instagram.

Yleensä hän lausuu näyttelyn avajaisten yhteydessä muutaman sanan ja on usein esitellyt myös
muiden taiteilijoiden teoksia, mikäli kyseessä on yhteisnäyttely. Häneltä kysytään etenkin tekni-
kasta ja aiheista. Myös piirrosten japanilaisvaikutteet kiinnostavat ihmisiä. "Todella usein olen
kuullut ihmisten karhu-unia ja myös muista unista olemme käyneet hienoja keskusteluja. Nämä
liittyvät oman ilmaisuni kehittymiseen johtuen unesta, jossa puhuin karhun kanssa ja josta olen
kertonut usein." (Junttila 2018.) Junttila kokeekin, että ihmiset kertovat hänelle yllättävän usein
henkilökohtaisista asioistaan, koska tuntevat taiteilijan ymmärtävän heitä ja heidän kokemuksi-
aan. Hän uskoo myös tapaamisten auttavan katsojia ymmärtämään taiteilijan teoksia paremmin.
"Taiteeseen liitettävä mystiikka lievenee, kun yleisö näkee oikean ihmisen taiteen takana." (Juntti-
la 2018.)

2.2 Kirjailijan ja lukijan kohtaamisessa lukuelämys syvenee

Maritta Lintunen & Marja-Leena Tiainen, kirjailijat

Hämeenlinnassa asuva kirjailija Maritta Lintunen kuvailee tapaavansa lukijoita lukupiireissä, kir-
jastovierailuilla, matineoissa ja kirjamessuilla. Joskus hän saa kirjailijasivun kautta palautteita,
kysymyksiä tai viestejä lukijoilta ja pyrkii vastaamaan niihin aina. Lapsille ja nuorille valtaosan
tuotannostaan kirjoittanut kuopiolainen Marja-Leena Tiainen mainitsee samoja kohtaamistilantei-
ta, mutta ottaa tärkeimpänä mukaan koulut: "Kohtaamisia lukijoiden kanssa on ollut erityisesti
koulu- ja kirjastovierailuilla sekä kirjamessuilla, myös kirjakaupoissa. Satunnaisia kohtaamisia on
ajoittain myös kirjallisten tilaisuuksien ulkopuolella." (Tiainen 2018.) Tiainen on tehnyt uransa
aikana satoja kouluvierailuja, Lintunen puolestaan haluaisi mielellään vierailuilla kouluilla nykyistä
enemmän.

Kirjanjulkistamistilaisuudet ovat kirjallisuuden kentällä entistäkin suosituimpia. Ne ovat tapa juhlistaa kirjaa ja kutsua koolle ystäviä, kollegoita, lukijoita ja kadunmiehiä. Joskus niihin osallistuu myös kustantaja, mutta usein kirjailija järjestää julkkarinsa itse. Lintunen kuvaa järjestäneensä vain yhden juhlat, ja nekin kustantaja oikeastaan toteutti yhteisjulkareina Lintusen ja hänen kollegansa kanssa. Hän toteaa olevansa arka järjestämään julkkareita, koska pelkää niin paljon kirjan tulevaa vastaanottoa. (Lintunen 2018.) Tämä on useallakin kirjailijalla todellinen syy karttaa julkistamistilaisuuksia, ja kertoo osaltaan siitä, miten lehtien ja muun median kulttuuriosastojen kapea-tila uutuskirjoille asettaa suunnattomia odotuksia ja paineita kirjojen saamiin arvosteluihin ja esittelyihin. Jos arvostelut ovat kielteisiä, se tuntuu musertavalta. Moni taiteilija jännittää teostensa julkista vastaanottoa, joten Lintusen huoli kuvastaa yleistä tilannetta.

Marja-Leena Tiainen puolestaan kertoo järjestäneensä yhden julkkarit nuortenromaanin ja selkokirjan ilmestyessä samoihin aikoihin vuonna 2016. "Kun asun kaukana kirjallisista piireistä, julkkariden järjestäminen on tuntunut turhalta. Ensimmäiset ja ainoat julkkarit järjestin kirjailijaystävileni kotona. Syötiin, juotiin ja seurusteltiin." (Tiainen 2018.) Myöhemmin Tiainen on ollut mukana kustantajan järjestämässä kolmen tekijän yhteisjulkareissa. Niissä oli runsaasti kiinnostunutta yleisöä. Julkkarit voivat olla yksi luonteva tapa kohtauttaa kirjailija ja hänen uutusteoksensa lukijoiden kanssa.

Millaisia keskusteluja kirjailijan ja lukijoiden kohtaamisessa sitten syntyy? Lintunen kuvailee, että tapaamisissa puhutaan usein kirjan henkilöistä, heidän motiiveistaan, kielestä ja ilmaisuista, usein myös lukijoiden henkilökohtaisista ajatuksista ja tuntemuksista, joita kirjan sisältö on nostanut esiin. Lukijoita yleensä kiinnostavat myös kirjailijan kirjoittajantien eri vaiheet eli se, miten hänestä on tullut kirjailija, sekä jonkin yksittäisen teoksen taustat tai syntytarina. (Lintunen 2018.)

lhanteellista kommunikointi lukijan kanssa on silloin, kun tämä on juuri lukenut teoksen, josta Lintunen vaikkapa lukupiirissä, lukijatapaamisessa tai messuhaastattelussa kertoo. Silloin syntyy spontaania keskustelua, jossa avataan teokseen liittyviä asioita, ja sillä tavoin hän uskoo lukijansa kokemuksen syvenevän. "Se on heijastus ja vastakaiku tehdystä työstä", Lintunen pohtii (2018). Joskus vastassa saattaa olla vastahakoinen tai ennakkoluuloinen lukija, mutta hänenkin mielipiteidensä kuuleminen on kirjailijan mielestä varsin tarpeellista ja arvokasta.

Maritta Lintunen uskoo tapaamisten tuovan uusia ulottuvuuksia tai elämyksiä hänen teostensa lukijoille. Hän muistaa itsekin, miltä on tuntunut kuunnella ensimmäisiä kertoja nuorena jotakin kirjailijaa livenä. Sähköpostitse tai puhelimitse hän saa yhteydenottoja noin kerran kuussa, lähin-

nä palautetta tai kyselyjä esim. esitelmäntekijöiltä. "Joskus (julkaisemattomana vuonna) palautetta ja viestejä tulee harvemmin. Tänä vuonna (kirjavuosi) kohtaamisia on ollut tarpeeksi - joskus toivoisin niitä olevan enemmänkin", Lintunen toteaa (2018). Kohtaamiset yleisön kanssa liittyvät siis myös kirjojen sesonkiluonteeseen ja uutuusarvoon sekä kirjailijan julkaisutahtiin. Uusi kirja poikii enemmän esiintymistilaisuuksia ja yhteydenottoja.

Lintuselle on jäänyt mieleen takavuosien Helsingin Kirjamesseilta tyylikäs n. 70-vuotias nainen, joka oli tullut haastattelun jälkeen sanomaan, ettei lue yleensä naisten kirjoittamia kirjoja, mutta aikoo lukea hänen kirjansa, koska hän "kirjoittaa kuin mies". Kuulija oli verrannut Lintusta Eeva Joenpeltoon, jonka kotitalossa Sammatissa Lintunen vuosia myöhemmin asuikin kirjailijaresidenssissä.

Uutta teosta kirjoittaessa Lintunen kertoo ajattelevansa mahdollisimman vähän yleisöä. Vasta aivan työskentelyn loppuvaiheessa hän alkaa ajatella teosta enemmän lukijan kannalta ja pohtia, mikä saattaa tuntua epäselvältä, mikä taas on ehkä liian alleviivaavaa tai ennalta arvattavaa. "Lukijoita ja vastaanottoa alan ajatella aktiivisesti siinä vaiheessa, kun kirja lähtee painoon", Lintunen kuvailee (2018).

Marja-Leena Tiainen kertoo mielellään kouluvierailuistaan, jotka hän kokee työtään rikastuttavina tapaamisina. Niiden aikana nuoret lukijat eivät useinkaan tule puhumaan suoraan hänelle, mutta viittaavat kyllä, jos hän kysyy, ovatko he lukeneet hänen kirjojaan. Joskus joku oppilas saattaa kuitenkin tulla tunnin päätteeksi kertomaan mielipiteensä lukemastaan kirjasta. "Viime vuonna sattui miellyttävä tapaus koululla, kun opettaja antoi minulle erään oppilaan kirjoituksen, jossa tämä oppilas oli jatkanut *Khao Lakin sydämet* -romaanini tarinaa. Opettaja kertoi, että tyttö oli lukenut kirjani useita kertoja, eli se oli tehnyt syvän vaikutuksen. Tätä oppilasta en kuitenkaan tavannut henkilökohtaisesti." (Tiainen 2018.)

Kirjailijana Tiaista vaivaa välillä tunne, ettei hänen kirjojaan juurikaan lueta, mutta lukijatapaamisissa epäily väistyy, kun lukija tulee kertomaan ihan "livenä" lukeneensa kirjan ja pitäneensä siitä. "Antoisinta on saada kehuja ja uskoa omaan kirjailijan työhön. On myös mukavaa saada kuulla lukijoiden mielipiteitä kirjoista ja lukemisesta, lempikirjoista ynnä muusta." (Tiainen 2018.)

Kirjoittaessaan Tiainen on tietoinen nuorista lukijoistaan, mutta tämä vaikuttaa kirjoittamiseen vain osittain. Hän kokee, että aihe valitsee ensin hänet, ja jos syntyvän tarinan päähenkilöt ovat teini-ikäisiä, hän yrittää kirjoittaa sen juuri senikäisille sopivaksi. Aiemmin hän kertoo saaneensa

paljon yhteydenottoja yläkoululaisilta esitelmäntekijöiltä, mutta nykyisin niitä tulee vähemmän. Tiainen arvelee heidän hyödyntävän Google-hakuja. Hän vastaa esitelmäntekijöille mielellään ja lähettää esitteen itsestään ja kirjoistaan.

Negatiivinen palaute lukemista tai kirjoja kohtaan jää kalvamaan hänen mieltään. ”Olin vapaaehtoistyössä Tyttöjen talolla, ja vein sinne kasan kirjoja luettavaksi. Eräs 17-vuotias tyttö tuli innokkaana tutkimaan kirjoja ja selattuaan niitä hetken hän tokaisi järkyttyneenä: *Nää kaikki on suomalaisia!* Tyttö häipyi paikalta. Minua loukkasi tässä tapaamisessa tietoisuus siitä, että on olemassa lukijoita, jotka eivät lue suomalaisten kirjailijoiden kirjoja, eivätkä edes suomen kielellä kirjoitettuja.” (Tiainen 2018.)

Tiainen uskoo, että kohtaaminen on lukijoille ja kuulijoille tärkeä ja usein avartavakin. Kuulijat saavat uutta tietoa kirjailijan työstä ja sen eri vaiheista, mm. tutkimustyöstä – moni ei tule ajatelleeksi, millainen työmäärä nykyaikaan sijoittuvan kirjan taustalla on, historiaan tai johonkin erikoisalaan keskittyvästä puhumattakaan. ”Harvalla on tietoa kirjailijan työstä, palkkauksesta ja muusta, joten samalla kun kertoo omasta työstään, voi valottaa ammatin etuja ja haittapuolia. Olen huomannut, että kirjojen synty kiinnostaa aina kuulijoita. Kouluvierailuilla tunnen olevani kirjallisuuden ja lukemisen lähettiläs, vien sinne lukemisen ilosanomaa ja uskon, että joukossa on monia, jotka ovat jälkeensä innostuneet lukemisesta.” (Tiainen 2018.)

Tiainen kertoo esimerkin kirjailijavierailun tähtihetkestä kouluvierailulla Siilinjärvellä joskus 1990-luvun alussa. Kuulijat olivat 3.–4.-luokkalaista. ” -- mieleeni jäi opettaja, joka tunnin jälkeen tuli luokseni ja kertoi oppilaastaan, joka oli lukenut Vihreä Varis -sarjan kirjani *Haamuhypy*. Siinä on päähenkilönä kiusattu, änkkyttävä poika. Tämä poikaoppilas ei ollut puhunut koko kouluaikana mitään, mutta luettuaan *Haamuhypyn* poika oli alkanut puhua. Tämä kirja oli todella kolahtanut tähän nuoreen lukijaan.” (Tiainen 2018.)

2.3 Shakespearen ja Molièren vaatteissa

Elina Mustonen, muusikko, näyttelijä

Helsinkiläinen Elina Mustonen esiintyy sekä muusikkona ja näyttelijänä, ja hänen kohtaamisensa ovat ensisijaisesti esiintyjän ja yleisön vuorovaikutusta itse esiintymistilanteessa. Hän on ollut myös taitelijatreffeillä, erityisesti liittyen esityksiin, joissa hän toimii sekä muusikkona että näytteli-

jänä. Yleensä yleisön kiinnostus on kohdistunut näiden kahden roolin yhdistämiseen sekä siihen, kuinka hän on päätenyt tekemään teatteria muusikon työnsä lisäksi. Lisäksi hänen harvinaiset soittimensa, mm. cembalo ja virginaali, selvästi innostavat yleisöä. (Mustonen 2018.)

Elina Mustosen esityksistä *Her Infinite Variety – Shakespearen naiset sanoin ja sävelin* on näytämöllinen sooloteos William Shakespearen näytelmäteksteistä siivitettyinä 1600-luvun säveltäjien musiikilla (mm. William Byrd, John Dowland ja Thomas Morley). Mustonen esittää itse eri roolit ja soittaa musiikin. *Jouez!*-esitys puolestaan tekee tutuksi ranskalaisen kirjailijan Molièren tuotantoa: eri näytelmien rooleja (mm. Luulosairas, Saituri, Ihmisvihaaja, Don Juan ja Sievistelevät hupsut) vauhdittaa barokkimusiikki (mm. J-B Lully, Louis ja Francois Couperin). Työn alla on musiikkidraama Laura Maddalena, joka kertoo venetsialaisista orpokodeista ja etenkin niissä kasvavista naispuolisista muusikoista. Mustonen arvostaa suuresti yleisöään. Tapaamiset yleisön kanssa ovat olleet hänelle aina antoisia ja ehdottoman positiivisia. ”Niiden seurauksena tekemäni työ on tuntunut merkityksellisemmältä” (Mustonen 2018.) Hän toivoo vapaamuotoisten tapaamisten ja keskustelujen tuovan uusia ulottuvuuksia myös teostensa yleisölle.

Mustonen ei koe taiteilijatreffien olevan aina välttämättömiä. Hänen mielestään ”normaali” konserttitilanne tai muu esitys on jo ihanteellinen kohtaaminen yleisön kanssa – parhaimmillaan ainutkertainen. ”Esiintyessäni aistin yleisön läsnäolon ja tunnen esiintyväni juuri heille tässä ja nyt” (Mustonen 2018). Vahvasti hetkessä läsnä oleminen on yksi avainkokemuksista.

Mustonen on esiintynyt monenlaisia ympäristöissä, myös ulkona. Tilat ovat vaihdelleet pienestä huonetilasta, jossa ensimmäinen yleisörivi on ollut miltei soittimessa kiinni, aina Amsterdamin Concertgebouw’n suureen saliin. ”Mieluisin ympäristö on aina kyseisen esityksen kannalta optimaalisen kokoinen, akustiikaltaan erinomainen (musiikille ja puheelle) sekä arkkitehtonisesti ja visuaalisesti puhutteleva”, Mustonen kuvaa (2018). Viimeksi saadusta palautteesta hänen mieleensä ovat jääneet etenkin kommentit, joissa esitystä kuvataan sirkus- tai vaudevillemaiseksi sekä ihastellaan esityksen tarkkuutta toteamalla, että esiintyjän varpaiden liikkeetkin tuntuivat olevan mietittyjä. (Mustonen 2018.)

Yllättävät kommentit antavat esiintyjälle myös ajattelemisen aihetta, ja niistä voi jatkossa ammentaa uusia ideoita itse esitykseen. ”Pari vuotta sitten esitin Shakespeare-ohjelmani Kuusamon lukiolaisille. Esityksen jälkeen eräs tyttö kommentoi kyöneleet silmissään kokemustaan näin: Nä-

mä tekstit olivat suoraan elämästäni. Kun ottaa huomioon, että tekstit on kirjoittanut 400 vuotta sitten elänyt englantilainen mies, tällainen huomio tuntuu huikealta.” (Mustonen 2018.)

Esiintyvä taiteilija tuntee yleisön takaraivossaan, vaikkei aina aktiivisesti ajattelisi sitä. Mustonenkin toteaa, ettei yleisö ole suoranaisesti mielessä harjoitustyön aikana, mutta hän on kuitenkin tietoinen siitä, että harjoittelun päämääränä on esitys – nimenomaan yleisölle suunnattuna. Vaikka hän tekee työtä mielellään sen itsensä vuoksi, sen lopullisen merkityksen ”kokee täysinäisenä vasta yleisön läsnä ollessa” (2018).

Esitys tapahtuu siis yleisön edessä ja täydentyy siitä. Vaikka kyse ei olisi millään tavalla interaktiivisesta esityksestä, yleisöllä on siinä tärkeä osuutensa. Jossain mielessä kaikkien, sekä esittävien että muiden taiteiden alalla, yleisö on aina se, jonka edessä, silmissä ja käsissä teos sananmukaisesti toteutuu.

2.4 Kaupunkilaisten kanssa tehtyä ja koettua teatteria

Kimmo Hirvenmäki, näyttelijä

Kemissä asuva Kimmo Hirvenmäki on pohtinut näyttelijän suhdetta yleisöön: “Yleistäen suurin osa laitosteatterin esityksistä on välittömältä kohtaamiseltaan yleisön kanssa melko vajavaista, ja vuorovaikutus syntyy lähinnä siitä aistimuksesta, kuinka näyttelijä tuntee yleisön reagoivan esitykseen - kuuluuko naurua, pidätetäänkö henkeä, haukotellaanko vai kaivetaanko nenäliinoja.” (Hirvenmäki 2018.)

Toisenlaisia, läheisempiä kohtaamisia syntyy erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Sairaalaklovneria puolestaan perustuu Hirvenmäen mukaan välittömään kontaktiin ja vuorovaikutukseen. Myös Kemien teatterilla pyörivä improklubi tuo yleisön lähelle ja tekee osaltaan vuorovaikutteista teatteria. “Itselleni kuitenkin läheisin esimerkki välittömästä kohtaamisesta ja täydellisestä vuorovaikutuksesta on huhtikuusta 2017 asti esittämäni monologi *Miljoona hyvää syytä* (MHS), jossa esitys perustuu yhteistyöhön: kerron tarinaa yhdessä yleisön kanssa, kontakti alkaa jo ennen itse esitystä ja jatkuu aplodien jälkeen - ja monet kerrat palautteissa ja keskusteluissa vielä kauan jälkeen päin.” (Hirvenmäki 2018.)

Hirvenmäki kuvaa innostuneesti MHS-monologin vuorovaikutteisuutta. Esityksen hän päättää kertomalla, että siinä vaiheessa näyttelijä yleensä poistuu lavalta, mikä on merkki yleisöllekin poistua. Mutta Hirvenmäellä ei ole kiirettä mihinkään. ”Jos te haluatte jäädä juttelemaan aiheesta tai aiheen vierestä, sehän vain passaa. Jos haluatte mennä koteihinne, sekin on mahtava asia” (2018). Monesti yleisö jääkin juttelemaan, joskus jopa kaikki. Näin oli juuri käynyt hänen haastatteluhetkellä kertomassaan tilanteessa Lappeenrannassa.

Hirvenmäki iloitsee siitä, että MHS on ollut monelle silmiäavaava kokemus uudella tavallaan, jolloin osallistuminen tapahtuu kuin huomaamatta. Hän kuvaa esityksen tekevän vaikutuksen ”kynnyksettömällä yleisöläheisyydellään”. Se toimii kaikissa ikäryhmissä, kaikilla paikkakunnilla. Yleisö kyselee näyttelijältä, onko vuorosanojen opettelu helppoa, miten tullaan näyttelijäksi, onko työ raskasta tai onko jostain roolista hankalaa päästä irti. Keskustelu voi rönsyillä myös ohjelmistovalinnoissa. ”Mielekkäämpää keskustelua saan aikaiseksi silloin, jos olen progigiksen suhteen ohjaajan tai kirjoittajan roolissa; kokonaiskuva ja -näkemys teoksesta on selkeämmin hallussa ja näin ollen ehkä enemmän sanottavaa aiheesta”, hän pohtii. (Hirvenmäki 2018.)

Koko konsepti keskustelun tulemisesta osaksi produktion kokonaisuutta on Hirvenmäelle mieluisa ajatus. Aivan kaikkiin tilanteisiin se ei hänen mielestään välttämättä sovi, varsinkaan illasta toiseen jatkuvana ilmiönä, mutta usein se voi tuoda lisäarvoa sekä tekijöille että kokijoille. Yleisön odotusten ja toiveiden kuuleminen on hänestä antoisaa, samoin suoran palautteen saaminen.

Mutta kuten sanottu, vapaamuotoinen vuorovaikutteisuus ei sovi aivan joka käänteeseen. Hirvenmäki miettiikin: ”Olisi hankala kuvitella, että kenellekään olisi ollut palkitsevaa jäädä Sofi Oksasen teokseen perustuvan *Puhdistus*-esityksen jälkeen verissäpäin juttelemaan Viron menneisyyden kauhuista. Varmasti teki yleisöllekin hyvää jäädä pureksimaan näkemäänsä.” (Hirvenmäki 2018.)

Tapaamiset tuovat Hirvenmäen mielestä yleisön elämyksiin syvyyttä, ja niillä voi ikään kuin kouluttaa katsojia. Hän siteeraa Joensuun kaupunginteatterin entistä johtajaa Vihtori Rämää, joka puhui ”ammattikatsojista”. Teatteri voi tietoisesti kehittää sekä omaa toimintaansa että laajentaa katsojien näkemystä teatterista taiteena ja työnä, tai syventää ja laventaa tietyn esityksen sisältöä, tarkoituksia ja tavoitteita. Hirvenmäki muistelee liikuttuneena sähköpostia, jossa katsoja näytelmän teemojen innoittamana kertoi laveasti itsemurhayrityksestään ja toipumisestaan. Tämä oli

saanut esityksestä elämänhalua ja tukea toipumisprosessiinsa. "Hän kirjoitti myös kauniin runon esityskokemuksesta, ja sai minut liikuttumaan kyyneliin", Hirvenmäki kuvaa (2018).

Hirvenmäellä on kokemusta myös sairaalaklovnina toimimisesta. Sairaalassa elämän kaikki sävyt ovat läsnä. Kohtaamisia tulee päivien aikana niin valtaisesti, että "unohtumattomiakin on pian unohdettavaksi asti", hän kuvaa (2018). Kun vuosikausia hoidoissa ollut potilas pääsee vihdoin kotiin, se on näyttelijällekin hieno hetki. Välillä taas jäähyväiset ovat lopullisia.

Hirvenmäki pitää toivottavana, että yleisön ja taitelijan kohtaamisia olisi enemmän. Hän kertoo ohjanneensa äskettäin pöytäteatteria: tuplamonologin, jossa esiintyjät ovat samassa kahvipöydässä, intiimisti yleisön kanssa. Kokemus on ollut konkarinäyttelijöille jännittävän alun jälkeen silmiäavaavan positiivinen, ja joka kerta esityksen jälkeen pöydän ääreen jäädään yleisön kanssa juttelemaan lämpimiä. "Tämä on sitä kaupunginteatteria, jonka tyyppistä haluan nähdä yhä enemmän - kaupunkilaisten kanssa tehtyä ja koettua, pienen teatterin lämpöä ja taitoa, kevyellä kattauksella liikkeelle saavaa settiä." (Hirvenmäki 2018.)

Kemin teatteri järjestää teatteriklubeja ja yleisölle avoimia harjoituksia, joissa yleisö ja esiintyjät keskustelevat meneillään olevista proggiksista. Hirvenmäki toteaaakin, että Kemin kokoisessa kaupungissa samantyyppisiin keskusteluihin ajautuu myös ihan kaupungilla kulkiessaan. Hänestä on ilahduttavaa, että kaupunkilaiset kokevat teatterin omakseen. Myös kynnyks tulla juttelemaan teatterilaisille on matala.

Uusia teatterin tekemisen tapoja kaivataan Hirvenmäen mielestä silti yhä enemmän: tarinateatteria, yhteisöteatteria ja devising-teatterin eri muotoja. Devising voidaan määritellä vaikkapa siten, että siihen kuuluvat sellaiset teatterin tekemisen tavat, joissa ei ole ennakoon laadittua käsikirjoitusta, vaan käsikirjoitus syntyy tietyn ryhmän yhteisen prosessin tuotteena.

Näyttelijälle on tärkeää päästä yleisön kanssa samalle taajuudelle, mieluiten jo ennen esityksen alkua. Hirvenmäki kuvailee hengittävänsä yleisön kanssa koko esityksen kaaren ajan. Lopuksi yleisön kanssa saa vielä palautua tehdystä ja nähdystä. "Kun poistuu esityksestä sillä tunteella, että olemme saaneet toisiltamme jotain merkityksellistä, jakaneet yhteisen hetken ja pureskelleet yhdessä tunteita ja ajatuksia. Sellainen se on. Voimaannuttava kokemus." (Hirvenmäki 2018.)

2.5 Tilaa herkkyydelle, ajattelemiselle ja toisin katsomiselle

Leena Kela, performanssitaiteilija

Mynämäellä asuvaa Leena Kelaä kiehtoo performanssitaiteessa nimenomaan suora kohtaaminen yleisön kanssa. ”Olemme molemmat läsnä siinä hetkessä, kun teos tapahtuu, tulee olevaksi”, Kela kuvailee. Taiteilijana hän voi suoraan lukea yleisön reaktioita. Osa performansseista on ainutkertaisia, jolloin esityksen muotoutumisen hetki on hänellekin ensimmäinen kerta sen kanssa. Jotkut teokset saavat useita esityskertoja, mutta silloinkin hän haluaa pitää ne riittävän avoimina voidakseen lukea yleisön reaktioita ja vastata niihin. Osa teoksista on suoraan suunniteltukin osallistumisen ajatuksen ympärille, jolloin ilman yleisöä koko performanssia ei edes olisi.

”Pyrin olemaan teoksissani aina vahvasti läsnä juuri siinä hetkessä ja tilanteessa ja kuulolla yleisöni suuntaan. Joskus pyydän heiltä apua, tekemään jonkin performanssin osion kanssani”, Kela kuvaa (2018). Hän ei kuitenkaan pakota ketään mukaan, vaan koettaa positiivisesti ja kannustamalla saada heidät itse osallistumaan. Osallistavissa teoksissaan hän antaa yleisölle ohjeita (lyhyitä performanssikäsikirjoituksia tai tapahtumapartituureja), joita katsojat voivat tulkita ja siitä innostuessaan osallistua vapaaehtoisesti teokseen. Toisinaan hänen teostensa yhteydessä on järjestetty taiteilijataapaamisia, joissa hän on kertonut teosten taustoista ja erityisesti halunnut kuulla, miten yleisö on tulkinnut kokemaansa. (Kela 2018.)

Ennen esitystä Kela kokee tarvitsevänsä omaa keskittymisaikaa, joten hän pysyttelee takahuoneen puolella tai korkeintaan tervehtii yleisöä ystävällisesti, mutta ei siinä vaiheessa jää keskustelemaan. Esityksen jälkeen Kela kertoo saavansa usein palautetta, kiitoksia ja ”muutamia lauseita siitä, mikä teoksessa ihmisiä kiinnosti tai rassasi” (2018). Häntä kiitetään usein teosten humoristisuudesta, vaikka hän käsitteleeekin suuria, vakavia teemoja, kuten ilmastonmuutosta ja siihen reagoimista. ”Teoksiani kiitellään *viisaaksi* ja olenkin miettinyt, mitä sillä palautteella tarkoitetaan. Ehkä kyse on siitä, että pyrin miettimään teokseni rakenteen tarkkaan, jotta kokijalla on tarpeeksi avaimia sen sisään, mutta mitään ei ole valmiiksi pureskeltu, vaan teos on täynnä yllätyksiä ja käännteitä. Uskon, että se saa katsojan itsensä tuntemaan itsensä *viisaaksi*, ja palaute kumpuaa siitä tuntemuksesta.” (Kela 2018.)

Tapaamiset yleisön kanssa ovat performanssitaiteilijalle miellyttäviä, sillä hän nauttii taidetta ja teoksia käsittelevistä keskusteluista. Niiden keinoin hän voi palata yleisön kanssa esityksessä jaettuun hetkeen. Hän ei välttämättä myöhemminkään kehittele mitään yleisön ideoiden varaan,

vaan vaan kokee pikemminkin lisäävänsä yleisön kanssa ymmärrystä keskustelun kohteena olevasta teoksesta. ”Yleisötapaamiset avaavat uusia kysymyksiä omiin teoksiini.” (Kela 2018)

Performanssitaide on useille katsojille melko vieras taiteen laji. Yhteisen keskustelun avulla yleisö pääsee sanoittamaan ja pohtimaan kokemaansa, kuulemaan toisten kokemuksia ja tulkintoja ja näin ollen myös havaitsemaan, että jokainen voi lähestyä performanssiteosta omasta kokemusmaailmastaan ja näkökulmistaan käsin. Kela korostaa, ettei ole yhtä oikeaa tapaa tulkita teoksia.

Koska performanssitaide voi pitää sisällään hyvin erilaisia visuaalisen ja esittävän taiteen väli- maastossa liikkuvia teoksia, katsojille voi usein olla haastavaa tulla teoksen äärelle, kun valmista odotushorisonttia ei ole. Mennessään katsomaan teatteria katsoja voi ainakin olettaa jotain asioita aikaisempien teatterikokemusten pohjalta. ”Mutta kun menee katsomaan performanssia, se voi olla kokemuksena aivan täysin erilainen kuin aikaisemmin näkemäsi performanssit”, Kela painottaa. ”Performanssin kanssa pitää olla avoin, ja siksi myös keskustelut teosten jälkeen ovat usein vilkkaita, kun kokemus on uusi ja ehkä yllättäväkin.” (Kela 2018.)

Kela on esiintynyt keskenään erilaisissa ympäristöissä: gallerioissa, museoissa, teatterin lavoilla, tanssin tiloissa, kirjastoissa, kaupoissa, kaduilla, toreilla, metsissä, veneessä, taidefestivaaleilla, musiikkifestivaaleilla, kaupunkifestivaaleilla ja näissä paikoissa ihan ympäri maailmaa. ”Olen esiintynyt jopa naturistien kesäleirillä Yyterin rannalla”, Kela naurahtaa. ”Olen esiintynyt myös valvontakameran välityksellä internetissä tauotta kuukauden ajan. Minulle mieluisin ympäristö on sellainen, jossa yleisö keskittyy teokseen. Viime kesän Sideways-festivaalokokemuksen jälkeen vannotin itseäni jättämään musiikkifestivaalit väliin. Tykkään taiteen tiloista, sillä niissä yleisö on usein tullut katsomaan juuri kyseistä teosta ja he ovat valmistautuneet antamaan sille aikaa.” (Kela 2018.)

Yleisön on erityisesti saanut innostumaan se, että performanssissa jokin tutunoloinen alkaa tuottaa uusia merkityksiä. Arkiset esineet ja materiaalit saavat uusia tehtäviä ja ympäristöjä. Juuri tämä on Kelan mielestä performanssin vahvuus. ”Ajattelen taiteilijana, että tämä saa katsojan myös hetkellisesti ajattelemaan omaa arkiympäristöään ja -kokemustaan uudella tavalla, se avaa tilaa herkkyydelle, ajattelulle ja toisin katsomiselle. Sitä me tässä kriisien ja suurten murrosten ajassa tarvitsemme.” (Kela 2018.)

Myös Kelan mielestä antoisinta kohtaamisissa yleisön kanssa on juuri vuorovaikutus. Hän ei halua yksin olla äänessä ja kertoilla ajatuksistaan, vaan haluaa antaa tilaa monenlaisille kysymyksil-

le ja tulkinnoille. Kela on ohjannut työpajoja vapaaehtoisille osallistujille (taiteilijoille ja ei-taiteilijoille), joiden tavoitteena on ollut yhteisen teoksen tekeminen jollain tietyllä esineellä tai materiaalilla. ”Teimme Koneen Säätiön uuteen toimipisteeseen Lauttasaaren kartanoon teoksen, jossa käytimme materiaalina lattiamattoja. Minulla oli kahdeksan esiintyjää, joiden kanssa työpa-
jasimme kahden kuukauden ajan ja etsimme kunkin omaa tapaa työskennellä maton kanssa. Vain parilla henkilöllä oli aikaisempaa esiintymiskokemusta. Yhteinen työskentely oli antoisaa ja me jokainen sukelsimme uusille alueille kehollisesti ja konseptuaalisesti.” (Kela 2018.)

Lapsiyleisöt ovat hänen mielestään mainioita. Kela mainitsee esimerkkinä teoksensa *Alphabets of Performance Art*. Jos sen yleisössä on lapsikatsojia, he usein alkavat sanoittaa kokemustaan ääneen jo teoksen aikana. ”Esiintyessäni kuulen kommentteja siitä, mitä olen tekemässä tai mitä ehkä teen seuraavaksi. Se tuntuu kuin urheiluselostukselta. Se luo uuden kerroksen performanssille: interaktiivisen ulottuvuuden. Tykkään itse lapsiyleisön välittömyydestä kovasti ja siitä, että kuinka valmiita he ovat katsomaan teoksia, joissa ei ole narratiivia ja joita ei myöskään ole suunniteltu lapsiyleisölle.” (Kela 2018.)

Teosta harjoitellessaan Kelalla on usein kuvitteellinen katsoja, ”muusa ja kriitikko”, jonka hän sijoittaa yleisöön ja jota hän miettii teosta tehdessään. Mitä hän tästä ajattelisi? Miten hän tämän ymmärtäisi? Joskus tämä saattaa olla todellinen henkilö, joskus taas täysin fiktiivinen.

lhanteellinen taiteilijan ja yleisön kohtaaminen on useiden taiteilijoiden mielestä suora, välitön, avoin, kiinnostunut ja arvostava – molemmin puolin. Tähän ajatukseen on kaikkien haastattelemini taiteilijoiden varmasti helppo samaistua. Taiteilijan ja yleisön kohtaamiset selvästi lisäävät taiteilijan tietoisuutta teoksistaan ja antavat mahdollisuuksia inspiroitua ja kehittää omaa työtä edelleen, uskollisena omalle taiteilijanlaadulleen mutta vuorovaikutuksessa yleisön kanssa.

2.6 ”Tunne siitä, että olen viemässä arkea uuteen kulmaan, on ihana.”

Marjo Selin, tanssitaiteilija

”Kohtaaminen yleisön kanssa muotoutuu suhteessa esiintymisen tilaan”, rovaniemeläinen tanssitaiteilija Marjo Selin määrittelee (2019). Tila voi olla perinteinen esittävän taiteen tila kuten näyttämö, ja silloin kohtaaminen on hänen näkökulmastaan satunnaista, usein ohutta, etäistä. Jos taas tila on arkinen tila (esim. huone, ulkotila, käytävä) se vaikuttaa niin, että kohtaaminen on

välitöntä, reaktioherkkää. Siksi Selin esiintyy usein arkisissa tiloissa. ”Vuorovaikutus perustuu kehollisten viestien lukemiseen, joskus se on myös koskettamiseen ja puheeseen perustuvaa vuorovaikutusta” (Selin 2019). Tanssijan näkemys yleisön ja taiteilijan suhteesta onkin hyvin kehollinen ja suorastaan fyysisen konkreettinen.

”Arkisessa tilassa vaikuttumisen tila on avoin molempiin suuntiin”, Selin pohtii edelleen (2018). Hän reagoi mielellään yleisön tarpeisiin ja tunnelmien vaihtumiseen. Näyttämötilassa hän kokee olevansa usein tietämätön yleisön kokemuksista, sillä valaistus estää yleisön ’lukemisen’. Nauhdukset, yskinnät ja muut äänet antavat hänelle kyllä viitteitä vuorovaikutustilanteen olemassaolosta, mutta vuorovaikutuksessa on silti tietty etäisyys, ”molemminpuolinen suojaus”. Selin kokee, että tällöin vuorovaikutustilanne voi olla jopa asetelmallinen.

Selin esiintyy tanssijana sekä lapsi- että aikuisyleisöille. Näiden reaktioissa on eroja. Hänen mukaansa lapset innostuvat helpommin. Osallistavat tehtävät, hauskat ja yllättävät liikkeet, joskus myös sanat, jotka liittyvät liikkeeseen, tuovat yleisölle riemua. ”Lapset kommentoivat välittömästi näkemäänsä, peilaavat omaan olemiseensa ja omiin kokemuksiinsa juuri näkemäänsä. Aikuiset ovat varautuneempia, yleensä jos tilanne on ollut miellyttävä, he kertovat sen, mutta parannusehdotuksia saa usein vasta pyytämällä kirjallista palautetta”, Selin kertoo. ”Lapset kyselevät sekä ennen että jälkeen avoimesti heitä kiinnostavista asioista.” (Selin 2019.)

Selinin mielestä keskusteluille etenkin lasten kanssa pitäisi varata enemmän aikaa esityksen jälkeen. Kohtaamiset yleisön kanssa ovat elintärkeitä ja oleellinen hänen työlleen tanssijana. Ilman mahdollisuutta vuorovaikutukseen hän ei edes jaksaisi tehdä työtä esiintyjänä. ”Tapaamiset ovat syy tehdä tätä työtä. Siksi olenkin siirtynyt näyttämötilasta arkiseen tilaan. Voimauttavaa vuorovaikutusta!” (Selin 2019.)

Selin on huomannut, että myös yleisölle tanssijan kohtaaminen on tärkeä kokemus: ”Yleensä tanssijana toimiminen on jo hämmästyttävää, varsinkin täällä pohjoisessa” (2019). Myös tanssijan keholliset taidot herättävät useimmiten kysymyksiä ja hämmästyä. Niinpä vapaamuotoiset tapaamiset tai keskustelut antavat yleisön edustajille tilaisuuden hahmottaa tätäkin asiaa rauhassa.

Harjoitellessaan Selin miettii, mitä haluaa katsojille välittää, miten haluaa kommunikoida ja sitäkin, mikä voisi olla kullekin katsojaryhmälle kiinnostavaa. Hän haluaa pitää itsensä sellaisessa

kehollisessa vireessä, että katsoja voi luottaa hänen ammattitaitoonsa. Selin kiteyttää: "Tunne siitä, että olen viemässä arkea uuteen kulmaan, on ihana" (2019).

Antoisinta tanssijan työssä Selinin mielestä on hetkessä elämisen tuntu ja innostus. Myös yllätykset tekevät työstä mielenkiintoista. Työpaja tai muu hetki hetki, jossa katsoja voi purkaa kokemustaan, on hänestä tärkeää, sillä hän tietää, että omakohtainen tekeminen ja "liittyminen teokseen" syventää ja jäsentää elämystä. Koska tanssitaide on useille katsojista outoa asiaa, yhdessä tekeminen pehmentää kynnyksiä. (Selin 2019.)

Selinistä on hienoa, että hän saa lapset liikkumaan ja liikuttumaan. Viime aikoina hänen tanssiesiintymisensä *Markalla Laakkosia* -esityksessä, katsomossa katsomossa istuneet lapset ovat alkaneet kehollisesti imitoida hänen liikkumistaan. Vuorovaikutus saa hänen mielestään kernaasti olla osa esiintymistilannetta. "Hys-äänit eivät kuulu siihen tilaan!" (Selin 2019).

2.7 "Miten sain tietyn saundin aikaan?"

Sid Hille, säveltäjä ja muusikko

Saksassa syntynyt helsinkiläinen muusikko-säveltäjä Sid Hille pohtii taiteilijan ja yleisön työnjakoa: konserttitilanteessa hän on itse aktiivinen ja yleisö on passiivinen ja vastaanottava, mutta yleisön läsnäolo vaikuttaa esiintyjään, joskus vahvasti. Hän kokee, että esiintymiset ovat aina enemmän tai vähemmän vuorovaikutteisia. Yleisön kiinnostunut läsnäolo voi olla positiivisen intensiivinen kokemus, tai sitten yleisö saattaa olla levotonta ja joku yskii usein. "Konsertin jälkeen tapahtuu usein henkilökohtaisia kohtaamishetkiä, kun joku kuuntelija haluaa joko kiittää tai kertoa jotain kokemuksestaan tai ostaa levyä." (Hille 2019.)

Silloin tällöin hän järjestää eri yhtyeidensä kanssa työpajoja ja keskusteluja tai antaa haastatteluja yleisön edessä. Sellaiset ovat hänestä kaikille osapuolille antoisia. Taiteilijakin pääsee miettimään ja sanallistamaan omia pyrkimyksiään. Hänellä on myös mahdollisuus saada välitöntä palautetta.

"Ihmiset usein haluavat kertoa omasta kuuntelukokemuksestaan", Hille kuvaa. "Sen lisäksi he kysyvät soitin- tai harjoitusteknisiä kysymyksiä, kuinka kauan on treenattu, milloin on tavattu muut muusikot ensimmäistä kertaa, miten sain tietyn saundin aikaan." (Hille 2019.) Hän on esiintynyt yhteineen konserttisaleissa, kapakoissa, taidemuseoissa, yksityisissä juhlissa ja festivaaleilla.

Hän pitää siitä, että esiintymistilat ovat keskenään erilaisia. Taidemuseot ja kirkot ovat olleet hänelle erityisen mieluisia kokemuksia, mutta toisaalta ”festivaalien suuri yleisö tuottaa ylimääräistä adrenaliinia, ja toisaalta taas yksityisissä juhlissa pääsee tosi lähelle yleisöä, mikä on myös erittäin mukavaa” (Hille 2019).

Hille pohtii, että performanssista on viime aikoina tullut yhä keskeisempi osa konsertteja, eli soittamisen lisäksi esityksessä liikutaan – esimerkiksi silloin, kun hän soittaa thereminiä tai yksi bändin jäsenistä liikkuu yleisön keskellä. ”Ihmiset näyttävät tykkäävän, kun audio- ja visiokokemukset yhdistyvät” (Hille 2019). Yleisön edustajat pääsevät myös kokeilemaan harvinaisempia soittimia. Esityksestä tulee näin ollen yleisölle kokonaisvaltaisempi elämys. Muutenkin kommunikointi yleisön kanssa on Hillelle mieleen: ”On aina kivaa puhua omasta taiteesta” (Hille 2019). Harjoittellessaan hän pohtii joskus, miten joku idea otettaisiin vastaan, ja hän uskoo, että tällä on oleellinen merkitys hänen innostuksessaan harjoitella tai säveltää. Hän toivoo saavansa myös yleisön innostumaan. Kohtaamisia esityksen ulkopuolella ei hänen mielestään tarvitse kuitenkaan olla koko ajan, koska silloin tulee tunne, että selittäisi itseään tyhjäksi.

Parhaisiin esiintymiskokemuksiinsa Hille lukee Pitäjänmäen kulttuurikirkon musiikki-illan, jossa koko yhtyettä haastateltiin konsertin jälkeen, ja toisaalta mieleen on jäänyt *Scrivere in Jazz* -kilpailun jälkeinen voitonhuuma vuonna 2008: ”Illallinen Italiassa sen jälkeen kun olin voittanut sävellyskilpailun on tietysti unohtumaton: 1. voitto, 2. italialaista ruokaa, 3. innostuneet muusikot ja järjestäjät!” (Hille 2019.)

Koronakevään aikana Sid Hille on toteuttanut myös The Empty Church Concert -konserttisarjan, jossa hänen tyhjässä Tempeliahaukion kirkossa soittamansa improvisaatiokonsertit livestriimataan verkkoon. Hille itse kommentoi virtuaalista konserttikokemustaan illalla 18.3.2020 Facebookissa: ”Oli aivan mahtavaa. Jotenkin yllättävästi niin. Kun en voinut tietää katsooko kukaan, mutta ymmärtäen että voisi olla aika isokin porukka, olin ennen soittoa pikkuisen jännittynyt, mutta heti ekalla nuotilla se haihtui ja sukelsin syvälle itseeni, kuunnellen ja toimien sisäisten nuottikulkujen mukaisesti.” (Hille 2020.)

Parasta kohtaamista hänen ei tarvitse kauan miettiä: ”Olin itse yleisönä/fanina ja tapasin musikkolegendan italialaisessa kaupungissa ostokadulla; olin tunnistanut hänet jo kaukaa ja kävelin hänen suuntaansa. Hän oli huomannut, että olin tunnistanut hänet, ja ojensi kätensä ennen mi-

nua ja kysyi, tulenko illalla konserttiin. Näin toisilleen tuntemattomiakin ihmisiä yhdistää heidän kiinnostuksensa taiteeseen.” (Hille 2019.)

Kaikissa edellä kuvatuissa taiteilijapohdiskeluissa nousee esiin samoja teemoja, vahvimpina se, että moni taiteilija kokee suhteen yleisönsä elintärkeänä, ja että tämä suhde vaikuttaa keskeisesti paitsi taiteen kokemiseen myös taiteen harjoitteluun ja esittämiseen – aina ei ole tarpeen järjestää varsinaisen taideteoksen lisäksi mitään erityistä, mutta keskustelut, työpajat ja muut kohtaamiset voivat tuoda uusia ulottuvuuksia ja innostavia virikkeitä niin taiteilijan yleisösuhteeseen kuin yleisön taidekokemukseen.

2.8 Koronavirus toi verkkotapahtumat livetapahtumien rinnalle

Covid-19:n eli koronaviruksen aiheuttaman valmiuslain käyttöönotto keväällä 2020 lisäsi suuresti live-esityksien siirtymistä livestriimaukseen ja tallennuksiin ja niiden jakoa sosiaaliseen mediaan ja verkkosivustoille, jolloin yleisön ja taiteilijan suhde muuttui vahvasti virtuaaliseksi. Ensimmäisten taiteilijoiden joukossa kirjailija Timo Parvela kohtasi lukijayleisönsä verkossa. Hän kirjoitti Facebookissa 18.3.2020: "Olettehan jo huomanneet Lotta Kuusiston ja Iiro Rantalan mainiot ja ihanat karanteenikonsertit osoitteessa @IiroRantalaofficial. Joka ilta klo 19! Ystäväni esimerkiksi innostuneena päätin aloittaa tänään Timon iltasatuhetken kirjailijasivuillani osoitteessa @kirjailijatimoparvela. Tietty sillä edellytyksellä, että onnistun lähettämään itseni bittiavaruuteen liveä. Tänään klo 18 sitä yritän. Ohjelmassa on klassikkokohtausta kirjasta *Ella ja kaverit teatterissa*. Koodaillaan niinku nuoriso sanoo." (Parvela 2020.)

Yleisessä keskustelussa on puhuttu kulttuurialan digiloikasta. Sekä esitykset että taiteilijan ja yleisön tapaamiset ovat tapahtuneet virtuaalisesti ja digitaalisesti, etäyhteyksinä ja verkossa. Vaikka verkon kulttuuritarjonta poikkeustilanteessa tuo kulttuurikokemukset kotiin ja lisää huomattavasti mahdollisuuksia nauttia taiteesta verkossa, se toisaalta korostaa myös live-esitysten ja erilaisissa tiloissa tapahtuvien taidekohtaamisten merkitystä. Onkin ennustettu, että vaikka galleriat, teatterit ja teatteriryhmät, kirjailijat, muusikot ja muut taiteilijat ovat keksineet mitä mielikuvituksellisimpia tapoja kohdata ja kohtauttaa taidetta ja yleisöä verkossa, ne ovat paitsi hetkellisesti tyydyttäneet yleisön kulttuurinnälkää myös lisänneet live-esitysten arvostusta. Kuntaliiton erityisasiantuntija Johanna Selkee on todennut, että "ihmiset tarvitsevat elämäänsä sisältöä, viihdettä, kulttuuria ja

taidetta poikkeusoloissa enemmän kuin koskaan” (Niinimäki 2020.) Ja toki kulttuuria ja taidetta tarvitaan myös koronahuipun laantuessa.

Esimerkiksi Kansallisooppera ja -baletti alkoivat striimata esityksiä verkkoon ja järjestää mahdollisuuksia osallistua vaikkapa balettitunnille. Yliopistot avasivat ilmaisia verkkokursseja maailmanlaajuiselle yleisölle ja kirjastot panostivat verkkomateriaaleihin. Näyttelijät ja muusikot pitivät mestariluokkia verkkostriimauksina. Teatterit toivat esityksiä kotisohville. Kirjailijat vierailivat etänä koululuokissa ja lukupiirit kokoontuivat virtuaalisesti. Monenlaisia verkkoaineistoja ja -tapahtumia avattiin avoimeen käyttöön. Myös pienet toimijat tarjosivat verkkokurssejaan käyttäjille laidasta laitaan. Säätiökentällä suunnitellaan tutkielman kirjoittamisen hetkellä digimuseohanketta www.digimuseo.fi.

Vaikka kriisi ei suoraan vaikuta esimerkiksi lukemiseen, se vaikuttaa siihen välillisesti kustantajien ja kirjakauppojen kautta. Koronakriisi on nopeuttanut painetun kirjan markkinoiden kutistumista ja lisännyt ääni- ja e-kirjojen myyntiä, mikä on ollut suuntaus muutenkin, mutta ainakaan toimitusjohtaja Pasi Vainio ei ole huolissaan myöskään ns. perinteisen paperikirjan puolesta, vaan sillä riittää uskollisia lukijoita. Ääni- ja e-kirjan tekijänoikeustulot ovat tekijöille paperikirjaa pienempiä, mutta toisaalta ne voivat tuoda perinteisenä kirjana julkaistusta kirjasta lisätuloja. Lukeminen kaikkiaan ei Vainion mukaan osoita hiipumisen merkkejä. Kirjakauppakenttä sen sijaan on supistunut ja keskisuuret kustantajat saattavat olla vaikeuksissa. (Majander 2020.)

Koronakevään kunniaksi tuotettujen uusien festivaalien rinnalla nähdään myös tuttuja tapahtumia verkossa, esimerkiksi Sodankylän elokuvajuhlat toteutuu keväällä 2020 kokonaan verkkoympäristössä. Monet alkoivat kuitenkin jo kevään mittaan kaivata äänekkäästi myös takaisin livetapahtumiin. Elokuvatoimittaja Kalle Kinnunen täryytti Suomen Kuvalehden artikkelin otsikossaan: ”Cannes on peruutettu, ja tätä elokuvafestivaalia ei korvaa mikään digitaalinen tonttupiiri” (Suomen Kuvalehti 11.5.2020). Samana päivänä Lapin Kansassa kulttuuritoimittaja Anu Jormalainen muistutti: ”Maailma elää sumussa. Kukaan ei osaa varmuudella sanoa, kauanko koronaviruksesta johtuvat poikkeusolot kestävät. – Toisaalta elämän ja show’n on jatkuttava. Etäyleisöt kaipaavat kulttuurielämyksiä – ja muusikot niin työtä, tulonlähteitä kuin yhteyttä yleisöön.” Samassa yhteydessä Jormalainen esittelee Konsertti Kotiin -sivuston taiteellisen pilottihankkeen ja ensimmäisen lähetyksen, joka on syntynyt muusikko Jaakko Kuusiston aloitteesta. Vaikka live-esityksiä kaivataan, on kevät tuonut mahdollisuuden kokeilla ja panostaa myös virtuaalisiin kulttuurielämyksiin ja etsiä käytäntöjä ”konserttien tasokkaaseen digitaaliseen jakeluun sekä tallentamiseen”. Jutussa

muistutetaan myös siitä, että digitaalisten, tasokkaiden tapahtumien täytyy perustua jonkinlaiseen ansaintalogiikkaan, eikä kaikki voi olla ilmaista. (Jormalainen 2020.) Koronakeväänä monet yksityiset säätiöt, Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Taiteen edistämiskeskus perustivat nopeita apuraha- ja ohjelmahakuja, osan puhtaasti hätään perustuvana ensiapuna niille, joiden työmahdollisuudet ja tulot ovat äkisti lakanneet, ja osan esimerkiksi digitaalisiin kokeiluihin ja uudistuksiin sekä uudenlaisten työskentelytapojen kehittämiseen. Myös uudenlainen keskustelu taiteilijapalkasta on virinnyt eri tahoilla, ja keskustelun aktiivisia osallistujia ovat olleet esimerkiksi Taiteen edistämiskeskuksen johtaja Paula Tuovinen ja kirjailija Antti Nylén. (Ylitalo 2020.)

Ylioppilaslehdessä Kalle Torvinen kuvaa kollektiivista pettymystä liittyen vaikkapa juuri Sodankylän elokuvajuhlien siirtyessä täysin verkkoon: mitä on Sodis ilman yöttömän yön tunnelmaa ja muita ihmisiä? On hyvä muistaa, että esimerkiksi televisio-ohjelmissa studioyleisön vuorovaikutus esiintyjien kanssa heijastuu myös televisionkatsojalle ja kokemus on kaikille erilainen verrattuna siihen, että sketsit ja vitsit kerrottaisiin pelkälle kameralle. ”Samalle taajuudelle” pääseminen on siis oleellinen osa elämystä. (Torvinen 2020.) Vaikka konsertteja, teatteria ja urheilutapahtumia striimataan katsomot tyhjinä verkossa ja muissa medioissa katsottaviksi, kokemus ei ole esiintyjille tai pelaajillekaan sama kuin silloin, jos yleisö on mukana vuorovaikutuksessa heidän kanssaan, samassa tilassa tai samalla peliarenalla. Turhaan ei siis korosteta yleisön merkitystä taiteilijalle tai esiintyjälle: sillä on selkeästi vaikutuksensa koko tapahtumaan vuorovaikutteisena elämyksenä. Haastattelemiini taiteilijoiden vastauksissa korostuu myös yleisön ja taiteilijan kohtaaminen esityksen kontekstissa, ja kokemus on tärkeä nimenomaan live-kokemuksena.

Verkkotapahtumat voisivatkin parhaimmillaan toimia eräänlaisina ”sisäänheittäjinä” kulttuurielämään: verkossa tapahtuvien livestriimausten tai -nauhoitusten avulla yleisön edustaja voi tutustua itseään kiinnostaviin tapahtumiin ja esityksiin, kirjoista ja taideteoksista puhumattakaan, lähteäkseen sitten taidemuseoon, kirjastoon tai kirjakauppaan tai ostaakseen teatterilipun esitykseen, johon on taidemaistiaisen muodossa jo ehtinyt tutustua. Verkossa voi toteuttaa myös tekijöiden haastatteluja ja tervehdyksiä sekä tuottaa taustatietoa teoksista videoiden ja artikkeleiden muodossa.

Käsittelen seuraavaksi taideorganisaatioiden edustajien käsityksiä oman organisaationsa merkityksestä ja jatkan sitten Kulttuurivaskooli-muistilistan ja siihen sisältyvien taidemaistiaisten kehittäjä yleisön toiveiden ja odotusten perusteella.

3 TAIDE ASTUU ULOS KEHYKSISTÄÄN JA RESIDENSSI AVAA OVENSA – MITEN TAIDEORGANISAATIO ELÄÄ JOUSTAVASTI AJASSA?

“-- olen sitä mieltä, että tämä on niin pirun hyvä paikka, että ihmiset pitää keinolla millä hyvänsä houkutella tänne ja sitten oppivat he käymään ja ymmärtämään, miten elämää rikastuttava vaikutus museokäynnillä voi olla.” (Pietilä-Juntura 2019.)

Tässä osiossa pohdin eri taideorganisaatioiden tapoja tavoittaa yleisöjään ja tietoisesti laajentaa omaa toimintaansa ja sen myötä yleisöpohjaa sekä levittää taiteen (olipa lajina sitten teatteri, tanssi, kirjallisuus, musiikki, performanssi ja monitaide tai visuaaliset taiteet) ilosanomaa. Monella kunnianhimoisesti toimintaansa paneutuneella taideorganisaatiolla on halu tuoda taidetta ja elämyksiä yleisönsä arkeen, madaltaa kynnyistä lähteä kulttuurin pariin sekä tuoda taiteilijoiden ja yleisön tapaamisilla uusia ulottuvuuksia taidekokemuksiin. **Pienen Kirjapuodin** kauppiaan, *Katri Tuomisen* kokemuksen mukaan kaupalle on suurta hyötyä siitä, että se ja sen valikoimat tulevat tutuiksi tapahtumien yhteydessä. Siksi “omien seinien sisältä” ulos astuminen mahdollistaa uudenlaisia kirjan ja lukijan kohtaamisia. Lukijat kuulevat mielellään kirjailijoiden kertovan kirjojensa taustoista ja kohtaamiset tuovat uusia kokemuksia myös kirjailijalle. Varsinaisten kirjailijavierailujen ja -tapaamisten sijaan kirjailijat järjestivät koronakeväänä kirjanjulkareita ja lukutuokioita laajasti verkossa. Myös nämä toimivat hyvin eräänlaisina kirjailijan ”käyntikortteina” ja lukuhalua herättävinä johdatuksina kirjan maailmaan.

Q-teatterin tärkeitä työmuotoja ovat nuorten teatteri, eri yhteisöjen teatterihankkeet sekä tarinateatteria hyödyntävä produktio *Näyttelijä peilinä lastensuojelussa ja sosiaalitoimessa*, jota Espoon lastensuojelu ja tarinateatteriryhmä *Hyvä kättilö* ovat kehittäneet yhteistyönään. Keskeistä toiminnassa on yleisötyön vastaavan Jaana Taskisen mielestä “asioiden näkyväksi tekeminen, asioiden käsittely, leikin merkitys ja hauskanpito” eli teatterilla työmuotona voi käsitellä hankaliakin asioita siten, että elämyksellisyyden näkökulma säilyy mukana. “Q-teatterin yleisötyössä on vuosien varrella ollut useita teatterityötä soveltavia yhteistyöprojekteja huostaanotettujen nuorten ja erityiskouluissa opiskelevien lasten ja nuorten kanssa”, Taskinen kertoo. “Yleisötyön ensisijaisena tavoitteena on herättää kiinnostus elävää tilannetta kohtaan. Herättää uskallusta katsoa ja vaikuttaa näkemästään”, Taskinen kiteyttää. (Jaakkola 2016.)

”**Saaren kartanolla** on kokoaikaiseksi palkattu *yhteisötaiteilija*, jonka työnkuvaan kuuluu nimenomaan siltojen rakentaminen kartanon ja paikallisyhteisön välillä”, kertoo kartanon toiminnanjohtaja, performanssitaiteilija Leena Kela. ”Työpajoissa keskustellaan vilkkaasti ja vaikeistakin aiheista.” (Kela 2018.)

Monet residenssin taiteilijat kaipaavat työrauhaa ja tapahtumiin osallistuminen on vapaaehtoista. Avoimien ovien päivänä yleisö pääsee kuitenkin tutustumaan residenssin arkeen. Saaren kartanon henkilökunta kokee tärkeäksi sen, että heillä on hyvä ja välitön vuorovaikutussuhde kartanon ja sitä ympäröivän yhteisön välillä. Kartanon toiminta on saanut positiivista palautetta paikallisilta ihmisiltä sekä kunnalta ja järjestöiltä. Kelan mukaan Saaren kartano voi ajan mittaan olla osaltaan rakentamassa Mynämäestä kulttuurimyönteistä ja nykytaidetta asiantuntevaa paikkakuntaa. Alueellisen merkityksen lisäksi korona-ajan verkkotapahtumat ovat mahdollistaneet monien instituutioiden, taiteilijoiden ja esim. orkestereiden laajemman yleisön, kun sosiaalisen median tapahtumissa ja verkkosivustoilla yleisö onkin ollut valtakunnallista tai jopa kansainvälistä.

”Ja meidän kaikkien omat persoonat saavat näkyä tavoissamme tehdä työtä ja olla vuorovaikutuksessa vieraittemme kanssa”, Kela painottaa (2018). Ajatus pätee yhtä hyvin sekä alueellisissa että verkossa tapahtuvissa tilaisuuksissa.

Koronakeväänä Koneen säätiö kehitti täysin uudenlaisen residenssiohjelman, ns. kotiresidenssin, jossa tapahtuvaan työskentelyyn säätiö myönsi hakemusten perusteella erimittaisia apurahoja. Samalla säätiö tarjosi mahdollisuuden yhteisölliseen ajatustenvaihtoon stipendiaattien kesken etäyhteydellä. Residenssi antoi valituille taiteilijoille tilaisuuden oman taiteellisen työskentelyn hiomiseen sekä oman tekijyyden pohtimiseen ja ehkä myös uudistamiseen. Eri maissa sijaitseviin taiteilijaresidensseihin sisältyy usein mahdollisuus ajatusten ja kokemusten vaihtamiseen ja rinnakkain työskentelyyn. ”Tieto siitä, että tuossa vieressä joku toinen tekee töitä samaan aikaan, ajattelee, harjoittelee, tutkii ja kokeilee, innoittaa myös omaa työskentelyä. Keskustelut saman ja eri alojen taiteilijoiden kanssa ovat usein residenssin parhainta antia. Kotiresidenssissä tämä on mahdollista etäyhteyksien avulla. Oman työskentelyn esittelyt, lukupiirit, keskusteluringit ja ilta-päiväkahvit etäyhteyksien välityksellä luovat yhteisön tunnetta myös kotiresidenssissä.” (Koneen säätiön kotisivut) Toivon mukaan myös yleisö saa kuulla kotiresidenssityöskentelystä ja kokea making of -tunnelmia. Tämä voi saada monen kiinnostumaan aivan uudesta taiteilijasta tai taiteenlajista.

“Uuden asiakasryhmän nappaaminen museoon vaatii pohdintaa”, **Aineen taidemuseon** johtaja Katriina Pietilä-Juntura toteaa (2018). Siksi Aineen jokaiseen näyttelyyn liitetään työpajoja koulu-
laisille ja opiskelijoille. Tavoitteena on luoda lapsi- tai aikuiskukijan ja kuvataiteen välille vuoropuhelu, jossa saadaan myös oman tekemisen kautta konkreettisempi käsitys eri tekniikoista tai taiteellisista menetelmistä. Työpajojen tarkoituksena on madaltaa kynnystä tutustua taiteeseen, mutta myös löytää keinoja erityisesti nykytaiteen ymmärtämiseen. Pietilä-Junturan mielestä jokainen näyttelyopastus on ääneen aprikointia. “Saavutettavuus on kaiken toiminnan läpäisevänä asenteena - sekä avoin asenne erilaisuuteen” (Pietilä-Juntura 2018). Koronakevään ilmiöitä ovat olleet niin kotimaisten kuin ulkomaisten gallerioiden ovien avautuminen kansainväliselle yleisölle ja ilmaiseksi. Tämä on tehnyt mahdolliseksi asiantuntevien ja innostavien opastusten seuraamisen kotisohvalta käsin.

”Jokaiselle tapahtujalle, keskustelulle, esitykselle ja työpajalle on oma yleisönsä, joka pitää löytää ja joka pitää houkutella asian äärelle” (Kela 2018). Käsittelen seuraavaksi eri taideorganisaatioiden edustajien kertomuksia siitä, miten he parhaiten tavoittavat yleisönsä. Kertomukset koskevat ensisijaisesti ”paikan päällä” kyseisessä instituutiossa tapahtuvaa toimintaa ja ihmisten halua kohtaamiin taiteen keskellä. Lähdemme matkaan Pienen Kirjapuodin kauppiaan, Katri Tuomisen oivalluksesta: kun hän järjesti kauppansa 10-vuotisjuhlan kunniaksi illamat, ne saavuttivat suuren suosion. Kirjamessuillakin monesti nähty yhtälö kirjailijan ja lukijoiden tapaamisesta ja samanaikaisesta mahdollisuudesta ostaa kirjoja, keskustella niistä ja saada tekijän nimikirjoitus toimi loistavasti.

Kun puoti astui ulos ovestaan, se lisäsi paitsi kirjojen myyntiä myös yleisemmin kiinnostusta ja innostusta kirjallisuuteen. Jatkan matkaa Q-teatterin yleisötyön pariin: kun teatteri astuu alas estradilta ja menee tarinateatterin ja soveltavan teatterin vaatteissa nuorten tai ikäihmisten pariin, se tavoittaa jälleen uusia yleisöjä ja pääsee samalla keskelle katsojensa arkea. Q-teatterin yleisötyön vastaava tuottaja Jaana Taskinen toteaaakin, ettei kaikkia katsojia ole tarkoitus houkutella teatterisaliin. Mutta aika monet sinne kiinnostuvat tulemaan saatuaan ensin kokemuksia soveltavasta teatterista.

Q-teatterista siirrymme Saaren kartanoon ja sen taiteilijaresidenssiin ja -yhteisöön. Miten paikallinen yleisö kohtaa taiteilijat ja mitä taiteilijat saavat yhteisöltä? Lopuksi menemme vierailulle Aineen taidemuseoon, joka avaa ovet niin levälleen, että mahdollisimman monet sekä paikalliset

ihmiset että matkailijat saavat yllättyä teosten äärellä. Jokaisella kun on oikeus päästä taiteen pariin.

Kaikissa näissä tapauksissa ja tarinoissa on kyse taiteilijan, taideteoksen ja yleisön kohtaamisista. Kun kynnyks on matala tai taide jopa yllättää katsojansa kadunkulmassa, saattaa ei-kävijä muuttua kävijäksi, tai joko taiteen harrastajiin ja ei-harrastajiin muuttua tarpeettomaksi. Taide on parhaimmillaan mukana ihmisen jokapäiväisessä elämässä.

3.1 Pienen Kirjapuodin tapaus – kirjoja ja kulttuurielämyksiä

Kun Pieni Kirjapuoti vietti 10-vuotispäiviään vuonna 2016, sen omistaja, kauppias Katri Tuominen järjesti iltamatyyppiset juhlat. Ne olivat suuri menestys. ”Hyvää ohjelmaa rennolla meiningillä, hauskuutta ja vakavuutta sopivana sekoituksena, eikä yhtään vähäisimpänä se, että mukavissa puitteissa päästään tapaamaan tuttuja”, Tuominen kuvaa melko spontaanisti syntynyttä konseptiaan. Hän alkoi pohtia Iltamia, ja kuuli samoihin aikoihin tyttäreltään, että Juha Hurme on järjestämässä Teatterikorkeakoulussa Iltama-kurssin, joka sitten lähtee kiertämään Suomea. ”Juhahan me saatiin sitten myös meidän Iltamiin, ja osa opiskelijoista tuli hänen mukanaan” (Tuominen 2018). Ohjelman runkona oli juhlapuhe, ja sen lisäksi ohjelmassa oli kansanvalistusta, näyttämötaidetta, runoutta ja musiikkia. Tuominen toteaa tarttuneensa Iltama-teemaan, koska hauskan illanvieron ja kulttuuriohjelman avulla on luontevaa nostaa esiin kirjailijoita ja heidän ajankohtaisia teoksiaan. Kauppiana hän haluaa kulttuurielämysten lisäksi myös myydä kirjoja. Jokainen kirja ansaitsee hänen mielestään yleisönsä.

Seuraavat Iltamat olivat Naantalın Satamaterminaalissa huhtikuussa 2019. Tuolloin juhlapuhujana oli Satu Rasila, kirjailija Johanna Venho kertoi pian ilmestyvästä Sylvi Kekkonen -kirjastaan, näyttelijä Ilari Nummi tulkitsi isänsä Lassi Nummen runoja, Heli Laaksonen vieraili lukemassa runojaan ja Kyösti Mäkimattila lauloi tangoja, ja rajoja rikkovana osiona oli neljän sellistin kokoonpano Fourtunes. Iltamat toteutettiin yhdessä Naantalın Musiikkijuhlien kanssa. (Tuominen 2018.) Suunnitelmana järjestää tapahtumia jatkossa eri puolilla Suomea.

Pieni Kirjapuoti sijaitsi aiemmin Turussa, nykyisin se on asettunut Naantalın keskustaan, ja lisäksi sillä on ajoittain pop up –myymälöitä lähiseudulla erilaisissa tapahtumissa. Tuomisen kokemuksen mukaan kaupalle on suurta hyötyä siitä, että se ja sen valikoimat tulevat tutuiksi tapahtumien

yhteydessä. Siksi ”omien seinien sisältä” ulos astuminen mahdollistaa uudenlaisia kirjan ja lukijan kohtaamisia. Lukijat kuulevat mielellään kirjailijoiden kertovan kirjojensa taustoista ja syntyvaiheista ja kohtaamiset tuovat uusia ulottuvuuksia ja merkityksiä kirjan lukemiselle. Kun kaupalla on lltama-toimintaa, konsepti luo uusia osto- ja kohtaamismahdollisuuksia: jotkut lukijat harkitsevat pitkään tiettyjen kirjojen ostamista, toiset taas tarttuvat tilaisuuden tullen spontaanisti johonkin uuteen kirjaan, joka herättää heidän kiinnostuksensa.

Lisäksi esiintymiset ovat nykyisin keskeinen osa myös kirjailijoiden työtä, vaikka nämä eivät olekaan esittävien taiteiden ammattilaisia. Kuten kohdassa 2.2. huomasimme, kirjailijalle kohtaaminen lukijan kanssa on yleensä antoisa ja virkistävä ja tuo uusia näkökulmia omiin kirjoihin ja kirjoittamiseen.

3.2 Q-teatterin tapaus – asiat näkyviksi taiteen suojissa

Q-teatteri kertoo verkkosivuillaan, että yleisötyö tekee aktiivista yhteistyötä useiden tahojen (mm. Helsingin kulttuurikeskuksen ja Espoon lastensuojelun) kanssa. Lisäksi teatteri järjestää maksutomia työpajoja, jotka käsittelevät esityksiä tai laajemmin teatterin tekemistä. Q-teatterista on mahdollista saada tukea ja inspiraatiota koulujen omaan teatteritoimintaan tai draamakasvatukseen. Q-teatterilla on myös oma Nuorten Teatteri. (Q-teatterin verkkosivut.)

Yleisötyön vastaavan tuottajan Jaana Taskisen mukaan Q-teatterissa järjestetään myös taiteilijataapaamisia ja yleisökierroksia tai esittelyjä teatterilla, mutta ne ovat työmuodoiltaan kaikkein pienin osa yleisötyötä. Hän kuvaa tarkemmin Q-teatterin keskeistä toimintaa: ”Meidän yleisötyömme koostuu pääsääntöisesti nuorten teatterista (NuTe), joka valmistaa Q-teatteriin vuosittain yhden kantaesityksen, ja lisäksi teatteriopetuksesta eri yhteisöissä (mm. ammatillisen koulutuksen hankkeet ja Vamos –hanke, joka tulee alle 30-vuotiaita nuoria kohti työelämää ja opiskelua). Lisäksi olemme olleet useita vuosia mukana *Näyttelijä peilinä lastensuojelussa ja sosiaalitoimessa* -hankkeessa, joka hyödyntää tarinateatteria.” Keskeistä toiminnassa on Taskisen mielestä ”asioiden näkyväksi tekeminen, asioiden käsittely, leikin merkitys ja hauskanpito” eli teatterilla työmuotona voi käsitellä suuria ja hankaliakin asioita siten, että tietty leikillisyyden ja hauskanpidon aspekti säilyy mukana. (Taskinen 2018.)

Tarinatatterin on alkujaan luonut amerikkalainen psykoterapeutti Jonathan Fox. Ohjaaja antaa tarinakertojan rauhassa kertoa tarinansa, ja sen jälkeen ohjaaja haastattelee tarinakertojaa. Seuraavaksi näyttelijät toteuttavat tarinan ydintapahtumat draamallisessa muodossa. Sanotaan, että tarinan pohjalta improvisoitu kohtaaminen on lahja tarinan kertojalle.

Yleisön ja taiteilijoiden välinen vuorovaikutus Q-teatterin eri hankkeissa vaihtelee valtavasti. Eniten siihen vaikuttavat projektin aihe, kohderyhmä, tapaamisten intensiteetti ja sekin, kuinka usein tapaamisia on järjestetty. ”Keskustelua syntyy tarinateatterissa kyllä, NuTessa kyllä, opetuksessa kyllä, sen sijaan taiteilijatapaamisissa vuorovaikutuksen määrä vaihtelee”, Taskinen kertoo. Tapaamisissa yleisö saattaa jäädä passiivisempaan rooliin, mutta kokee silti näyttelijän, ohjaajan tai käsikirjoittajan tapaamisen antoisana taidekokemustaan ajatellen. (Taskinen 2018.)

Jos puhutaan puhtaasti vain taiteilijatapaamisista (joissa kohderyhmänä on vaikkapa koululuokka), Taskisen mukaan ne tekevät yleisölle teatterityötä ja taidelaitosta tutummaksi, lisäävät ymmärrystä yleisesti ja opettavat katsojille jotain teatterin tekemisestä. Taiteilijalle ne toimivat kohtaamisen paikkoina. Mutta jos kyseessä on esim. tarinateatteriesitys, jossa yleisö kertoo tarinoita, ja jotka näyttelijät sitten näyttelevät takaisin, ovat kohtaamispaikat ja vuorovaikutus on laajempia. Silloin taidelaitos toimii Taskisen näkemyksen mukaan yhteiskunnan ja yksilön peilinä ja hoitaa näin erästä perustehtäväänsä. ”Taiteilijat kuulevat, näkevät ja saavat ymmärrystä ihmisistä ja heidän toiminnastaan, yhteiskunnan toiminnasta ja elämästä tavalla, joka ei mitenkään muuten ole mahdollista. He myös päivittävät jatkuvasti omaa ammattitaitoaan.” (Taskinen 2018.)

”Yleisö saa tarinan, jossa näkyy elämä”, Taskinen kuvailee (2018). Lisäksi yksilö, joka tarinan kertoo, voi saada työskentelystä jopa oivalluksen siitä, kuinka omaa elämää tulisi järjestää. Koska Q-teatterin yleisötyö kohdistuu usein lastensuojelun ja sosiaalitoimen kentälle, ja sekä tarinat että niiden kertojat tarvitsevat todella tarinankerronnan työkaluja ja ”ovat usein suuressa tarpeessa selvittää, mistä kaikesta heidän elämänsä tärkeät asiat koostuvat” (Taskinen 2018). Myös tutkija Päivi Känkäsen mukaan esimerkiksi lastensuojelussa tarvitaan monenlaisia tapoja kommunikoida ja kuulla toisten kokemuksia. Joidenkin lasten ja nuorten kanssa toiminnallinen tai itseilmaisuuksiin perustuva työskentely voi olla ainoa mahdollinen lähestymistapa. Känkänen kertoo ”taiteen metaforisesta suojasta”, jossa symbolien antaman etäisyyden turvin voidaan käsitellä sellaista, mistä muuten olisi vaikeaa puhua. (Jaakkola 2016.)

Q-teatterin yleisötyön toimintaan osallistunut Tarita Ikonen kertoo hakeneensa monenlaista apua hankalien asioiden, kuten vaikka koulukiusaamisen käsittelyyn. “Ei tarinateatteri ole ongelmiani kokonaan ratkaissut, mutta on antanut uusia näkökulmia”, hän toteaa. “Sosiaalisten jännittäjien ryhmässä meillä oli hyvä henki, eikä ryhmässä minua jännittänyt juuri lainkaan.” (Jaakkola 2016.) Tarita Ikonen on osallistunut teatterintekoon aluksi yleisön edustajan roolissa, mutta innostunut myös käsikirjoittamiseen maailmaan. Hänen tekstejään koulukiusaamisesta on esitetty Nuorten teatterin lavalla, ja runoteos *Kylmyyden monologi* (Kirjokansi 2018) pohjautuu hänen omiin kokemuksiinsa kiusattuna. Muitakin esimerkkejä on siitä, että soveltavan teatterin hankkeisiin osallistuneet nuoret uskaltavat ja innostuvat myöhemmin itse tekemään taiteellisesti kunnianhimoista teatteria. (Jaakkola 2016.)

Taskinen korostaa, ettei kaikkien katsojien ole tarkoitus tulla Q-teatterin teatterisaliin katsomaan näytelmien esityksiä, vaan näyttelijät, ohjaajat ja näytelmät voivat jalkautua suoraan ihmisten arkeen ja olla vuorovaikutuksessa ihmisten jokapäiväisissä ympäristöissä. Osa tarinateatterityöskentelyyn osallistuvista saattaa vaikkapa innostua teatterista niin, että tulee myöhemmin vapaaajallaan katsomaan näytelmiä. Teatteri ilmaisu- ja työskentelymuotona tulee heille kohtaamisten aikana tutuksi ja saattaa osaltaan innostaa mukaan myös teatterintekijäksi. Taskisen mielestä tarinateatteri onkin tehokas tapa oppia huomaamaan, mitä ihminen elämässään tekee ja miksi. Hänen kanssaan keskusteleminen vahvistaa ajatusta siitä, että teatterin on tärkeää mennä juuri sinne, missä ihmiset ovat.

3.3 Saaren kartanon tapaus – residenssin avoimet ovet

Saaren kartanon toiminnanjohtaja Leena Kelan mukaan avoimet ovet on keskeinen tapa esitellä residenssissä työskenteleviä tai aiemmin työskennelleitä taiteilijoita. ”Tavoitteemme on näyttää sitä laajaa monimuotoisuutta, mitä Saaren kartano residenssinä tai residenssityöskentely yleisemmin pitää sisällään. Koska Saaren kartanossa kohtaavat paitsi kaikki taiteenlajit, mutta myös tiede, on myös tapahtumissamme esillä erilaisia teemoja ja taiteen tekemisen tapoja. Paikallisten keskuudessa avoimet ovet ovat tärkeä tapahtuma, sillä he pääsevät kurkkaamaan residenssin muutoin yleisöltä suljettuun toimintaan.” (Kela 2018.)

Kela jatkaa, että taiteilijat voivat itse halutessaan toivoa taiteilijatapaamisia, avoimia harjoituksia tai työpajoja, mutta se on täysin vapaaehtoista. Saaren kartanon henkilökunta haluaa turvata taiteilijoille työrauhan - vailla paineita teoksen tai sen demon tai pilotin esittämisestä. Mynämäen

keskustassa on avattu myös yhteisötila *Saareke*, jonka tiloissa on mahdollisuus järjestää enemmän tapahtumia, työpajoja ja keskusteluja. Niissä yhdistyvät toisaalta yhteisöllisyyden vahvistaminen ja toisaalta nykytaiteen esittelemine paikalliselle yleisölle.

”Keskustelu näissä tilaisuuksissa on ehkä sellaista varautuneen uteliasta. Mikäli tilanteessa on enemmän aikaa, kuten vaikka työpajoissa, päästään hyvinkin syvälle aiheisiin ja taiteilijan työhön”, Kela kuvaa (2018). Saaren kartanolla on myös kokoaikaiseksi palkattu yhteisötaiteilija, jonka työ koostuu nimenomaan siltojen rakentamisesta kartanon ja paikallisen yhteisön välillä. Hänen järjestämässään tapaamisissa keskustelu on yleensä vilkasta ja syvenee myös vaikeampiin aiheisiin. ”Yhteisötaiteilijan työ toimii tässä välineenä ja auttaa myös muiden taiteilijoiden mahdollisia pyrkimyksiä päästä kontaktiin paikallisyhteisöjen kanssa. Ajattelen, että Saaren kartano voi ajan mittaan olla mukana rakentamassa Mynämäestä hyvin kulttuurimyönteistä ja nykytaidetta asiantuntevaa paikkakuntaa”, hän pohtii. (Kela 2018.) Kartano on ollut Mynämäen Mietoisissa jo keskiajalta lähtien. Koneen Säätiön ylläpitämä taiteilija- ja tutkijaresidenssi on toiminut siellä vasta reilun kymmenen vuoden ajan. Kartano on täynnä tarinoita, ja monilla paikallisilla on suvuissaan joko suoraa tai välillistä kontaktia kartanoon. Paikallisille kartano on siis tärkeä paikka ja osa paikallisidentiteettiä. Perinteiden ylläpitäminen ja kartanon historiasta viestiminen on osa taiteilija- ja tutkijaresidenssin imagoa. Pienellä paikkakunnalla näin syntyvä positiivisen kiinnostuksen kehä taidetta ja taiteilijoita kohtaan voi kasvaa ilmiöksi.

Kela laittaa mielellään oman persoonansa peliin, sillä hän tekee toiminnanjohtajan työtään omalla persoonallaan. ”Olen itsekkin taiteilija ja taiteellisen tutkimuksen tekijä (tohtorikoulutettava), ja se näkyy tavassani johtaa ja esittää asioita”, Kela kertoo. ”Omassa työssäni performanssitaiteilijana tosin välttelen narratiivia ja rakennan teokseni niin, ettei niistä ole luettavissa yhtä tarinaa. Jos katsoja löytää niistä tarinan, on se hänen oma luomuksensa. Ehkä samalla tavalla toimin työyhteisössä. Meillä on kullakin omat tarinamme, omien henkilöhistorioidemme ja maailmankatsomuksemme pohjalta. Ja meidän kaikkien omat persoonat saavat näkyä tavoissamme tehdä työtä ja olla vuorovaikutuksessa vieraittemme kanssa.” (Kela 2018.)

Välittömyys, rentous, avoimuus, ystävällisyys ja vieraanvaraisuus ovat residenssin toiminnanjohtajan mielestä parhaita tapoja luoda vuorovaikutusta yleisön kanssa. ”Se, että antaa tilaa myös toisille ja jättää vuorovaikutustilanteeseen avoimuutta, johon kuka tahansa voi kokea voivansa tulla mukaan” (Kela 2018). Residenssivieraita tulee sekä Suomesta että maailmalta, tulevaisuudessa myös länsimaiden ulkopuolelta. Lisäksi residenssi haluaa tavoittaa taiteen ja tutkimuksen

kentän toimijoita, joiden kanssa on mahdollista tehdä yhteistyötä. Koneen säätio markkinoi toimintaansa aktiivisesti kotimaisissa ja kansainvälisissä residenssiverkostoissa.

”Koska minulla on jo aika pitkä kokemus taiteilijana sekä residenssityöskentelystä eri puolilla maailmaa, minulla on myös syväymmärrystä taiteilijoiden prosesseista sekä siitä, mitä residenssityöskentely tarkoittaa”, Kela toteaa (2018). Hän luonnehtii olevansa helposti lähestyttävä ja dialoginen toiminnanjohtaja, joka hyödyntää työssään myös kokemuksiaan kuraattorina ja festivaali-johtajana. ”Lähestyn kysymystä yleisöstä niin, ettei ole olemassa yhtä ”suurta yleisöä” vaan on yleisöjä, joita kiinnostavat erilaiset asiat. *Jokaiselle tapahtumalle, keskustelulle, esitykselle ja työpajalle on oma yleisönsä, joka pitää löytää ja joka pitää houkutella asian äärelle.* Joka kerta yleisö pitää tavallaan rakentaa uudestaan”, Kela painottaa (2018). Oma yleisönsä on hyvä tuntee, jotta tietää myös, miten kertoa heille siitä, mitä kaikkea on tarjolla. Paikalliselle yleisölle suunnattu tiedotus on kuitenkin erilaista kuin ns. taideyleisölle suunnattu. Tapahtumista ja esityksistä viestiminen on aina kontekstilähtöistä, eli on hyvä tuntee viestinnän sävyt: käytetäänkö korkealentoista taidejargonia vai valmiiksi strukturoitua markkinointihenkeistä tekstiä. Kela muistuttaa kuitenkin, että kun itse tapahtuma on käynnissä, sen aikana voi esittää hyvinkin haastavia teoksia, kunhan konteksti on selkeä, yleisöystävällinen ja ns. turvallinen. (Kela 2018.)

Kela kertoo esimerkin mieleenpainuneesta kohtaamisesta taiteilijan ja yleisön kesken: ”Olemme viime kevään ja kesän ajan pyörittäneet Saarekkeessa paikallisen taiteilijan Sanna Vainionpään ideoimaa *Mynämäen Iltakoulua*. Kutsuimme mynämäkeläisiä ilmiantamaan paikallisia asiantuntijoita, henkilöitä, joilla on jokin erityinen tieto tai taito hallussaan ja jotka voisivat jakaa sitä myös toisille. Meillä on ollut Iltakoulussa mm. viikinkiharrastajaperhe kertomassa viikinkielämästä, käärmeasiantuntija elävän käärmeensä kanssa, perinnekalastajanainen, vastantekijä, syöpätutkija, eläinkouluttaja ja himmelintekomestari. Iltakoulut ovat houkuttelleet paikalle runsaan yleisön – eli olemme Iltakoulujen avulla laajentaneet myös omaa yleisöpohjaamme huomattavasti.” (Kela 2018.)

3.4 Aineen taidemuseon tapaus – kaikilla on oikeus taidemuseopalveluihin

Aineen taidemuseon johtaja Katriina Pietilä-Juntura kertoo, että museon lähes jokaiseen vaihtuvaan näyttelyyn ja kokoelmanäyttelyyn liitetään koululaisille ja opiskelijoille työpajoja, joiden tavoitteena on avata eri-ikäisten katsojien ja kuvataiteen välille vuoropuhelu. Oman tekemisen kautta katsojille syntyy konkreettisempi käsitys eri tekniikoista tai taiteellisista menetelmistä. Työpajo-

jen tavoitteena on madaltaa kynnyksiä taidemuseokäynnille mutta agendalla on laajempikin taiteeseen tutustumiseen, erityisesti vaikkapa murrosikäisiä ajatellen. Samalla toiminta on eräänlaista taidemuseokävijäksi kasvattamista, kun yleisö saa keinoja ja työkaluja erityisesti nykytaiteen ymmärtämiseen. (Pietilä-Juntura 2018.)

Työpajojen lähtökohdat ovat kokemuksellisessa lähestymistavassa sekä taidetta tarkasteltaessa että sitä tehdessä. Painopiste on kävijöiden työskentelyprosessissa – olipa kyseessä minkäikäinen kävijä tahansa – eikä varsinainen lopputulos ole tärkeä. “Jos työpajassa syntyy hienoja teoksia, hyvä niin. Jos ei synny mitään, ei maailma siihen kaadu, koetaan paljon muuta. Tärkeintä on se, miten oma tekeminen vaikuttaa oivaltamiseen, kokemuksiin ja puheeseen taiteesta.” (Pietilä-Juntura 2018.) Opastuksia tekeväille henkilökunnalle Pietilä-Juntura on korostanut, ettei ole yhtä oikeaa tapaa tulkita teoksia, vaan opastuskin on enemmän ”ääneen aprikointia”. Faktatiedot voivat auttaa kävijöitä tekemään omia tulkintojaan.

Yleisölle on muutenkin jatkuvasti suunnitteilla ja tarjolla varsin yltäkyläisesti tapahtumia. “Olemme tarjonneet mahdollisuuden etsiä – ja löytää – partneri Sinkkusuunnistuksella, mässäillä maakealla Kakkupäivässä, pelätä turvallisesti Kauhukartanossa ja praatata meänkieltä Kielikahvilassa. Olemme katsoneet kristallipalloon – eli kirjoittaneet taideteoslähtöisiä horoskooppeja, pitäneet A-klinikkaa (asiakasklinikka), Aine on mennyt kylään, on järjestetty kulttuurivaalipaneeli, Happy Hours joka keskiviikko, seminaareja, työpajoja, tyky-toimintaa, laadusta tinkimättä ja välillä kevyesti keskellä päivää. Painu patsaille -veistoskierroksella syke on noussut, kun SykeAine on toiminut”, Pietilä-Juntura muistelee (2018). Taidemuseo on järjestänyt muun muassa kyselyn “mikä Tornion julkinen veistos olet” ja tuottanut suosittuja some-joulukalentereita, esimerkiksi vuonna 2017 taidevandalismin hengessä.

Johtotähtenä on kulkenut perustava kysymys: kenelle tätä työtä tehdään? Pietilä-Junturan vastaus on selvä: yleisölle. “Tuntuma yleisöön täytyy olla koko ajan olemassa. Meidän on ymmärrettävä mikä on olennaista tässä ajassa – näille ihmisille täällä Lapissa, Ruotsin tuntumassa, Tornionjokilaaksossa “(2018).

Museonjohtaja tuumaa tyytyväisenä, että museossa on otettu reippaita askelia eri suuntiin, tilat on avattu tapahtumille ennakkoluulottomasti ja museon määritelmääkin on koeteltu. Saavutettavuus on hänen mielestään kaiken toiminnan keskiössä. Hänen mukaansa museon toimintaan on

sisäänrakennettu luontainen samaistuminen toiseuteen sekä asettuminen sorrettujen, syrjittyjen ja marginaalisten puolelle.

Taidemuseotyöllä ei ole pohjoisessa kontekstissa vielä kovin pitkää perinnettä, ja siksi myös Aineen taidemuseo joutuu yhä perustelemaan olemassaoloaan ja toimintaansa. ”Taidemuseon on myös instituutiona kyettävä löytämään tapa puhua ja puhutella, elää reilusti yleisöjensä kanssa”, Pietilä-Juntura pohtii (2018). Kaikissa tapahtumissa on hänen mielestään keskeistä se, että ihminen oppisi käymään taidemuseossa ja oppisi katsomaan ja nauttimaan taiteesta aidosti. Kävijöiden ei toivota ajattelevan, että on hienoa käydä taidemuseossa ja katsoa taidetta. Se voisi yksinkertaisesti olla luonteva osa arkea ja elämää.

Pietilä-Juntura jatkaa: ”Haluaisin, että katselija löytäisi taiteesta mielen, ei esineellisyyttä. Ei sitä, että se on veistos, maalaus mikä tahansa, jolla on tietyt mitat, hinta, vakuutusarvo, ei sitä kenelle se on kuulunut ja kenen kautta siirtynyt taidemuseon kokoelmiin. Taiteen tehtävä ei ole olla sisustuselementti, havaintoväline tai esteettinen objekti (taidetta taiteen vuoksi). Vaikka taideteoksiin ei esineinä saa koskea, taideteokset saavat koskettaa ja niiden tulisikin tehdä se. Niissä on palanen jonkun lapsuutta, muistuma rakastetun ikävästä, surusta joka ei katoa. Ei kertovana, esittävänä, selkeästi sanottuna, vaan jossakin alla, piilossa, pienenä. Kenen, sillä ei ole mielestäni väliä. Ne muuttuvat häivähdykseksi katselijan omasta lapsuudesta, muistumaksi hänen omasta ikävästään, jos hän uskaltautuu pysähtymään taideteoksen eteen ja antautumaan hetkelle. Näiden kokemusten ja elämysten avulla ihminen saa rakennustarpeita, jotta voisi luoda itsestään ehyemmän ihmisen. Se on mielestäni taiteen tehtävä.” (Pietilä-Juntura 2018.)

Museopedagogiikka käsittelee museon ja yleisön suhdetta. Museon tavoitteena on optimoida se, millaista tietoa ja millaisia elämyksiä ihmiset saavat museossa vieraillessaan. Siihen vaikuttavat käytännön asiat: miten näyttely on ripustettu, mistä teostiedot löytyvät (mikä fontti, mikä korkeus), mitä tiedotteessa sanotaan, mitä näyttelyopastuksessa kerrotaan, miten henkilökunta palvelee. Taideorganisaatio liittyykin keskeisesti taiteen olemassaoloon ja siihen, miten jokin teos ymmärretään taiteeksi.

Kävijöistä itsestään riippuu usein se, millaista vuorovaikutusta tapahtumissa syntyy. Yleisö on siis avainasemassa, ja sen oma aktiivisuus vaikuttaa vahvasti organisaation elämystarjontaan.

Pietilä-Juntura on huomannut, että taiteilijalle on tärkeää kohdata sitä yleisöä, joka hänen teoksiin katsoo. “Kuvataiteilija toimivat aika yksin ja monesti omassa taiteilijakuplassaan. Taidemuseo edustaa ns. välittäjäporrasta, ja ainakin museopedagogit ovat yleisön puolella ja puolestapuhujia”. (Pietilä-Juntura 2018.) Taiteilija saattaa olla niin syventynyt taiteensa maailmaan, ettei ilman yleisöä saa kosketusta siihen maailmaan, jossa hänen taiteensa elää. Ja tietysti myös taiteilijoissa on eroja: jotkut osaavat avata hyvin tekemistään ja kertoa taiteestaan, toiset eivät sitä halua tehdä, eikä tietysti välttämättä tarvitsekaan.

Yleisötapahtumista Aineen taidemuseo saa paljon positiivista palautetta, mutta joskus se saa kuulla myös kommentteja siitä, että pitäisi palata perustehtävien pariin. “Hiljaisuus ja rauha ja mitä kaikkea... eikä älämölöä museoon”, Pietilä-Juntura hymähtää. “Mutta olen sitä mieltä, että tämä on niin pirun hyvä paikka, että ihmiset pitää keinolla millä hyvänsä houkutellessa tänne ja sitten he oppivat käymään ja ymmärtämään, miten elämää rikastuttava vaikutus museokäynnillä voi olla.” (Pietilä-Juntura 2018.)

Pietilä-Juntura siteeraa runoilija Rakel Liehua:

*”Jos haluat kuljettaa heidät
syvyyden yli,
sillan täytyy olla tuttua,
lämmintä puuta.
Vain sitä pitkin he lähtevät.
Yksinkertaista puusiltaa pitkin.*

Yksinkertaisia sanoja pitkin.”

(Liehu 1977)

Vaikka Aineen taidemuseo on aktiivinen ja kekseliäs myös sosiaalisessa mediassa, tärkeintä henkilökunnalle on ihmisten aito kohtaaminen – ja toisaalta taiteen popularisoiminen eli se, että taiteesta puhutaan selkeästi ja arkikielellä, ilman käsitteellistä jargonia ja ”taiteen puppugeneraattoria ja höpöhöpö-kieltä” (Pietilä-Juntura 2018). Erilaisilla projekteilla Aineen taidemuseo on halunnut nimenomaan muuttaa kävijärakennettaan eli laajentaa sitä. Tämä lienee monen muunkin aktiivisen taideorganisaation keskeinen tavoite. Pääosa taidemuseon asiakkaista on koulutettuja keski-ikäisiä naisia. On monenlaisia pieniä ei-kävijäryhmiä: työttömiä, kotiäitejä, maahanmuutta-

ja, syrjäytymisuhan alla olevia, tavallisia työtätekeviä ihmisiä, ja Pietilä-Juntura muistuttaakin tasavertaisuuden ohjenuorasta: että ”kaikilla heillä on oikeus taidemuseopalveluihin” (2018). Uuden asiakasryhmän nappaaminen museoon vaatii kuitenkin pohdintaa. Usein tuntuu helpoimmalta löytää jokin valmis ryhmä kuten yhdistys tai kerho ja sieltä ns. avainhenkilöitä, joiden kannustamana koko ryhmä löytää tiensä museoon. Kulttuuriluotseilla ja kulttuurikavereilla on keskeinen merkitys kokeilijoiden ja epäröivien potentiaalisten kävijöiden houkuttelemisessa taiteen äärelle.

Aineen taidemuseo tekee säännöllistä yhteistyötä paikallisten toimijoiden, erityisesti Tornion sivistyspalveluiden kanssa, mutta vuorovaikutusta syntyy myös muiden pohjoisten taidemuseoiden kesken. Pietilä-Juntura on itse jatkuvasti tekemisissä taiteilijoiden kanssa, näyttelyiden, avajaisten ja hankintojen takia, ja monista on tullut hänen henkilökohtaisia ystäviään. Taideyleisön hän kohtaa myös yli 30 vuotta alalla olleena konkarina ja iloitsee silloin, kun kokee saavansa hyvän kontaktin opastettaviin ryhmiin. Salaisuus voi olla siinä, että hän ei ota oppaan tai johtajan roolia, vaan pyrkii olemaan oma itsensä niin pitkälle kuin se on mahdollista.

Pietilä-Juntura kertoo esimerkin innostavasta ja mieleenjäävästä tapaamisesta yleisön ja taiteilijoiden kesken: ”Kalott jazz and blues -festivaaleihin liittyvän jazztaiteilijoiden näyttelyn avaukset olivat aina kivoja tilaisuuksia. Festarit alkoivat sieltä, ihmisiä tuli paljon, Lapin Kulta tarjosi olutta, taiteesta puhuttiin, yleisö oli kirjavaa, ja musiikki soi kiihkeänä.” (Pietilä-Juntura 2018.)

Näin päättyy kierroksemme taideorganisaatioissa. Niiden edustajat korostavat vastauksissaan alueellisuutta sekä organisaation merkitystä paikallisille ihmisille, mutta laajentuessaan verkkoon myös nämä toimijat tavoittavat runsaasti uutta yleisöä – sekä alueellisesti että valtakunnallisesti. Saatuaan taidemaistiaisista jonkun kiinnostavan organisaation tarjonnasta yleisön edustaja kiinnostuu sen toiminnasta laajemminkin, ja seuraavan kerran kulttuurivirikkeitä etsiessään hän ehkä syventää kohtaamistaan ja etsiytyy tietyn organisaation yleisöksi: niin kynnyksensä tutustua siihen kuin huomaamatta madaltunut.

Daniel Wallenius kirjoittaa Lapin Kansassa koronakeväänä 23. maaliskuuta: ” – virtuaalitapahtumat nousevat oikeiden tapahtumien rinnalle kauppatavaraksi. Niitä ostavat ihmiset, jotka eivät pääse paikan päälle sairauden, maantieteellisen esteen tai loppuunmyydyin tapahtuman vuoksi. ” (Wallenius 2020.) Näin virtuaalimaailma laajentaa reaalimaailman tapahtumaa, oli kyse sitten maistiaisesta tai kokonaisuudesta, johon kenties myydään jopa pääsylippuja. Kuten Wallenius huomauttaa, ovat liput kuitenkin verkkotapahtumiin usein edullisempia, koska koke-

muksina ei kokonaan verkossa tapahtuvaa tilaisuutta voi täysin verrata tietyssä tilassa tapahtuvaan kokemukseen – toisaalta edullinen lippujen hinta tekee osallistumisen mahdolliseksi myös vähävaraiselle ja voi sitä kautta laajentaa yleisöpohjaa (Wallenius 2020).

Wallenius jatkaa, että virtuaalinen tapahtumateollisuus voi lähteä laajenemaan kahdella tavalla: ”joko markkinoille tulee suuria toimijoita, jotka ostavat lähetysoikeuksia laajasti ja laskuttavat kuluttajaa, tai sitten syntyy alusta, jolla tapahtumajärjestäjät myyvät ja esittävät tapahtumiaan ja alustan kehittäjä ottaa pienen siivun tuotoista.” Wallenius pitää jälkimmäistä vaihtoehtoa todennäköisempänä, koska taiteen ja kulttuurin kenttä on niin pirstaloitunut (2020).

Koronakausi on siis johtanut siihen, että verkossa tapahtuva tuotteiden ja palvelujen ostaminen on lisääntynyt ja laajentunut rajusti. Kevään 2020 tilanteen pohjalta voi arvioida, että osa palveluista tulee säilymään ja uusia tulee syntymään, vaikka tilanne myöhemmin salliikin taas tavanomaiset käynnit museoissa ja gallerioissa, teattereissa ja konserteissa sekä livefestivaaleissa. Tämä antaa myös taideorganisaatioille entistä enemmän mahdollisuuksia esitellä hienoa, asian-tuntevaa ja laaja-alaista taiteellista toimintaansa ja yleisötyötään verkossa.

4 YLEISÖ TAITEEN KOKIJANA

Näyttelijä Jussi Lehtonen kertoo kirjassaan *Samassa valossa* hankkeestaan pro Lapinlahti – kansalaisliikkeessä, jossa kulttuuritapahtumia on järjestetty psykiatrisen sairaalan ja myöhemmin Alvilan kuntoutumiskodin asiakkaille. “Mietin, voisinko työlläni parantaa hoitolaitoksissa elävien ihmisten elämänlaatua ja hoitaa samalla omaa, mahdollisesti laitostunutta näyttelijyyttäni. Halusin myös kyseenalaistaa ajatusta katsojasta teatterin kuluttajana. Kaupallistuneessa teatterimaailmassa esiintyjän identiteetti kriisiytyy. Jos katsoja on kuluttaja ja esitys kulutushyödyke, mikä rooli näyttelijälle tarjoutuu? – Entä mitä tällaisessa suhteessa tapahtuu taideteoksen ja katsojan väliselle vuorovaikutukselle?” (Lehtonen & Weselius 2010, 11.)

Kuten Lehtonen jatkaa, yleisö on elintärkeä osa teatteritaidetta – ja kaikkea muutakin taidetta. “Miten saada katsojien muistot ja kokemukset osaksi esitystä – sen erityiseksi, ainutkertaiseksi voimanlähteeksi?” (Lehtonen & Weselius 2010, 11.)

Pianisti Anu Vehviläinen toteaa yleisöä vuorovaikutukseen aktivoivien workshopiensa pohjalta, että “yleisösuhte on taiteilijuuden keskeisimpiä osa-alueita” ja että “ihmisen kokoinen vuorovaikutus on elämys, johon kannattaa mennä mukaan” (Vehviläinen 2015.) Järjestämässään työpajoissa hän on huomannut, että vuorovaikutus palkitsee parhaimmillaan niin yleisön kuin taiteilijan. Yleisön kohtaaminen avoimen keskustelun keinoin on varsinkin luonnollinen tapa purkaa taiteilijoihin liittyviä myyttejä ja toisaalta tuoda parrasvalojen taiteilijat yleisön luo. Hän kuvaa, miten taiteilijoiden puheesta välittynyt huumori, nöyryys ja ”jalat maassa” -asenne tekivät yleisöryhmään suuren vaikutuksen. Taiteilijat arvostivat yleisön kysymyksiä ja pitivät keskusteluita hyvänä lisänä konsertoinnille. Kuulijoiden palaute oli piristävä lisä lehtiartikkelujen ja kollegoiden kommenttien rinnalla. Keskusteluissa nousi esiin vaikeampiakin aiheita. (Vehviläinen 2015.)

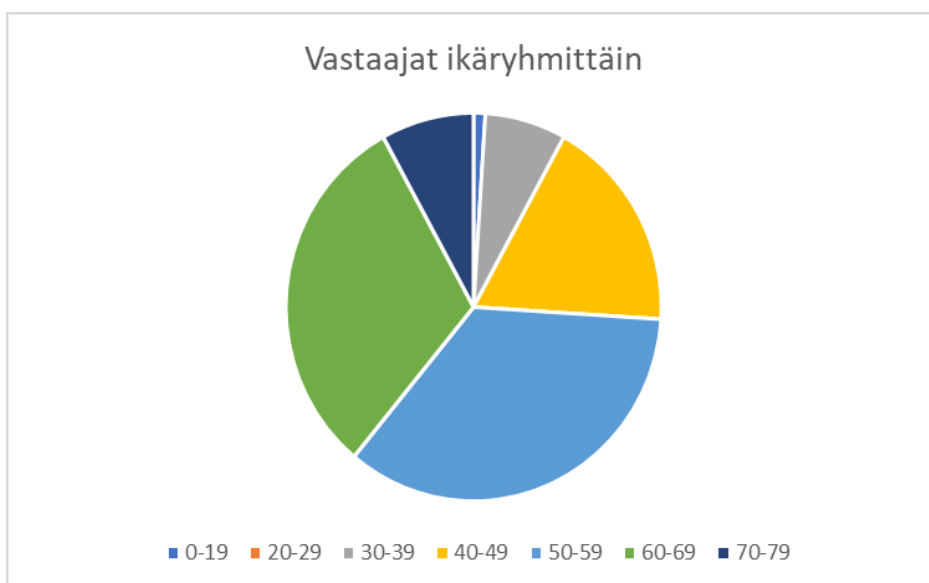
Näitä ajatuksia täydentää haastattelemieni taideorganisaation henkilöiden vahvasti esiin tuoma näkemys siitä, miten taideorganisaatiossa sen jokainen osanen, niin henkilökunnan kuin toisaalta yleisönkin edustaja, on mukana kohtaamisessa omalla persoonallaan.

Mitä yleisö sitten oikein haluaa? Seuraavaksi tarkastelin, mikä saa yleisön edustajat kiinnostumaan ja innostumaan taidekokemuksista ja millaisena yleisönä he mieluiten haluavat toimia. Taiteilijoille ja taideorganisaation edustajille toteuttamieni teemahaastattelujen lisäksi loin Master-

opintojeni aikana helmikuussa 2019 Webropol-kyselyn kartoittaakseni yleisön kokemuksia kulttuuritapahtumista ja niissä tapahtuvista kohtaamisista taiteilijan kanssa. Kyselyn tavoitteena oli selvittää yleisön kokemuksia taiteesta ja siitä, mikä innostaa katsojat ja kuulijat taiteen ja kulttuurin tapahtumien pariin. Vastaajat löysivät tiensä kysymyslomakkeelle pääosin sosiaalisessa mediassa julkaisemani ilmoituksen perusteella. Sain kyselyyni kaikkiaan 123 vastausta.

4.1 ”Minä olen yleisö ja olen tärkeä juuri siinä roolissa”

Koska nuorten ajatuksia kulttuurista on jo saavutettavissa tutustumalla vaikkapa Suomen Kulttuurirahaston Taidetestaajat-hankkeeseen (www.taidetestaajat.fi), jossa 8.luokkalaiset toimivat taidekriitikoina ja kertovat kokemuksistaan sekä taiteen merkityksestä itselleen ja elämälleen, halusin tuoda työikäisten aikuisten ja senioreiden ajatukset taiteen ja kulttuurin merkityksestä pääosaan tässä tutkielmassani. En etsinyt tietoisesti tietynlaista ryhmää aikuisia vastaajia, vaan luotin siihen, että asiasta kiinnostuneet tulevat oma-aloitteisesti mukaan. Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma olivatkin varsin mielenkiintoiset ja kuvastavat taiteen ja kulttuurin yleisöjä ja niistä syntyneitä mielikuvia verrattain hyvin (ks. Kaavio 1). Vastaajista oli 7% ikäryhmässä 30-39, 18% ikäryhmässä 40-49, 35% ikäryhmässä 50-59, 31% ikäryhmässä 60-69 ja 8% ikäryhmässä 70-79. Oman tutkimuksensa ansaitsisivat siis vielä nuorten aikuisten, 18–30-vuotiaiden opiskelijoiden ja työssäkävien tavat kokea kulttuuria ja osallistua tapahtumiin. Tuo ryhmä jäi tämän kyselyn ulkopuolelle.

Kaavio 1.

Sukupuolijako painottui selkeästi naisiin, joita vastaajista oli 85%. Miehiä oli 12%, muuta sukupuolta 1%, ja 2% vastaajista ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Vastaajat asuivat eri puolilla Suomea, peräti 39% Uudellamaalla, Lapissa 17%, Pohjois-Pohjanmaalla 14%, Keski-Suomessa 4%, Varsinais-Suomessa 3%, ja loput jakautuivat 1-2 %:n osuuksina muiden maakuntien kesken. Vastaajista osa oli kulttuurin heviuusereita, joille ”kaikki käy!”. Osa taas oli satunnaisia, tavallisia tai saamattomia kulttuurin kokijoita, periaatteessa kyllä kulttuurista kiinnostuneita.

Aluksi kysyin, miten usein kävijä harrastaa taidetta ja kulttuuria ja käy erilaisissa tapahtumissa (esim. eri taiteenalojen esityksissä, konserteissa, taitelijatapaamisissa ja näyttelyissä, teatterissa, kirjastossa, oopperassa, elokuvissa, kulttuurikeskuksissa tai festivaaleilla). Vastaajista 33% sanoi käyvänsä eri tilaisuuksissa 1-2 kertaa kuussa. Kerran viikossa kävi 31% ja useita kertoja viikossa 20% vastaajista. 5% käy tilaisuuksissa joka päivä. Muutaman kerran vuodessa käy 13% vastaajista, ja kohtaan ”kerran vuodessa tai harvemmin” ei tullut yhtään vastausta. Kaikilla vastaajilla on siis periaatteessa kiinnostusta tutustua kulttuuritapahtumiin, ja he myös käyvät tapahtumissa joko satunnaisesti tai aktiivisesti.

Vastaajat luonnehtivat itseään seuraavanlaisilla lauseilla:

”Nautin taiteesta, mutta enemmänkin sille voisi olla aikaa. Lukemisen lisäksi haluaisin kokea joka vuosi uuden taide-elämyksen, tätä pyrin toteuttamaan.”

”Keskimääräinen kävijä, osa Suomen kulttuuriskeneää pystyssä pitävää 50+ -naisten massaa.”

”Elämä on taidetta ja taide osa elämää.”

”Tyypillinen suurkuluttaja, vanheneva nainen jolla on paljon mahdollisuuksia asuinseudullaan. Jos ei olisi niin ylen areena, sähkökirjat, suoratoistoleffat korvaavat kyllä.”

”Nykyisin aika kriittinen: minä olen yleisö ja olen tärkeä juuri siinä roolissa.”

Vastaajat kuvailevat itseään mm. seuraavanlaisilla adjektiiveilla: vastaanottavainen, helposti innostuva, taiteilijoita kunnioittava, herkkä ja tunteellinen, liian konservatiivinen, vähän kaavoihin kangistunut, aktiivinen kohtuukuluttaja, tällä hetkellä hieman rajoittunut (”pikkulapsen kanssa en harrasta taidetta niin paljon kuin tahtoisin”), satunnainen kokija, aika laiska, aktiivinen ja asiantunteva, tuottaja ja nautiskelija, kiinnostunut ja osallistuva, moniruokainen ja melko ennakkoluuloton, ”laaja-alainen: pidän klassisesta ja modernista”, taiteenlajien yli poukkoileva ja utelias, suurkuluttaja, satunnainen, saamaton mutta kiinnostunut, kriittinen, varsin monipuolinen, valikoiva ja into-

himoinen, ”utelias kokeilija mutta uskollinen omille kiinnostuksen kohteille, työn takia vapaa-ajalla passivoitunut – teoriassa aktiivinen, käytännössä ihan kujalla!” Joukossa on myös ”ylimielinen snobi, joka on kansanomainen”.

Aktiiviseksi tai toisaalta keskiverroksi/ tavalliseksi luonnehtii itseään huomattavan moni vastaaja. ” – olen kokenut niin hienoja juttuja, että olen itkenyt jonkinlaisessa oudossa haltioitumisen tilassa.” Tai: ”En oikeastaan voisi kuvitella hyvää elämää ilman taidetta.” Tai: ”Taide eri muodoissaan kuuluu arkeeni.” Tai: Nykyisin taiteen nälkä on suuri, mutta olen melko valikoiva.” Muutama keskimääräisen aktiivinen mainitsee muuttuneensa ”krantummaksi” iän myötä.

”Harrastan paljon... se on elämäntapa, ei harrastus.”

”Taiteiden penkkiurheilija: En voi hyvin, jos en pääse joka kuukausi taiteen pariin. Välillä lähdän esim. Tampereelle viikoksi ja imen itseeni kulttuuria monipuolisesti, että saan voimaa ja energiaa.”

”Erittäin aktiivinen ja aika sivistynyt, taide on keskeinen osa elämäni ja työtäni ja sitä yhteiskuntaa, jossa koen eläväni ja josta näen menneisyyden ja tulevaisuuden unta. Taiteen kautta ja sen keinoin voi tehdä myös tiedettä, ja edistää sitä mitä pidän tärkeänä seksuaalisuuden, sukupuolen, kaiken omituisen ja artikuloimattoman energian ja potentiaalien, luonnon ja ilmaston sekä yhdessä elämisen ja oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Jotta elämä olisi täydempää ja rikkaampaa jokaiselle, ja kuuluisi tasavertaisesti kaikille.”

”Todella valikoiva. Pitkästyn ja kyllästyn, mikäli ilmassa on tekotaiteellista ja itsetarkoitussellista toimintaa ja esitystä. Käyn harvakseltaan tapahtumissa, vain silloin, kun aidosti kiinnostun jostakin. Hyvän taiteen edessä saatan haltioitua taivaallisiin sfääreihin.”

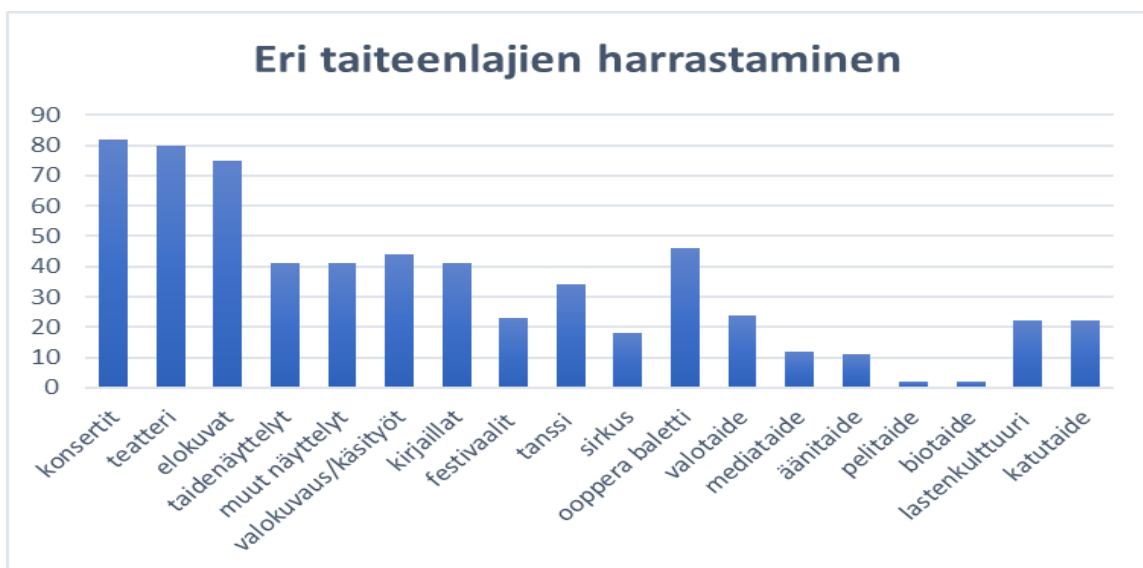
Osa vastaajista taas arvostaa juuri kokeiluja ja haastavuutta sekä moniulotteisuutta.

Muutama vastaaja mainitsee Museokortin lisänneen kiinnostusta museoissa käymiseen. Raha tulee selkeästi ilmi joissakin vastauksissa: vastaaja käy usein ilmaistapahtumissa ja kävisi kulttuurieriennoissa enemmän, jos tilaisuudet olisivat edullisempia. Monissa vastauksissa heijastuu aito innostus: vastaajista on miellyttävää analysoida itseään taiteen kokijana ja suhteessa kulttuuritapahtumiin. (Kaikki vastaukset, Webropol-kysely 2019.)

4.2 ”On mukava tulla yllätetyksi”

Suosituin taiteenlaji vastaajien keskuudessa on musiikki ja suosituin tilaisuustyypit ovat konsertit, joista on kiinnostunut peräti 82% vastaajista. Musiikin eri lajeja ei ole tässä sen tarkemmin määritetty, vaan puhutaan yleisesti erityyppisistä konserteista. Niiden jälkeen suosituimmat tapahtumat ovat melko odotetustikin teatteri ja elokuvat.

Seuraava diagrammi näyttää tarkemmin yleisön eri taiteenlajeihin suuntautuneen harrastuneisuuden (ks. Kaavio 2).

Kaavio 2.

Yllättäen taiteeseen on törmännyt katukuvassa 47% - ja usein tämä kohtaaminen on jättänyt positiivisen muistijäljen ja ollut virkistävä kokemus. Tällä perusteella uskon yllätysten lisäävän yleistä kiinnostusta kulttuurikokemuksiin. Tälle saamme vahvistusta myös myöhempien kysymysten vastauksissa. Eri taiteenlajeja yhdistäviä kokemuksia on kohdannut 33%. Taiteen, ruoan ja juoman yhdistävistä tapahtumista on kiinnostunut 31%. Taide ja urheilu yhdistelmänä kiinnostaa seitsemää prosenttia vastaajista. Pienistä virkeistä taiteenlajeista performansseja seuraa mielellään 10% ja burleskia 7% vastaajista. Taiteilijatreffeille ja tekijätapaamisiin olisi halukas osallistumaan 11% vastaajista.

Pyysin vielä vastaajia kertomaan tarkemmin, millaisista tapahtumista he ovat erityisen kiinnostuneita. Näiden vastaajien ajatukset kuvastavat useampienkin kokemuksia:

“Pidän tilaisuuksista, joissa voin irrota arjesta. Toisaalta kun taide kohtaa minut yllättäen arjessa, se ihastuttaa minua. On mukava tulla yllätetyksi. Niin no, se kaiketi on taiteen ominaisuus.”

”Minusta on ihanaa, jos taiteeseen ikään kuin törmää sattumalta, eli arkisten reittien ohessa.”

”Haluan, että minut yllätetään. Siksi taiteenlajien yhdistäminen. Katsojan rooli on aika turvallinen, siksi en ole kiinnostunut osallistavasta. Enkä liiasta markkinameiningistä.”

Taiteen rentouttava ja arjesta irrottava vaikutus korostuu useissa näkökulmissa: “Klassisen musiikin konsertit ovat nautintoja, koska ne ovat kaukana omasta työstäni. Rentoudun niitä kuunnellessa.” Moni mainitsee olevansa lähes kaikkiruokainen ja altis kiinnostumaan myös taiteista, joiden pariin ei ole tietoisesti hakeutunut, vaan on tullut yllätetyksi. Myös mielihyvän kokemus korostuu monissa vastauksissa: ” -- haluan myös viihtyä, en niinkään halua, että kulttuurin parissa joudun tuntemaan ikäviä tunteita.”

“Nykyään mielenkiinto pieniin, tasokkaisiin tapahtumiin. Aitous ja rehellisyys, jossa näkyy ja aistii tekijöiden ihmisyyden ja intohimon aiheeseen ja tekemiseen.”

Miten sitten saada ”saamattomat, mutta kiinnostuneet” liikkeelle teatteriin, näyttelyihin, konsertteihin? Kokijoille on oleellista päästä pikku lomalle arjestaan ja he arvostavat erityisesti aitoutta, rehellisyyttä ja intohimoa taiteentekoon. Oleellista on myös, että tapahtumia on ylipäänsä tarjolla.

”Open mic –tapahtumiin olisi mahtava päästä, esimerkiksi kuulemaan uusien runoilijoiden esiintymisiä.”

”Kirjasto on ykkönen, museoissa käyn aina kun kohdalle sattuu ja oman kaupungin museoissa useita kertoja vuodessa niin että näen aina kaikki vaihtuvat näyttelyt. Vanhan musiikin konsertit ja kuorolaulu kiinnostavat tapahtumista eniten. Kirjallisuustapahtumissa pyrin käymään aina kun paikkakunnalla sellaisia on.”

Näiden pohjalta voisi hahmotella aktiivisille kulttuurin yleisöille räätälöityjä elämyksiä: pienimuotoista, intohimolla tehtyä ja helposti lähestyttävää taidetta, kaukana hälystä ja metrilakukojuista, helposti saavutettavissa, keskellä arkea. (Kaikki vastaukset, Webropol-kysely 2019.)

4.3 ”Jos tupsahtaisi kohdalle kesäkadulla...”

Kyselyssä pyydettiin vastaajia myös pohtimaan sitä, millaisissa tapahtumissa he eivät juurikaan käy eli mikä tuntuu vieraalta, ja toisaalta sitä, mikä voisi sytyttää kiinnostuksen uusiin lajeihin. Vieraalta tuntuu puolelle vastaajista esimerkiksi tapahtuma, joka yhdistää taiteen ja urheilun. ”Taide taiteena, urheilu urheiluna.” Eri taiteenlajien yhdistäminen sen sijaan tuntuu vieraalta vain 9%:lle vastaajista, ja tämä kertonee siitäkin, että viime aikoina monitaiteelliset tapahtumat ja performanssit ovat jonkin verran yleistyneet ja houkuttelleet paikalle mukavasti yleisöä. Esimerkiksi festivaali on muutenkin hyvä tapa tuoda taidetta monimuotoisesti ihmisten ulottuville.

Taiteen, ruoan ja juoman yhdistelmiä harrastaa jopa 80% ja vierailta ne siis tuntuvat 20%:lle, vaikka tällaisia tapahtumia ole kuitenkaan kovin paljon tarjolla. Kysyntää niille voisi olla enemmänkin, ja sellaisia voi myös järjestää itse vaikka ystäväpiirilleen. Kirjamessujen aikaan Helsingin ja Turun messukeskuksissa on suosittuja viini- ja ruokatapahtumia.

”Vaikea sanoa, monesti on kokemuspäiiriin yhdistynytkin vähän kaikkea. Urheilu ja taide yhdessä...? Menisikö se liikaa samaan muottiin. Elämässä tulee tutustua eri osa-alueisiin sopivasti - eikö? Jos on liian yksipuolista "vain urheilua". Kaikesta tarvitaan vaikutteita, siitä urheiluelämäyksestäkin.”

Soveltava taide koetaan vieraaksi, sillä 49% mainitsee, ettei ole kohdannut sitä. Koska kysely toteutettiin ennen koronakevättä, taidetta verkossa ja virtuaalisia kokemuksia ei ollut harrastanut 32% vastaajista – todennäköistä onkin, että tuo prosenttiluku on rajusti pienentynyt koronakevään vaikutuksesta. Vastaajat toteavat mm. seuraavasti:

”En ole kiinnostunut virtuaalisesta taiteesta: kohtaaminen on tärkeää.”

”Minulle fyysinen kokemus ajassa ja paikassa ja mieluusti muiden läsnä olevien kanssa jaettuna on tosi tärkeä.”

Monessa vastauksessa korostuu virtuaalisen ja mediataiteen vierastaminen. Yksi taidekokemuksen keskeinen elämys on nimenomaan kohtaaminen aidosti taiteen äärellä. Vaikka taide on koronakeväänä tullut saataville verkkoon laajasti ja sisällöltään monipuolisesti, uskon edellä kuvatujen vastaajien ja monien muiden arvostavan edelleen myös livekohtaamisia taiteen ja taiteilijoiden kanssa – kenties jopa entistäkin enemmän.

”Toisaalta virtuaalinen taide voi luoda yksilöllisiä kokemuksia, joissa ei tarvitse välittää muun yleisön reaktioista.”

”Mutkaton mahdollisuus kokea niitä (oopperaa ja balettia, kirj. huom.). Niiden konventioihin liittyy paljon esityksen ulkopuolisia vaatimuksia: pukeutuminen, kalliit väliaikatarjoilut, pönötys.”

”Ajanpuute estää. On niin paljon taiteenlajeja, joiden pariin ei ehdi.”

Virtuaaliset esitykset ja tallenteet auttavat siis välttämään turhaa pönötystä ja helpottavat aikataulukkiireisiin siihen, jos ei jaksa lähteä tapahtumaan vaikkapa töiden jälkeen. Toisaalta, some-
rummutus voi joskus mennä liiallisuusiin ja aiheuttaakin käänteisen vaikutuksen: ”Amos Rexin avajaisnäyttely meni sivu suun. Mediassa oli liikaa mouhoamista jatkuvista jonoista etc. Lisäksi ”kaikki” postasivat eri somekanaviin videopätkää näyttelystä. Meni maku. Paikan päällä tietenkin visuaalinen elämys on aivan toista. Jäi valitettavasti kokematta. Houkuttelisi tutustumaan, jos riittävän usein esittelykierroksia tai vaikka taiteilija paikan päällä kertomassa.”

Kiinnostavia ovat katutaiteen ja taiteen yllättävän kohtaamisen prosentit: vain 15% ja 8% vastaajista mainitsee nämä itselleen vieraina – moni kokee siis jo kohdanneensa taidetta yllätyksenä, aivan niin kuin aiemmin toivottiin. Hienoa! Arkielämän keskelle tuotu taide ilahduttaa katukuvassa ja moni on arjessa kiinnittänyt siihen huomiota, eikä taidetta aina tarvitse mennä katsomaan erikseen tiettyyn paikkaan tai tilaan. Kun taide jalkautuu ihmisten pariin, ei kynnystä taiteen kokemukselle ehdi syntyä.

Jos kokija kohtaa taidetta yllättäen, mikä hänestä on sille osuvin ja paras paikka?

”Sattuma.”

”Missä vain, kunhan itsellä on aikaa.”

”Mikä vain, missä vain.”

”Kesäkatu.”

”Kadulla on hauskaa törmätä yllättäviin ilmiöihin, olivat ne sitten katuteatteria tai graffitteja.”

Jos teatteri ja elokuvat sekä näyttelyt ja konsertit ovat suosittuja ja vain harva ilmoittaa, ettei tunne tai seuraa niitä, ovat prosentit lajin vierautta kysyttäessä korkeina mm. burleskilla 82%, pelitaiteella 77%, biotaiteella 63% ja performanssilla 58% (ks. Kaavio 3).

Kaavio 3.

Erikseen vastaajat mainitsevat “mölytaiteen” ja “jonkin jota en tiedä edes olevan olemassa” – ja toisaalta joukossa on myös vastaajia, joille mikään inhimillinen ei ole vierasta. Kulttuuria harrastavassa yleisössä on siis paljon potentiaalia uusien lajien ja kokemusten kartoittamiselle.

Vastaajista valtaosa onkin yleisesti aktiivisia, joten siihen nähden vieraita lajeja koetaan olevan runsaasti. Kiinnostus kohdistuu muutamaankin, melko perinteiseen taiteenalaan. Orastavaa kiinnostusta on kuitenkin ilmassa muihinkin suuntiin. Taiteen aktiivisen yleisön voisi nähdä kaipaavan lisää tietoa vaikkapa taiteiden uusista lajeista ja muodoista: mitä tutumpaa, sen enemmän kiinnostusta se herättää. ”Vaikea nimittää mitään täysin vieraaksi, sillä jonkin verran olen kiinnostunut kaikista edellä mainituista, vaikken niihin varta vasten lähtisikään”, yksi vastaaja pohtii. ”Myös

luen lehdistä artikkeleita taiteenlajeista, joita minulla ei ole aikomustakaan lähteä tutkimaan tarkemmin.”

Lastenkulttuuri mainitaan vieraaksi etenkin silloin, jos vastaajalla ei ole omia lapsia tai lastenlapsia. Yksi neljäsosa vastaajista ei seuraa lainkaan lastenkulttuuria. Toisaalta paras lastenkulttuuri sopii kaikenikäisille, joten siinä mielessä tämän neljäosan tavoittaminenkin voisi olla tärkeää ja keskeistä.

Periaatteellinen kiinnostus on valtava potentiaali, jonka voi sytyttää juuri yllättävä kohtaaminen taiteen kanssa. (Kaikki vastaukset, Webropol-kysely 2019.)

4.4 ”Kolahtaa omaan elämään”

Aiempien vastausten perusteella saattoi olettaa, että valtaosa kävijöistä menisi sellaisiin tilaisuuksiin ja esityksiin, joita he tunsivat ja harrastivat entuudestaan. He olivat kuulleet suosituksia ystäviltaan tai nähneet menovinkkejä mediassa ja tutustuneet kenties itse etukäteen googlaamalla taustatietoihin ja muihin teokseen liittyviin materiaaleihin. Toisaalta yllättävä tapaaminen saattaa tempaista katsojan mukaansa. Jatkuuko tie henkilökohtaisesta taidekokemuksesta sitten vuorovaikutukseen muun yleisön kanssa?

Yleisimmin kiinnostus tapahtumaan on herännyt, jos sillä ja sen teemalla on henkilökohtainen yhteys vastaajan kiinnostuksiin (93%). Henkilökohtaiseksi räätälöidyn taidekokemuksen merkitys painottuu jälleen. Tehokkaasti kiinnostus herää myös ystävien suosituksen perusteella – peräti 80% vastaajista mainitsee tämän. Puolison suosituksen mainitsee 43% vastaajista, työkaverin tai perheenjäsenten suosituksen kummankin 37%. Taidekokemusta pohtiessa sosiaalisella vuorovaikutuksella on suuri merkitys. Kun läheinen ihminen toimii jonkin taideteoksen tai esityksen vinkkaajana, yleisön edustaja uskoo vinkkaajan tuntevan hänet ja näin ollen kyseisen teoksen kiinnostavan häntä.

Yli puolet vastaajista mainitsee kiinnostuvansa tietystä teoksesta, näyttelystä tai esityksestä sosiaalisen median nostojen ja suositusten perusteella (59%) tai siksi, että tekijästä tai teoksesta on ollut juttu lehdessä tai verkkolehdessä (59%). Myös esittely uutisissa tai ajankohtaisohjelmissä on merkityksellinen tältä kannalta (58%). Myöskään mainonta sanoma- ja aikakauslehdissä (45%) tai

mainonta verkossa (41%) ei jää vastaajilta huomaamatta. Jokin tapahtumaan liittyvä, kiinnostava tarina mediassa herättää uteliaisuutta 41%:ssa vastaajista. Taiteilijan kolumni lehdessä tai verkkolehdessä (28%) kiinnostaa monia, sen sijaan äänitiedostot verkossa (2%) tai videot verkossa (17%) eivät tavoita kovin laajaa yleisöä.

Aiempien vastausten perusteella voidaan päätellä, että yleisö on keskimäärin hyvin kiinnostunutta esityksen tai muun taideteoksen sisällöstä. Kulttuurikävijä etsii teoksesta juuri itselleen tärkeitä ja puhuttelevia merkityksiä. ”Kolahtaa omaan elämään.” Jos esitykseen liittyy käsiohjelma, sen lukee tarkasti 52% ja silmäillen 39%. Kiinnostavaa sisältöä ovat vastaajien mielestä juuri tieto teoksista ja tekijöistä – tämän mainitsee peräti 95%. Moni haluaa hankkia tiedot mielellään jo etukäteen ennen kuin tekee lipuista tai kirjoista ostopäätöksen.

Verkossa tapahtuviin taidemaistiaisiiin eli teoskatkelmiin voisikin liittyä eräänlainen virtuaalinen käsiohjelma, eli monipuolinen materiaali, johon voisi tutustua rauhassa jo ennakkoon. Käsiohjelmassa yleisön huomio kiinnittyy erityisesti tekijöiden henkilökohtaisiin tervehdyksiin ja puheenvuoroihin (39% vastaajista mainitsee nämä), erikoisiin tarinoihin esitykseen, teokseen tai taideorganisaatioon liittyen (43%) sekä valokuviin tai muuhun visuaaliseen materiaaliin (48%).

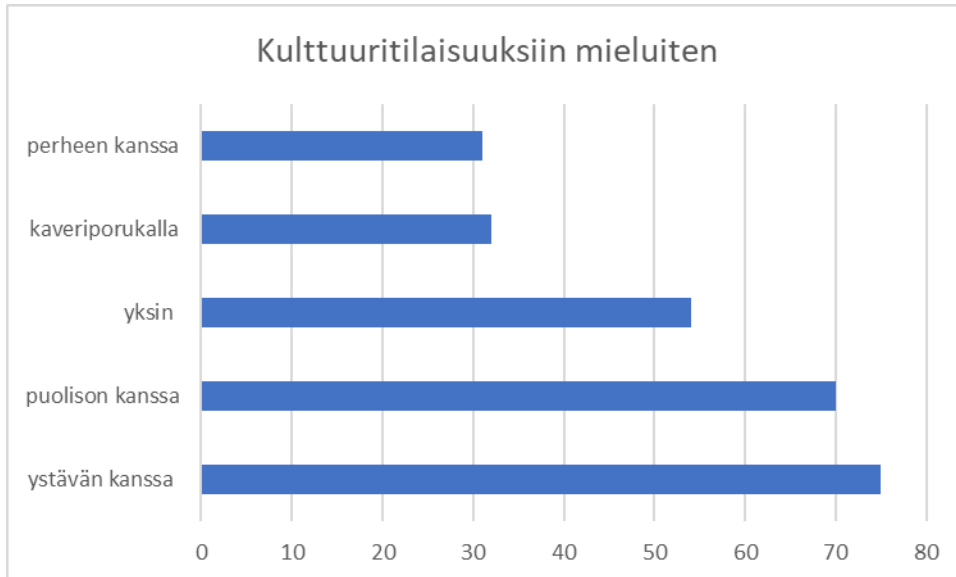
”Käsiohjelma syventää taidekokemusta ja taustoittaa asiaa.”

”Myös kansikuva on tärkeä!”

Käsiohjelman tulisi vastaajien mielestä olla näytelmän tai muun esityksen henkinen, ei pelkkää turhaa paperintäytettä. ”Tuore, näkemyksellinen ja omakohtainen tieto tekijästä tai tekijöistä” on aina plussaa. Teoksen taustat, syntyyn vaikuttaneet tekijät, jonkun tunnetun henkilön suositukset ja tulkinnat ovat kiinnostavaa tietoa, mutta monen mielestä käsiohjelman tekstit ovat usein liian pitkiä. Toisaalta käsiohjelma voi olla myös oma taideteoksensa, jonka kävijä haluaa säilyttää muistona tai johon haluaa palata verkon kautta.

Yleisöön itseensä liittyviä kimmokkeita on kävijän halu saada uusia kokemuksia (48%) tai oppia uutta (32%) sekä se, että yleisön edustaja jo valmiiksi seuraa tiettyä alaa (43%) tai taiteilijaa (18%). Positiivinen lähtökohta kokemukselle onkin, että vastausvaihtoehto ”mikään ei saa kiinnostumaan” jää tässä kyselyssä puhtaasti nollille.

Mieluiten vastaajat lähtevät kulttuuritilaisuuksiin ystävän kanssa (75%), puolison kanssa (70%) tai yksin (54%). Myös kaveriporukalla (32%) tai lasten tai perheen kanssa (31%) meneminen on suosittua (ks. Kaavio 4).

Kaavio 4.

Kuten on tullut ilmi, tapahtumiin menemiseen liittyy sekä annos yhteisöllisyyttä että halu olla kasvokkain, "livenä", samassa tilassa esiintyjien ja muun yleisön kanssa. Virtuaalisesti vastaajat ovat kiinnostuneita mm. seuraavista asioista, jo ennen korona-aikaa ja sen jälkeistä ns. "uutta normaalia":

- Sosiaalinen media ja sen taidenostot 50%
- Taiteilijahaastattelut 40%
- Taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten kolumnit 30 %
- Blogit 30%
- Reportaasit taidetapahtumista 29%
- Nauhoitetut konsertit / tapahtumat 29%
- Taideorganisaatioiden verkkosivustot 28%
- Teokseen tai tapahtumaan liittyvät erityiset tarinat eri foorumeilla 25%
- Verkkolehdet 21%
- Reaaliaikaiset keskustelut / konsertit / tapahtumat 20%
- Verkkogalleriat 12%

Videoblogit 5%

Ei mikään 7%

Käytännössä kulttuuritapahtumiin oltiin aiemmin osallistuttu etäyhteydellä tai virtuaalisesti seuraavanlaisella hajonnalla – tämäkin siis ennen koronakevään tottumuksiin tuomia muutoksia:

Olen kuunnellut konsertteja kotoa, sairaalasta, työpaikalta käsin 65 %

Olen osallistunut etäluennolle 51%

Olen käynyt katsomassa ooppera-, baletti-, teatteriesityksiä 37%

Olen vierailut verkkogallerioissa 37 %

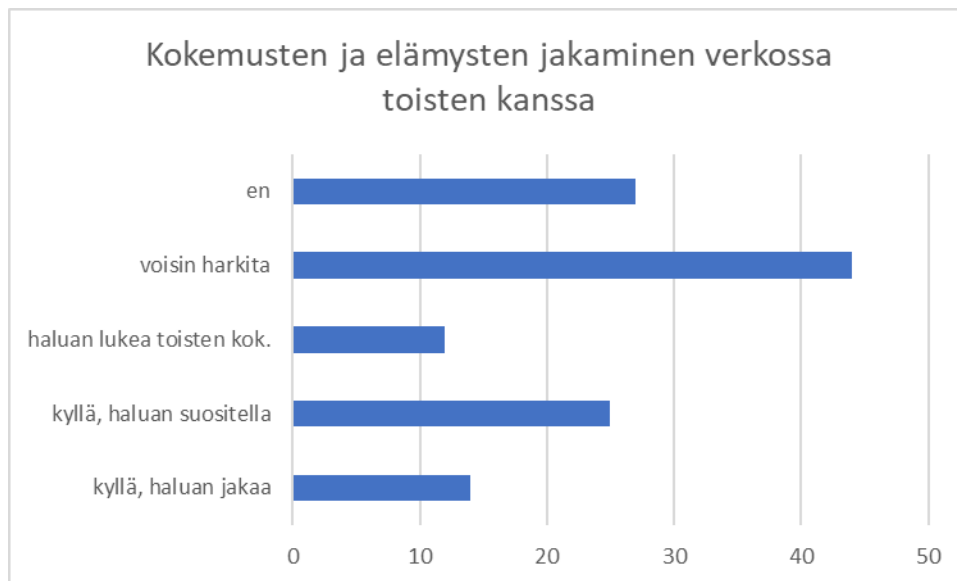
Olen osallistunut virtuaaliseen kirjailijavierailuun 9%

Olen osallistunut verkossa festivaaleihin 4 %

Kiinnostusta on ilmassa, ja nämä vastaajat ovat pääosin ns. ei-diginatiiveja, joten varmasti tarjonta ja käyttö tulevat prosentuaalisesti lisääntymään, kun asiaa tutkitaan nuorempien sukupolvien parissa sekä etenkin nyt, kun eri-ikäiset yleisöt ovat ehtineet jo muuttaa kulttuuritottumuksiaan koronakevään uusien käytäntöjen myötä. Toisaalta vastauksissa on kautta linjan korostunut myös kiinnostus live-tapaamisiin, joiden voisi uskoa pitävän pintansa myös tulevaisuudessa.

Live-kokemuksissa yksi keskeinen arvo on yhteisöllisyys ja kontakti sekä esiintyjien että yleisön edustajien kesken. Yhteisöllisyyttä ja sen kekseliäitä muotoja on nähty verkossakin keväällä 2020 – voisi jopa sanoa, että yhteisöllinen kokemus on saanut runsaasti eri ilmenemismuotoja.

Haluaako yleisö sitten jakaa kokemuksensa toisten kanssa, esimerkiksi interaktiivisiin toimintoihin kannustavalla verkkosivustolla? Kun kyselyssä kartoitetaan, ”haluatko jakaa elämyksiä ja vaihtaa kokemuksia muiden kanssa esim. gallerian, museon, kustantamon tai teatterin verkkosivustolla”, vastaukset jakautuvat melko tasaisesti: harva on innosta suunniltaan, mutta suurin osa eli 44% ”voisi harkita kokemusten vaihtamista” (ks. Kaavio 5). Tulee olemaan kiinnostavaa nähdä, ovatko asenteet muuttuneet koronakevään aikana yhteisöllisempään ja vuorovaikutuksellisempaan suuntaan.

Kaavio 5.

”Ajatusten ja elämysten jakaminen ja kokemusten vaihtaminen pidentää iloa jostain taidenautinnosta ja syventää kokemusta jopa paljon”, yksi vastaaja pohtii. ”Myöskin jos elämys on ollut surkea niin sitä on antoisaa surkutella muiden kanssa ja analysoida mikä meni pieleen.”

”Jakaminen on kyllä tärkeää, mutta tekisin sitä mieluummin ihan livenä. Mieluiten jaan tuttujen kanssa.”

”Joka paikassa ei tarvitse osallistua, eikä ainakaan twiitata tai lähettää hästägillä jotain kälyistä kuvaa instaan.”

Siksipä elämyksen jälkeen onkin mukava jatkaa iltaa, vaikka menemällä oman kulttuuriystävän kanssa syömään tai lasilliselle, tai vaikka kävelylenkille. (Kaikki vastaukset, Webropol-kysely 2019.)

4.5 ”Haluan haastaa taiteilijan ja tämän näkemykset”

Perinteisesti taidekokemus yhteisessä tilassa jaetaan kahtia: taiteilijat ja yleisö. Uudemmissa taidemuodoissa pakka saatetaan sekoittaa vahvasti vuorovaikutuksen ja interaktiivisuuden suuntaan, ja yleisöstä voi tulla keskeinen ja aktiivinen osa esitystä. Tarkastelin tutkimuksessani myös yleisön halukkuutta osallistua interaktiivisiin eli yleisöä osallistaviin taide-esityksiin, joissa yleisön edustajalla on jokin selkeä rooli. Katsomon puolella pysyisi mieluiten silti lähes puolet eli 49% vastaajista. 33% voisi harkita osallistumista ja 25% etenkin silloin, jos kokee innostuvansa

esityksen teemoista. Jos yleisön edustajalla on jotain yhteistä tekijän, teoksen tai esiintyjien kanssa, innostuksen aste olisi 10%. Aktiivisen roolin yleisön edustajan haluaisi vain 5% ja erityisen innostunut interaktiivisista esityksistä on 2 % vastaajista.

”Improvisaatioteatterissa yleisö pääsee toisinaan osallistumaan, en välttämättä hae tällaista kontaktia tietoisesti, mutta toisinaan se on ihan piristävää. Myös sirkuksessa olen päätenyt pellen kanssa lavalle, mikä oli mahtava kokemus.”

”Ainakin stand-up –komiassa yleisön ja esiintyjän välinen huulenheitto on oleellinen osa kokemusta. Siihen osallistun mielelläni.”

”Kyllä, jos haluan haastaa taiteilijan tai tämän näkemykset.”

”Kyllä, jos näen tilaisuuden oppia jotain.”

”Olen satunnaisesti osallistunut. Joskus kiva kokemus, mutta enimmäkseen puuduttavaa ja ohjailevaa, Jos toivon isompaa aktiivista osallistujan roolia, toivon myös palkkaa työstäni.”

Mikä sitten tuo yleisön edustajalle intoa ja halua perehtyä tiettyyn taideteokseen? Vastauksissa korostuu teoksen, produktion tai tekijän tuttuus:

Olen tutustunut teokseen uutisten tai lehtijuttujen välityksellä 73%

Olen kiinnostunut teoksen aihepiiristä 68%

Haluan saada elämyksiä 65%

Haluan sivistää itseäni ja saada uutta tietoa 63%

Kuulen tekijän kertovan töistään ja urastaan 58%

Ystävä suosittelee 54%

Harrastan alaa tai seuraan taiteilijan uraa muutenkin 44%

Teos liittyy jotenkin ammattiini tai opintoihini 34%

Perheenjäsen suosittelee 33%

Kollega suosittelee 26%

Tuttavuussuhde tekijään saattaa sekin vaikuttaa: tekijä on tuttu (esim. naapuri tai sukulainen) 27%, hän on ystävä sosiaalisessa mediassa 16%, tai ”tapaan tekijän sattumalta esim. bussissa tai ravintolassa” 7%.

Yllättävänkin merkitsevältä tuntuu vaihtoehto, jonka valitsee lähes puolet vastaajista: kohtaan teoksen sattumalta ja se kiinnittää jostain syystä huomioni 42%. Tästä nousee jälleen esiin *yllättämisen ja yllättymisen tematiikka*.

Pyysin jokaista vastaajaa myös pohtimaan, että mikäli hän kohtaa tapahtuman yhteydessä ajan-kohtaisen taiteilijan, mitä hän odottaa tilanteelta. Suurin osa eli 86% haluaa kuulla taiteilijan ker- tovan teostensa synnystä ja taustoista. Muita vastauksia: ”haluan kuulla hänen elämästään ja polustaan taiteilijaksi” (57%), ”haluan esittää kysymyksiä ja keskustella” (23%), ”haluan kuulla koskettava tarinoita” (19%) tai ”jakaa kokemuksiani toisten kanssa” (16%), ”haluan osallistua hänen ohjaamaansa työpajaan” (13%), ”haluan vinkkejä omaan taiteentekooni” (8%), ”haluan keskustella muun yleisön kanssa” (6%) ja ”haluan kertoa omista ajatuksistani” (4%). Kahvin tai viinin äärellä taiteilijan kanssa halusi istuskella 21% vastaajista.

Kyselyssä nousee esiin myös vastaustyyppi: ”En koe tarvetta tällaisiin tapahtumiin. Teokset riittä- vät, jos ovat kiinnostavia ja koskettavia.”

Mitä taiteilijan kohtaamisen hetkellä sitten voisi tapahtua:

”Tahtoisin varmaan kiittää esityksestä.”

”Joskus taidetta on helpompi ymmärtää syvällisesti, kun saa kontaktin teoksen tekijään.”

”Odotan hänen kertovan ajatuksistaan ja taiteestaan, siitä miten ne ovat syntyneet, miten hän alkoi säveltää/ kirjoittaa/ ohjata ym. Mikä motivoi häntä, mikä innostaa, mitä hän tar- koittaa jollain aiheella tai maalauksella tms.”

”Useimmiten haluan kuulla, mitä hänellä on kerrottavana. Joskus voin kommentoida ja kysyä jotakin. Kohtaamisen huippu on, että voi istua ´kahvin tai viinin äärellä taiteilijan kanssa´. Silloin täytyy tuntua siltä, että hänen kanssaan synkkaa. Itse asiassa tällaisesta kohtaamisesta olen löytänyt puolisoni.”

Vastaukset kulkevat pitkälti samassa linjassa taiteilijoiden kokemusten kanssa. Toisaalta yleisös- tä kuuluu myös tällaisia ääniä:

”Taiteilijaa tarkkailemalla saan hänestä mielikuvan. Tutustua en yleensä halua.”

”Annan hänen olla rauhassa.”

”Yleinen taiteilijalöpinä tuntuu minusta usein pinnalliselta ja piinalliselta.”

“En välttämättä kaipaa henkilökohtaista tapaamista. Taide puhukoon puolestaan.”

“En välttämättä haluaisi tavata taiteilijaa. Taiteen illuusio murtuu, jos esimerkiksi en pitäisi taiteilijasta niin en silloin pysty nauttimaan teoksestakaan.”

“En halua, että taiteilija korostaa omaa erinomaisuuttaan. Koen olevani taiteilijan asiakas (taiteen kuluttaja) ja siksi yhdenlainen mesenaatti.”

Vastauksissa nousee siis voimakkaasti esiin myös se, etteivät kaikki yleisön edustajat kaipaa taiteilijatreffejä tai muita kohtaamisia taiteilijan kanssa. Mieleen nousee kirjailija Tove Janssonin lausahdus siitä, että taiteilija pitäisi kohdata vain hänen teoksissaan. Joku mainitsee jopa pahastuneensa taiteilijan tavasta suhtautua esimerkiksi vähemmistöihin. Julkisuudessa on viime vuosina keskusteltu paljon joihinkin taiteilijoihin liittyvistä kielteisistä asioista, esimerkiksi seksuaalisen häirinnän paljastuksista tai suvaitsemattomien mielipiteiden lausunnoista. Oma tematiikkansa on sekin, miten paljon taiteilijan yksityiselämä vaikuttaa yleiseen suhtautumiseen hänen töihinsä ja taiteeseensa. Perinteisesti taiteilijaelämäkerroissa ja jopa teosesittelyissä yleisöä kiinnostaa myös yksityiselämä ihmisuhteineen, ja taiteilijan työ on tietyllä tavalla julkista, jolloin myös privaattipuoli saatetaan nostaa osaksi taiteilijan esittelyä, ellei hän sitä erityisesti halua suojella (esimerkiksi salanimen tai taiteilijaminän turvin).

Oma lukunsa on taiteilijoiden residenssi- tai performanssityyppinen työskentely, usein vieraalla paikkakunnalla tai vieraassa maassa, mutta lähellä ihmisten arkea, siten että yleisö voi seurata taiteilijan työskentelyä ja prosessia. Taiteilijat itse kokevat residenssijaksot ja niihin melko usein liittyvän ns. julkisen työskentelyn innostavana ja virikkeellisenä. Haastattelussa kartoitin, kuinka moni yleisön edustaja on kohdannut taiteilijan residenssityöskentelyssä.

“Mahtavaa! Olen kohdannut ja toivon taiteilijoiden jalkautuvan kaikkialle!”

“Olen mutta pidän etäisyyttä. Sinänsä pidän erinomaisena että taiteilija kantaa kortensa kekoon tavalla tai toisella sairaalassa, hoitolaitoksessa, päiväkodissa, koulussa.”

Taiteellisen työn merkitys yhteisössä on useimmille vastaajille selvä: se lisää vahvasti taiteen saavutettavuutta esim. senioreiden, erityisryhmien, lasten ja nuorten sekä perheiden parissa.

“On rikastavaa, kun taiteilija jakaa taidettaan yhteisöön. Siitä voi syntyä hedelmällisiä kohtaamisia ja se voi jopa olla elämän käännekohta. Erityisesti lapsia ja nuoria soisi altistettavan taidekohtaamisille.”

“Se tuo rikkautta ja iloa elämään!”

“On hienoa, että taiteilijat jalkautuvat lähelle ihmisiä (esim. residenssit pienillä paikkakunnilla), kosketus taiteeseen tulee osaksi tavallisten ihmisten arkea ja ehkä siten sellaisetkin ihmiset uskaltavat kulttuurin käyttäjiksi, jotka ovat aikaisemmin vierastaneet sitä elitistisenä toimintana.”

“Kaikki mikä törmäyttää taiteilijoita ja yleisöä lienee hyvästä.”

“On hyvä, että taidetta tulee yllättäviin paikkoihin, ja arjessakin voi kokea jotain yllättävää ja ajatuksia herättävää – tai vaikka vain jotain, joka häiritsee “turvallisella” tavalla.”

“Kiinnostavaa. Saattaisi olla erityisen hauskaa, jos itse identifioituisin taiteilijaksi.”

“Pidän tärkeänä tämän tyyppistä työskentelyä. Olen törmännyt taiteilijoihin mm. näyteikunoissa ja päiväkodeissa.”

”Taide kuuluu jokaiselle ja sen tulisi ulottua kaikkialle.”

“Taidetta pitää tuoda yhä enemmän ulos taidelaitoksista!”

Muutamalle vastaajalle on jäänyt mieleen esim. Reijo Kelan esitys Perunatorilla tai Ilona Kivijärven performanssi vastaajan omalla työpaikalla: “Olihan se mielenkiintoista seurata reaktioita ryömivään naiseen ja itsekin muistaa, ettei astu päälle!”

“Taidemaalari-pariskunta maalasi yhteisteosta gallerian ulkopuolella. Se oli todella mielenkiintoista.”

“Erinomainen idea tuoda taide lähelle ihmisiä. Olen käynyt naapurin taiteilijaresidenssissä, osallistunut avoimiin oviin ja joskus olemme saaneet performanssin töihin joululahjaksi.”

Taiteilijan näkökulmankin yleisön edustajat ottavat huomioon: “Varmastikin kokemuksia keräävä tapa. Kuin antropologi kenttätyössä.”

“Jos taiteilija siitä itse pitää eikä ole pakotettu tai vaivaantunut.”

“Mielestäni residenssit ovat mainioita tilaisuuksia taiteilijoille – uusia virikkeitä, uusi ympäristö, muutos muuttaa aina myös sitä, mikä on työstettävänä. Olen seurannut myös residenssityöskentelyä Instagramin kautta. Todella kiinnostavaa seurata, mitä taiteilija tekee, miten uusi ympäristö vaikuttaa hänen päiväänsä, työhönsä, kaikkeen.”

Eräs vastaaja toteaa, että kyseessä on "aivan ihana ja erittäin kannatettava asia! Usein ajattelen hieman haikeana, mitä kaikkea taiteella on annettavana ja miten pieni osa tästä kapasiteetista saadaan esille."

"Kaikissa näissä taiteilijan työ saa kolmiulotteisuutta, jota se ei kotona tehdessä saa."

"Nämä ovat erinomaisia tapoja jalkauttaa taidetta yhteiskuntaan laajemmin."

Soraääniäkin joukosta kuuluu:

"En ole ihan varma, mikä on sen lisäarvo."

"No. Varmaan ihan hauskaa, mutta ehkä hieman kosiskelevaa."

"Työskennelkään rauhasa, jos kokee että tämä on juuri hänen tapansa työskennellä."

Esimerkiksi näyttelyiden yhteydessä järjestettävät työpajat ovat aika usein kotikutoisia ja tylsiä, mutta uskon että monille se on kiinnostava tapa tutustua taiteilijaan ja aihepiiriin."

"Kiinnostavaa, mutta aina ei tiedä, mitä yleisön pitäisi tehdä tällaisen nähdessään."

Yhtä vastaajaa ujoituttaa myös katsoa esitystä, vaikka hän kyllä tietää, että se on katsottavaksi tarkoitettukin.

Voisikin ajatella, ettei yleisön ja taiteilijan tapaamisen tarvitse olla itseisarvo eikä pakotettu kohtaaminen taiteilijan ja hänen kuulija- tai katsojakuntansa välillä: se säilyy antoisana ja siinä säilyy mahdollisuus syvällisemmälle keskustelulle silloin, kun se toimii sekä taiteilijan että yleisön edustajan vapaaehtoisena ja -muotoisena kohtaamisena oikeassa ympäristössä ja sopivassa kontekstissa. Taiteilijatreffejä ei ole välttämätöntä järjestää vain järjestämisen vuoksi, vaan niillä voi olla kyseisessä tapahtumassa, festivaalilla tai verkkosivustolla jokin erityinen funktio ja tehtävä, miksei vaikka kevennys tai yllätys, huolimatta siitä, että kohtaaminen voi tuoda huomattavaakin lisäarvoa teoksen vastaanottoon ja tulkintaan.

Keskimäärin ihmiset pitävät taiteilijan residenssityöskentelyä laitoksissa ja "ihmisten ilmoilla" hyvänä ja ilahtuvat kaupungilla kohdatuista yllätyksistä, mutta suhtautuvat keskimäärin melko varauksellisesti ja ujoin interaktiivisuuteen ja yleisön osallistamiseen. (Kaikki vastaukset, Webropol-kysely 2019.)

4.6 ”Joku takuu laadusta ja tyylikkyydestä”

Mikä sitten houkuttelee vastaajia tutustumaan itselleen vieraisiin taiteenlajeihin ja laajentamaan kokemukenttäänsä? Esittelen seuraavaksi vastausten pohjalta nousevia selkeitä teemoja, joita ovat erityisesti tarjoukset, helppo saavutettavuus, huippuesiintyjät ja ystävien suositukset – sekä sattuma tai yllätys.

”Huippuesiintyjät, tutustumistarjoukset.”

”Helpompi saavutettavuus (hinta, matka) ja jonkinlainen kuratointi.”

”Enemmän tarjontaa. Esityksiä vaikka kaupakeskuksissa tai toreilla.”

”Halvempi hinta ja jokin tarttumapinta, esim. moderni baletti, jossa yhdistyy tutumpia taiteenlajeja.”

”Joku kertoisi tai lukisin jostain, missä noissa taiteenlajeissa on kysymys. Jos niiden perusteella herää kiinnostus, niin kynnys tutustua madaltuu. Kaikkein merkityksellisintä olisi, jos joku tuttu on innostunut ja vetää mukanaan tutustumaan.”

”Ehkä ystävän voimakas houkuttelu.”

”Jonkun luottoystävän suositus.”

”... että joku kysyisi, lähdenkö mukaan.”

”Ehkä joku tuttava, joka houkuttelisi *edes kerran* tutustumaan.”

”Mainonta, toimittajan tekemä juttu.”

”Ystävien suositukset.”

”Joku persoona ehkä, tuttu tekijä.”

”Kiinnostavat esitykset, joita esitellään mediassa.”

”Joku yllättävä kohtaaminen.”

”Joku takuu laadusta ja tyylikkyydestä.”

”Ei ole vain tullut mentyä, ehkä tästä kyselystä innostuneena käyn ihmettelemässä.”

”Jos joku kuratoisi ja toisi kiinnostavalla ja helposti lähestyttävällä tavalla sen mahdollisuudet esille.”

”Vahingossa paikalle osuminen. Muuten ei oikein mikään.”

”Ehkä, jos lapseni innostuisi siitä.”

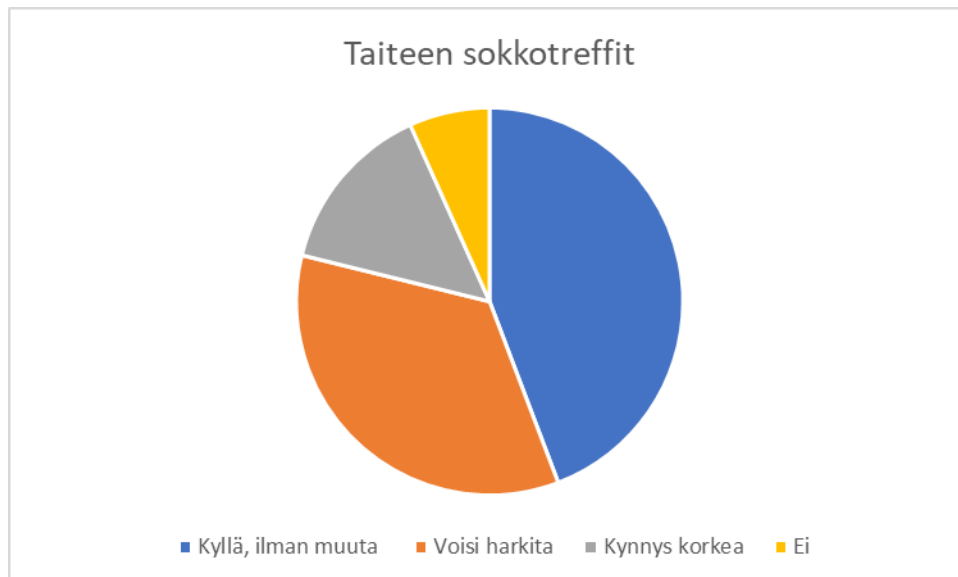
”Enemmän vähemmistöjen edustajia lavalle, melutaso alas, aikuismakuun suunnattu tarjoilualue (hyvää viiniä ja vegaaniruokaa), kunnolliset sadesuojat ja istuimet, hyvä näkyvyys lavalle, muutakin kulttuuriohjelmaa.”

”Tuttavan luoma taide. Hyvä mainos sosiaalisessa mediassa.”

”Jos joku vanhoisi, etten joudu itse osallistumaan.”

Kiinnostava konkreettinen mahdollisuus nousi myös yhden vastaajan toiveesta: ”Kutsu tilaisuuteen.” Tämän voi ymmärtää toisaalta ystävän esittämänä kutsuna, mutta toisaalta myös taiteilijan tai taideorganisaation esittämänä kutsuna, joko yleisenä tai mahdollisuuksien mukaan henkilökohtaisena kädenojennuksena.

Monissa vastauksissa korostuu usein ystävän tai kulttuurikaverin merkitys. Entäpä sitten taiteen sokkotreffit kaverin kanssa siten, että teos, esitys tai taiteenlaji on uusi, mutta mukana on tuttu ystävä? (Ks. Kaavio 6)

Kaavio 6.

”Ehkä se voisi olla jännää!” Useankin vastaajan mielestä tämä olisi jännää ja erilaista.

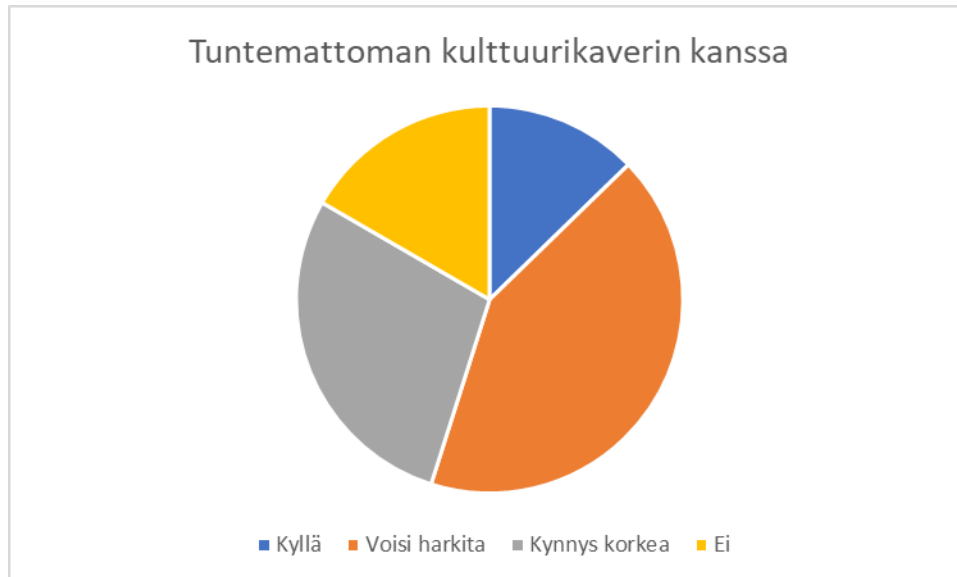
”Varmasti lähtisin!”

”Olen seikkailunhaluinen!”

”Kaikki uusi kiinnostaa, itseään on syytä yllättää, ettei kuole pystyyn.”

”Kyllä, olen avoin kaikenlaiselle. Ystäväni todennäköisesti tietää, että mihinkään ihan törkeään näyttelyyn tai esitykseen minua ei kannata viedä. Niin ja paikalta kyllä voi poistua, mikäli menee överiksi.”

Toisaalta, ennestään tuntemattoman, mutta kulttuuria aktiivisesti harrastavan “kulttuurikaverin” kanssa lähtisi suoraan päätä tapahtumaan vain 13% (ks. Kaavio 7). “Voisin lähteä myös tuntemattoman ystävän, toisen uskalikon kanssa!”

Kaavio 7.

”Mielenkiintoinen ajatus, jota tosiaan voisi harkita. Olen tottunut kulkemaan aika paljon yksin mm. näyttelyissä, koska kotipaikkakunnalla minulla ei ole sellaisia tuttavuuksia, joita kiinnostaisi yhtään mikään kulttuuri. Kerran meninkin konserttiin tuntemattoman ihmisen kanssa, laitoin sanaa yhteisen kaverin kautta, kun tiesin tyypin luultavasti olevan kiinnostunut. En halunnut ajaa pimeässä sinne ja takaisin itsekseni. Olikin tosi mukavaa.”

Moni vastaaja pohtii, että kun menee yksin, on vapaus katsella ja pohdiskella kaikkea rauhassa. Ei tarvitse miettiä, viihtyykö toinen, eikä keskustella, jos ei halua. ”En kaipaa seuraa, ainakaan yleensä, enkä varsinkaan tuntematonta.”

Jotkut mainitsevat keskustelelevansa muiden teatterissa tai konsertissa kävijöiden kanssa mielellään, vaikka nämä eivät entuudestaan tuttuja olisikaan. Yksi vastaaja pohtii kaipaavansa joskus vastakkaista sukupuolta olevan ihmisen seuraa, sellaisen, jonka näkemykset ja elämäkokemukset eroavat omasta, silloin keskustelu olisi antoisaa. Kun kaksi kulttuurista kiinnostunutta henkilöä kohtaa, voi myös romantiikkaa olla ilmassa. (Kaikki vastaukset, Webropol-kysely 2019.)

4.7 Kulttuurivinkkejä keltanokille

Kun haastattelussa pyysin vastaajia pohtimaan keinoja houkutella kulttuurin pariin ihmisiä, joita ei siellä juurikaan näe eli ns. ei-kävijöitä, ehdotuksia sinkoili laidasta laitaan, ilmaisista ämpäreistä lahjakortteihin. Vastauksista nousee myös monia aiemmin käsiteltyjä keinoja, vahvimpina edullisuus, tutustumistarjoukset ja helppo saavutettavuus sekä yllätysmomentit: "Ihmisläheisyys, lippujen hinnat, matalan kynnyksen kulttuuritapahtumat, kulttuuria työpaikoille, ostoskeskuksiin, kouluhin, kulttuurikasvatusta päiväkodissa..."

Kyselyssäni vastaajat ehdottavat myös seuraavia ideoita keltanokkien ja ensikertalaisten houkuttelemiseksi:

"Matalan kynnyksen tapahtumia paikkoihin, joissa ihmiset muutenkin käyvät."

"Otan kaverin mukaan. Mutta vaikeaa voi olla innostaminen. Väkisin se ei käy."

"Pitäisi ehkä olla lupaus jostain riittävän houkuttelevasta oheisjutusta tyyliin: mennään esityksen jälkeen ravintolaan ja minä tarjoan."

"Matkailun yhteydessä moni on valmiimpi kokemaan uusia asioita uusilla paikkakunnilla.

Myös pikkujoulut ja sosiaaliset tapahtumat voi mukavasti yhdistää kulttuurielämyksiin."

"Järjestää asian yllätyksenä tilassa, joka on epätavallinen kulttuurin esityspaikaksi."

"Kerro, että se kannattaa ja lupaa maksaa mahdollinen pääsymaksu."

"Vie hänet/heidät mukana tapahtumiin."

"Jotain kulttuuriohjelmaa työpaikoille? (Muistan, että käytiin Kiasmassa työporukalla.)"

"Työpaikkojen kautta joko pienillä "makupala"vierailuilla ylläreinä (sovittu etukäteen työnantajan kanssa) tai Tyky-toimintana. Jalkautumalla innostavalla tavalla ruokamarketteihin yms. missä ihmiset säännöllisesti käyvät. Urheilutapahtumien erätauot ovat tylsiä, kulttuurinen markkinointi-isku olisi kova sana."

"On asetettava kynnyks tosi matalalle, eli popularisoitava tilaisuus ja sen taidemuoto puhussa siitä ja mainostaessa sitä. On vedettävä omintakeisista naruista, kummallisista yksityiskohdista, joilla mielenkiinnon saa heräämään. Kertomalla niistä moni menee tapahtumaan sen perusteella."

Ja jälleen muutama soraääni:

"Miksi heitä pitäisi houkutella ... ei taide ole itseisarvo ... toiset viihtyvät lätkämatsissa."

”Riippuu tyypistä ja asenteesta kulttuuriin. Jos kyse on siitä, ettei vaan saa aikaiseksi, niin voi tehdä lähtemisen helpoksi (päivämäärä, paikka ja jopa lippukin valmiina). Jos asenne on negatiivinen, niin silloin houkuttelu on vaikeampaa ja lopputuloskin nolla.”

Näkökulmia on hyvä ja terveellistä avartaa, voi kokea jotakin ihan uutta ja erilaista ajatuksia herättävää. Usein ennakkoluulot ja pelko, että "en minä sellaista ymmärrä" lymyävät taustalla. Ei kaikkea tarvitsekaan ymmärtää, kokemus on tärkein. Toisaalta, kokeneelle kävijälle eri tapahtumien, taiteenlajien ja asioiden yllättäväkin yhdistely tuo uutuusarvoa ja lisää kiinnostavuutta.

”Kulttuurikasvatus pienestä pitäen on huipputärkeää. Taidetta, elämyksiä, kokemuksia ei osaa kaivata, jos ei ole impulsseja koskaan saanut.”

”Pelkkä yksipuolinen asian harrastaminen ei ole hyväksi, elämässä on monia ulottuvuuksia. Aina raha ei voi olla este, pienellä paikkakunnalla asuminen sen sijaan on "hidaste" kun ei ole paljoa tarjontaa. Suurella paikkakunnalla on liikaakin ja näkökulmat voivat rajoittaa. Saako minua hevin vaikka lätkämatsiin, miksi menisin? Miten saan jonkun kiinnostumaan taidenäyttelystä tai vaikka tanssiesityksestä... jokin sopiva koukku ja yhteisöllinen kokemus vaikka esityksen jälkeen tms. Pienessä ryhmässä osallistuminen voisi olla helpompaa, jolloin ajatuksia voi vaihtaa joustavasti.”

”Olut, ruoka, viini, ystävät.”

”Ei ole oikeaa tapaa kokea kulttuuria. Jokainen kokee sen omalla tavallaan. Ja kyllä kesken esityksen voi miettiä tiskaamista tai maksamatonta laskua.”

Ihan varmasti voi, ja saa miettiä maksamatonta laskua. *Mutta kun taide oikeasti yllättää ja vie mukanaan, tiskaaminen unohtuu. Voisiko se olla taidekokemuksen tavoitteena?*

”Olen pyytänyt kaveriksi konserttiin sellaisia henkilöitä jotka eivät ennen ole käyneet, ettei vakilippu jää käyttämättä mikäli esim puoliso työesteen vuoksi ei pääse. Tavallaan olen toiminut kulttuurikummina jo pitkään.”

”Maksuttomat tilaisuudet vetävät väkeä, ilmaiset työpajat joissa voi kokeilla lajia.”

”Takuuvarmasti hyvä esitys tai aihe, jonka tietää kaveria kiinnostavan.”

”Olla itse innostunut, muttei yliampuva, se voi ärsyttääkin.”

”Poistaa näkymättömiä osallistumisen esteitä, hiljaisen tiedon tasolla olevia konventioita. Tuoda kulttuuria osaksi arkea, esim %-periaatteella toteutettu taide julkisissa rakennuksissa.”

”Se, että taide käsittelee asioita, jotka ovat ihmisyyden peruskysymyksiä.”

”Tuodaan tapahtumat ihmisten luo. Mutta ei niin, kuin aikoinaan Kitumarketissa, missä rekin takaa hyökkäsi aivan yhtäkkiä sadan desibelin voimakkuudella sambaryhmä eteen. Se oli kauheaa.”

”Houkuttimena taideteosta tukevat toimet, esim. somevideot.”

”Kirjastoon voi mennä ilman rahaa, se on aidosti kaikkia varten!”

”Etäisyys kotoa ja liikenneyhteydet ratkaisevat usein.”

Kulttuurikasvatuksen merkitys korostuu joissakin vastauksissa:

”Lapsille tulee antaa paljon kokemuksia taiteesta ja kulttuurista. Siitä tulee luonnollinen osa elämää aikuisenakin.”

Tapahtumaympäristön tulisi monen mielestä myös olla sellainen, että ihminen saa tarpeeksi omaa tilaa ympärilleen eikä häntä liikaa osallisteta. Vuorovaikutteisuuden tulisi olla vapaaehtois-
ta.

Oleellista on myös kynnyksen madaltaminen tietoisesti. Tässäkin korostuu taidekokemuksen yksilöllisyys: ”Aloitus jostakin, joka puhuttelee henkilökohtaisesti. Tärkeintä on löytää oma yhteys taiteeseen. Luopua siitä luulosta, että taide on vain tietynlaisille ihmisille ja vain tietynlaiset ihmiset osaavat siitä puhua.”

Kun pyysin haastateltuja mainitsemaan, miksi heillä on myönteinen kuva jostain tietysti taideorganisaatiosta, vahvasti esiin nousevat esim. aktiivisuus ja näkyvyys alueellisesti, laaja ja hyvä näyttelypolitiikka eli kiinnostavat sisällöt, ”innostunut galleristi”, laadukkaat esitykset, viihtyisiä tunnelmia, esteetön pääsy, ”runoillat Turussa kapakassa: vahingossa menin ja hauskaa oli!”, tuttu ja kotoisa paikka, jossa historia on läsnä, lipunmyynnistä alkaen palvelu lämmintä ja ystävällistä, haastava sisältö – ja ”tietyt persoonallisuudet jotka samaistetaan taidelaitoksiin”.

Useita kertoja vastauksissa mainitaan kirjastot ja sen lisäksi useita taidemuseoita, orkestereita, suuria ja pieniä toimijoita. Oma osallisuuden tunne on tärkeä, eli tunne kantakävijyydestä, kanta-pöydästä. Toiminnassa mukana oleva toteaa, että ”tunnen olevani osaaja, jonka panosta tarvitaan”.

“Rento tunnelma, laaja valikoima, sopivat hinnat.” Sisällön tason lisäksi myös valikoiman monipuolisuus ja tunnelman rentous vaikuttavat kokonaisuuteen. “Hyvin ajankohtaisia ja ajassa kiinni olevia organisaatioita” arvostetaan yleisesti. Osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun vaikuttaa myös.

“Hyviä tyyppejä, ei tavanomaista.”

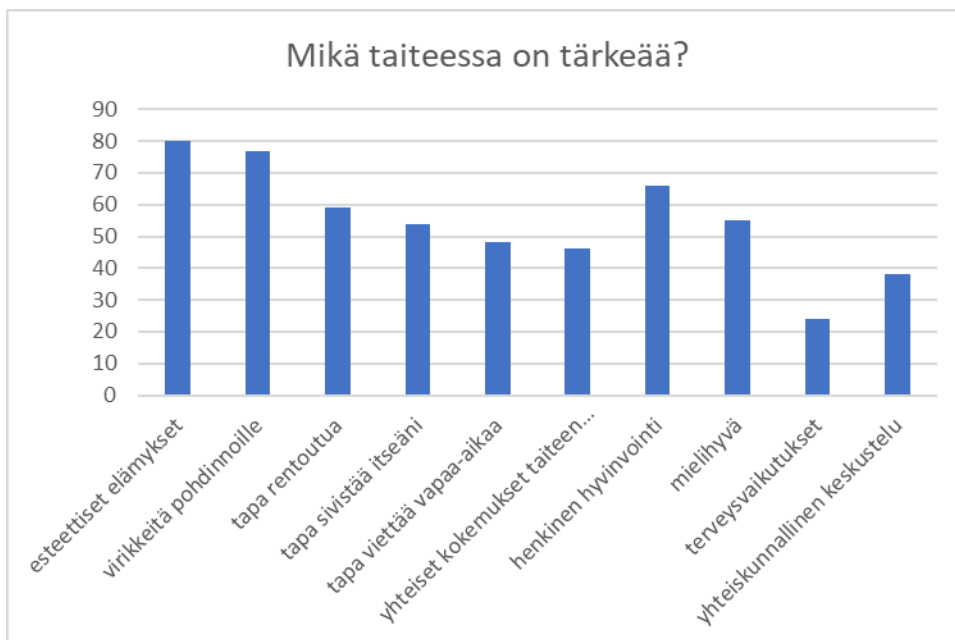
“Selkeä profiili, ei liian kaupallinen.”

“Useimmiten hyviä tai erittäin hyviä tuotantoja, harvoin pettymyksiä.”

”Hämmäntävän monipuolista toimintaa!”

“Hyviä muistoja koko elämän ajalta” tarvitaan, olipa kyseessä kirjakauppa, orkesteri, kirjasto, museo tai teatteri. Yllätyksiä onhyvä suoda niillekin, jotka ovat vakiintuneen institution vannonutuneita käyttäjiä. Myös kulttuurin kyky yllättää ihastuttaa monia, aina uudelleen ja uudelleen.

Kysymykseen, mikä taiteessa on tärkeää, vastaajista 80% poimii esteettiset elämykset (ks. Kaavio 8). Lähes puolet eli 49% vastaajista toteaa, että taide on keskeinen osa elämää.

Kaavio 8.

Useassa vastauksessa mainitaan toistuvasti positiivisten kokemusten luoma positiivinen kierre: taide voi yllättää silloinkin, kun sitä menee katsomaan vaikka toisen suosituksesta – tai pienestä

painostuksesta. Tapahtumien olisi hyvä olla luontevia, eikä niihin tarvitsisi erikseen pukeutua. Ei tarvitse pelätä, että taputtaa väärässä kohdassa. Kaikenlainen epämuodollisuus on valttia! Tämähän toteutuu varsinkin verkkotapahtumissa, joissa asunsa voi valita vapaasti ja tarjoiluakin voi suunnitella oman makunsa mukaan. (Kaikki vastaukset, Webropol-kysely 2019.)

4.8 Viisi tapaa saada kiinni kulttuurilanganpästä

Vastauksista nousee selkeästi esiin viisi teemaa, joilla potentiaalista yleisöä ja jopa ei-kävijöitä voisi houkuttaa taiteen ja kulttuurielämysten pariin. Kaikissa teemoissa korostuu myös henkilökohtaisuus: olisiko tässä jotain erityisesti juuri minulle?

1. Edullisuus ja tasa-arvoinen saavutettavuus

Monelle potentiaaliselle yleisön edustajalle raha on realiteetti, ja sitä se on myös teoksen tekijälle ja tapahtuman järjestäjälle. Ilman rahaa ei kulttuuriteollisuus pyöri. Tekijänoikeuksien yhteydessä myös usein muistutetaan maksullisuuden merkityksestä: ammattimaisesti tehty taide on eri asia kuin taiteiden harrastaminen, niinpä raha tai teokset eivät kasva puussa, tekijä ansaitsee palkkansa ja haluaa maksaa veronsa. Silti yleisö toivoo tarjouksia ja ne myös houkuttelevat paikalle. Kulttuurin kokijalle liian korkea pääsylipun hinta voi olla esteenä osallistumiselle. Edullisuus on siis joissakin tapauksissa elintärkeä kysymys taiteen saavutettavuuden näkökulmasta, mutta se ilahduttaa sellaistaikin, jolla on varaa maksaa lipustaan hieman enemmän. Onneksi meillä on valtionosuusjärjestelmä, rahastojen tuki ja kunnalliset tuet taiteen ja kulttuurin tekemiselle – sekä erilaiset taidetempaukset ja nykyisin jopa mahdollisuus lainata kausikortteja kirjastoista.

Järjestäjän on hyvä pitää myös tarjoukset mielessä, kun ajatellaan uuden yleisön houkuttelemista taiteen äärelle. Samoin vaihtuvat esiintymispaikat ja esitysten kellonajat lisäävät maantieteellistä saavutettavuutta. Kaikki esteet, jotka saavutettavuuden tieltä voidaan poistaa, ansaitsevat tulla poistetuiksi – vaikkapa sitten erilaisten kampanjoiden muodossa.

2. Ystävän suositus: “Tuttavan kanssa haluaisin kokeilla”

Ystävän, puolison, perheenjäsenen tai muun tuttavien merkitys korostuu monissa vastauksissa. On helpompaa lähteä yleisöksi tapahtumaan, kun joku suosittelee, pyytää tai

kutsuu mukaan. Kulttuurin kokijana ihminen on sosiaalinen eläin. Kaverin seurassa kynnyksen lähteä tilaisuuteen madaltuu. Tarjoukset, joissa tapahtumiin pääsee kaksi yhden hinnalla, iskevät suoraan tähän toiveeseen.

3. Esittelyt mediassa: “Haluan valmistautua ja virittyä ennen teoksen kohtaamista, eli tietää mikä teos se on!”

Tiedotuksen merkitystä ei voi koskaan korostaa liikaa. Moni vastaaja kaipaisi etukäteen tietoa teoksesta: ”mitä se on, missä siihen voi tutustua”. Tässä kohdassa korostuu näkyvyys: tilaisuuden järjestäjän tai taiteilijan itsensä on hyvä olla aktiivinen ja aloitteellinen, sillä mediassa ja sosiaalisessa mediassa pätevät myös kulttuurin suhteen välillä viidakon lait. Kaikki julkisuus on siinä mielessä tervetullutta: mediatiedotteiden lähettäminen lisää mahdollisuuksia, että produktio poikii lehtijuttuja, video- ja uutistärppejä, blogitekstejä, vlogeja, podcasteja, leikkimielisiä meemejä sekä mahdollisuuksia puheenvuoroihin, ajankohtaisvierailuihin tai muuhun julkisuuteen. Välillä surettaa kuulla hienoista produktioista, joihin yleisö ei ole löytänyt tietään, koska tiedotus on ollut niin niukkaa, eikä viidakkorumpukaan ole vienyt sanaa eteenpäin.

4. Kosketus henkilökohtaiseen elämään ja huippuesiintyjät

Yleisön täytyy vakuuttua siitä, että kyseessä on kiinnostava ja omaa elämää jollain tavalla koskettava hanke, jota ovat tekemässä alansa huippuammattilaiset. Silloin hän ainakin haluaa olla mukana kokemassa ajankohtaisen produktion. Kun taiteilijat ovat esittelyjen, videoiden ja tekstiensä kautta tulleet jo hieman tutuiksi, moni yleisön edustaja saa taidekokemuksesta enemmän irti. Myös taiteilija kokee silloin yleisösuhteensa konkreettisempänä.

5. Yllättävien kohtaamisten lumipalloeefkti

”Pitäisi ehkä tulla ihmisten arkeen ja elinpiiriin.” Taide toimii myös osana arkipäivää. Kun se jalkautuu ihmisten pariin, ei tarvitse huolehtia taideinstituutioiden kynnyksistä. Tähän kohtaan liittyy ”yllättävä kohtaaminen” eli se, että taide tavoittaa meidät pop up - tapahtumissa kauppakeskuksissa, kirjastoissa, rantakaduilla ja siellä, missä ihmiset muutenkin liikkuvat. Näissäkin kohtaamisissa kuitenkin panostetaan laatuun. Sattumalta herännyt kiinnostus voi toimia lumipalloeefkin tavoin, se synnyttää uutta kiinnostusta jotain tiettyä taiteenlajia kohtaan ja halun seurata taiteilijaa tai lajia tarkemmin.

5 POHDINTOJA: YLEISÖ TAITEEN KOKIJANA

”Yleisö on moninainen ja arvaamaton”, toteaa Sara Hirn tutkimuksessaan *Yleisö ohjelmistosuunnittelun asiantuntijana*. Hirn käsittelee tutkimuksessaan tanssiyhteisöjen osallistumista Tanssin talon ohjelmistovalintoihin. ”Osallistavan ohjelmistosuunnittelun ja teostuotannon toimiva rakenne ei ole yksinkertainen eikä helposti kehitettävä ratkaisu kulttuuriorganisaation toimintamalliksi. Osallistavan toimintamallin jatkuva kehittäminen, avoin ja arvostava asenne moninaisuutta kohtaan saattaisi kuitenkin parhaimmillaan luoda moninaista ja saavutettavuutta lisäävää toimintaa sekä kustannustehokkaasti että kohdeyleisöjä palkitsevasti”, Hirn pohtii (2019b, 21.).

”Kun taide oikeasti yllättää ja vie mukanaan, tiskaaminen unohtuu.” Onko viisasten kivi sitten jo luonnosteltu, kun puhutaan taiteen saavutettavuudesta ja elämyksellisyydestä ja lähestytään tätä nimenomaan yleisön näkökulmasta, taiteilijan taiteellista vapautta unohtamatta? Myös taustaorganisaatiolla on aina tavoitteensa ja toiveensa: yksi vahva punainen lanka on tarjota yleisölle unohtumattomia kulttuurikokemuksia, jotka saavat hänet palaamaan taiteen äärelle ja jopa sellaisia, jotka saattavat muuttaa kokijansa elämää. Uusiseelantilainen kirjailija Margaret Mahy onkin useissa yhteyksissä sanonut, että jokainen luettu kirja vaikuttaa lukijaansa: tämä tulee kirjan maailmasta ”takaisin” hieman erilaisena kuin on sinne mennyt.

Taideteos odottaa aina luokseen katsojaa ja kokijaa. ”Taideteos ei elä omaa elämäänsä: se tarvitsee kokijan (katsojan, kuulijan, lukijan). Mitä tekee taidenäyttelyllä ilman yleisöä? Mitä tekee taidemuseolla ilman yleisöä? Ei mitään. Silloin se on vain esineiden varasto. Taide on aina suhteessa sitä tarkastelemaan ihmiseen, ei itsenäisenä ilmiönä tekijän ja kokijan välissä.” (Pietilä-Juntura 2018.)

Leena Kela on huomannut, että ihmisillä on tarvetta keskustelulle. Yleisön kokema hämmennys on hedelmällinen lähtökohta asian pohtimiseen ja ymmärryksen lisäämiseen. Myös taiteilijalle keskustelutilanne antaa mahdollisuuden artikuloida omaa ajatteluaan. (Kela 2018.)

”Osallistumisen pitää olla helppoa.” Jokainen yleisön edustaja on omanlaisensa, hänellä on oma historiansa ja omat odotuksensa taiteen suhteen. Tämän tutkimuksen kohteena olevassa taiteen yleisökentässä, pääasiassa 30–80-vuotiaiden kulttuurin kokijoiden parissa, korostuvat taiteen yksilölliset kokemukset, halu rikastuttaa omaa elämää ja lisätä hyvinvointia taiteen keinoin. Melko

kokenut ja vaativa yleisöryhmä tietää mitä haluaa ja arvostaa erityisesti taiteen sisältöä ja sen korkeaa laatua sekä osaa peräänkuuluttaa itselleen räätälöityjä, jopa ylellisiä taidekokemuksia – ja arvostaa toisaalta myös pienten vapaiden ryhmien intohimolla tekemää työtä. ”Napakkuus ja intiimiys” on myös tärkeää, samoin ”tunne arvostuksesta ja elämyksellisyyttä”. Yleisötutkimukseni taidekokemuksissa dominoi valtavirran ja perinteisten lajien taide, mutta uteliaisuutta ja siten tilaa on myös uusille taidemuodoille, uusille kokemuksille ja tulkinnoille. Moni seuraa tiettyä alaa tai taiteilijaa aktiivisesti ja tuntee myös itsensä taiteen yleisönä eli osaa sanallistaa omat mieltymyksensä ja arvostuksensa.

”Tilaa hengittää ja ajatella.” Yllättävän moni haluaa pitää mielensä avoimena myös täysin uusille kokemuksille ja yllättäville tapahtumapaikoille. Yllättävyys korostuu tutkimuksessani useaan kertaan. Yllättävyyttä jopa etsiskellään ja toivotaan aktiivisesti: se voi murtaa voimakkaita tottumuksia ja saada laajentamaan omaa ajattelua ja oppimista sekä tuoda uusia elämyksiä. Se voi saada liikkeelle sellaisen, joka ei aiemmin vain ole ”saanut lähdettyä” johonkin tapahtumaan, vaikka kiinnostusta olisi ollutkin. ”Korkea taso, vakava suhtautuminen aiheeseen, kevyt ote tekemiseen ja matala kynnykseen osallistua.”

Tässä tutkimuksessa haastatellut taiteilijat korostavat poikkeuksetta suhdettaan yleisöön, vaikka eivät koekaan, että tietoisuus yleisöstä ja sen mahdollisista toiveista kuitenkaan liikaa vaikuttaisi heidän taiteelliseen työskentelyynsä. Tapahtuipa taiteellinen työ kirjoittajan- tai säveltäjänkammiossa, tanssisalissa, teatterilavalla tai muusikon harjoittelutilassa, yleisö on muistumana taiteilijan takaraivossa. Se on oleellinen taho, jossa ainakin jossain vaiheessa syntyy taiteellinen vuorovaikutus itse teoksen ja sen vastaanottajien kesken.

Keskeisinä taiteen esteettömyyden keinoina ovat tapahtumien yllättävän kohtaamisen ja taiteen ja arjen vuoropuhelun lisäksi aikataululliselta, taloudelliselta ja maantieteelliseltä kannalta helposti saavutettavat tapahtumat: edulliset tai ilmaiset sisäänpääsy, lähellä kotia olevat tapahtumat sekä toisaalta työssäkäyville ja toisaalta vanhempainvapaalla tai eläkkeellä oleville sopivat ajankohdat. Osallistumisen vaivattomuus on siis tärkeä näkökulma. Covid-19 -viruksen aiheuttama uusi tilanne ja virtuaalisten elämysten tarjoaminen pahimpaan kulttuurinälkään sekä uudenlaisen työtilaisuuksien tarjoaminen taiteilijoille ovat mahdollistaneet kulttuurialan kiivastahtisen digiloikan, joka on verkon ilmaissisällöistä nopeasti alkanut muuttua eläväksi kulttuuriteollisuudeksi, joka muodostaa parhaillaan omaa ansaintalogiikkaansa. Nettitapahtumissa korostuvat yhä enemmän ammatillisuus ja laadukkuus: kenen tahansa esittämät DIY-videot saattavat hetken

viehättää uutuudellaan ja raikkaudellaan, mutta nopeasti myös verkkotarjonnalta alettiin jo koronakriisin aikana odottaa tiettyä ammatillisuutta ja korkeampaa teknistä laatua. Kulttuurituottajia koulutetaan kovaa kyytiä erikoistumaan verkkotapahtumien tuottamiseen. Verkkotarjonta ei poista kysyntää tietyssä tilassa (esimerkiksi museossa, konserttisalissa tai kirjastossa) tapahtuvalle tapahtumalle, mutta on jo epidemian alusta saakka saattanut houkuttaa runsaasti uuttakin yleisöpohjaa tarjoamalla verkossa tapahtumia tai ”taidemaistiais”, joiden avulla kulttuurista kiinnostunut voi tutustua teokseen ja sen tekijään tai tekijöihin. Tutkimuksessani osoittautui keskeiseksi juuri teoksen tunnettuuden merkitys yleisön edustajan päätöksessä lähteä katsomaan esitystä tai näyttelyä tai lukea kirja.

Oleellinen innostaja tapahtumissa käymiseen oli monella vastaajalla kaveri tai ystävä: ystävien suositukset olivat erityisen tärkeitä, ja luottoystävä saattoi saada haluttomammankin kaverin mukaansa taidetapahtumiin. Turhaan ei monen taideorganisaation yleisötyössä painotetakaan ystävyyden merkitystä ja yleisesti hyödynnetyt ”kaksi yhden hinnalla” –tyyppisiä tarjouksia yleisön aktivoimiseksi tapahtumiin. Ne varmasti lisäävät kiinnostusta. Vastaajien ideoista tavoitella eikävijöitä voikin jakaa ainakin kaksi perustyyppiä: ”pyytämällä mukaan, kutsumalla kaveriksi” ja ”jalkauttamalla taide arkeen”. Taide voisi siis mielikuvien mukaan äänestää jaloillaan – tulemalla ihmisten luo. Niin yhä useampi löytäisi reitin kulttuurin pariin.

Mieleenjäävä oli yhden vastaajan toivomus saada henkilökohtainen *kutsu* tapahtumaan. Ystävän kutsu herättelee, mutta niin herättelee varmasti myös kutsu, joka tulee suoraan taideorganisaatiolta tai taiteilijalta. Monelle aktiiviselle kävijälle on tärkeää juuri kokemus ”kantapöydästä” eli omasta paikasta kulttuurin keskiössä ja tietynlaisesta kanta-asiakkuudesta.

Taiteilijatreffit ja yleisöä aktivoivat uudenlaiset tempaukset ovat jo vakiintuneet osaksi monien taideorganisaatioiden toimintaa. Kuten tutkimuksessani havaittiin, taiteilijoille suhde yleisöön on jopa elintärkeä ja he kaipaavat yleisöstä reaktioita ja vastakaikua teoksiinsa, mutta taiteilijan ja yleisön tapaamisista ei pitäisi kuitenkaan tehdä ”välttämätöntä pakkoa”, vaan se toimii parhaiten eräänlaisena mausteena, yllätyksenä tai bonuslahjana, tapahtuipa se sitten tilaisuuden yhteydessä tai esimerkiksi verkossa etu- tai jälkikäteen.

Uusia taiteilijan ja yleisön kohtaamisen muotoja kehitellään jatkuvasti. Tutkimukseni perusteella voi pohtia kuitenkin sitä, onko yleisöä aina pakko aktivoida interaktiivisuuteen vain vuorovaikutuksen lisäämisen vuoksi: moni nauttii perinteisestä taiteen katsojan tai kuulijan roolista ja voi silloin

parhaiten toteuttaa taiteen merkitystä elämässään, nauttia kokemuksesta ja saada uutta tietoa, löytää taiteesta uusia lempilajeja ja teoksista uusia lempilapsia, rikastaa jokapäiväistä elämäänsä, saada merkityksiä arkeensa – ja vielä nauttia siitä, miten taide tukee omaa hyvinvointia. Kai Lehi-koinen pohtii ilmiötä: ”Hyvinvointi ymmärretään hyvänä olona – fyysisenä, psyykkisenä, sosiaali-sena ja emotionaalisenä kokemuksena. Henkilökohtainen vointi saa merkityksensä sen kautta, mitä ajatuksia ihminen tilanteeseensa yhdistää eli miten hän tilanteensa näkee ja tulkitsee.” (Le-hikoinen 2010, 278.) Arkielämän mielekkyys kuuluu hyvinvoinnin kokemuksiin, ja toisaalta taide-kokemukset rikastavat arkea. Taidehan osaltaan vahvistaa myös ihmisen itsetuntemusta ja it-searvostuksen kokemusta. Hyvinvointi ”rakentaa perustan elämässä pärjäämiseen, luo uskoa yrittämiseen, kannustaa yhdessä tekemiseen ja mahdollistaa menestyksen” (Lehikoinen 2010, 278). Myös Katri Halonen toteaa kulttuurituottamista käsittelevässä kirjoituksessaan: ”Elämys- ja kokemusnäkökulmien rinnalle nousee yhä useammin taiteen ja kulttuurin merkitys kokonaisvaltai-sen hyvän elämän rakentamisen, syrjäytymisen ehkäisemisen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon hoito- ja asiakastyön tekemisen osana.” (Halonen 2019, 9.) Taiteen saavutettavuuden esteiden raivaaminen tarkoittaakin yhä useammille ihmisille tilaisuuksia kohdata taidetta joko suunnitellusti tai yllätyksenä, ja näin se lisää yhä laajemman yleisön mahdollisuuksia nauttia taiteesta osana kokonaisvaltaista hyvää elämää.

6 KULTTUURIVASKOOLI - MUISTILISTA TAITEEN JA YLEISÖN ELÄMYKSELLISEEN VUOROVAIKUTUKSEEN

Jokaisessa taidehankkeessa on oleellista omaperäinen ja visuaalisesti yhtenäinen viestintä, joka luo mielikuvia ja antaa tietoa taiteilijasta tai teoksesta. Kai Ruuska toteaa projektinhallintaa käsittelevässä teoksessaan, että tehokas viestintä ”ei toteudu ilman suunnittelua ja ohjausta”. Viestintä voidaan nähdä hankkeessa sekä voimavarana että konkreettisenä työvälineenä. Niinpä viestinnän osuus on keskeinen jokaisen projektin kokonaisuudessa. Projektiin liittyvän viestinnän ideointi, suunnittelu ja toteutus on osa kokonaisuuden suunnittelua. (Ruuska 2007, 212–216.) Taiteelliset hankkeet voivat usein olla erillisiä hankkeita mutta toisaalta myös osa jonkin taideorganisaation perustoimintaa.

Luonnostelemani *Kulttuurivaskooli*-työkalu toimiikin parhaiten juuri tapahtuman, tilaisuuden tai teoksen tekijän / järjestäjän omilla sivuilla, verkkoympäristössä ja sosiaalisessa mediassa, jossa toimija voi olla itse aktiivinen ja toisaalta olla mukana luomassa luontevaa vuorovaikutteisuutta: taiteilijatreffejä, tekijöiden päiväkirjakatkelmia, äänikirjeitä, videoita ja muuta materiaalia verkossa, joko reaaliajassa tai nauhoitteina, ja jossa myös yleisö saa halutessaan mahdollisuuden kysellä, kertoa ajatuksistaan ja kokemuksistaan ja ottaa kantaa. Tekijän tai organisaation oma viestintä voi lisäksi linkittyä luontevasti muuhun mediaan, sosiaaliseen mediaan ja paikallismedioihin.

Kyselyni vastausten pohjalta hahmottelen seuraavaksi hyviä käytäntöjä viestinnälle, joka johtaa taiteilijan ja hänen teoksensa sekä yleisön välisiin kohtaamisiin. Viestinnän on hauska määritellyt Elisa Valkama: ”Viestit, sanalliset ja sanattomat, tahalliset ja tahattomat, sinkoilevat meistä kaikkialle ympärillemme ja kohdatessaan vastaanottavan tahon, ne aiheuttavat jonkinlaista resonointia.” Ammattinsa kontekstissa viestijät ”pyrkivät joko itse luomaan tai auttamaan muita luomaan sellaisia viestejä, jotka löytävät oikean yleisön ja saavat aikaan toivotunlaista resonointia.” (Valkama 2014.)

Kuten taiteilijan näkökulmaa tarkastellessa päätelimme, arvokkaimmat kokemukset liittyen teoksen ja yleisön kohtaamiseen syntyvät silloin, kun viriää aitoa keskustelua liittyen teokseen, sen taustoihin ja merkitykseen – sekä yleisön kokemuksiin teoksesta. Kohtaamiset yleisön kanssa ovat taiteilijalle innostavia, tapa saada palautetta jo tehdystä työstä ja löytää virikkeitä tulevaan

taiteelliseen ilmaisuun. Myös yleisö saa tapaamisesta usein jonkin uuden tason teoksen vastaanottamiseen. Kaikki eivät näitä kohtaamisia kuitenkaan varauksettomasti kaipaa. Luontevimmat toimintakanavat taiteilijan kannalta ovat esimerkiksi vapaamuotoiset kohtaamiset yleisön edustajien kanssa tapahtuman yhteydessä.

Seuraavaksi tarkastelin taideorganisaatioiden edustajien näkemyksiä, joista voisi kiteyttää, että organisaation näkökulmasta on oleellista tuoda esiin taiteilijoiden työtä, tietoa ja taustoja siitä, mutta myös yleisön kokemus on kaikessa toiminnassa avainasemassa: juuri elävä vuorovaikutus herättää innostuksen teoksiin ja laajemminkin taiteen kokemiseen ja ehkä jopa itse tekemiseen. Yleisölle suunnatuissa elämyksissä tulee bonuksena taidekasvatuksen aspekti – silloin Vihtori Rämän sanoin kasvaa ”ammattikatsojia”, jotka ovat halukkaita jatkuvasti haastamaan ja laajentamaan käsityksiään taiteesta. Museonjohtaja Katriina Pietilä-Junturakin painottaa, että museo ajattelee yleisöään ja haluaa optimoida tämän siellä saavat kokemukset. Hän on tyytyväinen siihen, että ”tilat on avattu monenlaiselle jutulle ja ehkä museomääritelmän rajojakin on koeteltu. Saavutettavuus on elävän museotoiminnan kaiken toiminnan läpäisevänä asenteena.” (Pietilä-Juntura 2018.)

Monet taideorganisaatiot ovat ymmärrettävästi erityisen kiinnostuneita laajentamaan kävijäpohjaansa eli hankkimaan uskollisten kävijöiden ja taiteenharrastajien lisäksi ei-kävijöitä, joille organisaation kynnyks on syystä tai toisesta ollut liian korkea. Koronakevät 2020 on osaltaan muuttanut ihmisten asennetta verkossa julkaistaviin tapahtumiin, esityksiin, teoksiin ja teksteihin. Jotkut ovat jopa valittaneet, että verkossa tapahtuu niin paljon, ettei elämä ole koskaan aiemmin ollut näin kiireistä. Useimmat tapahtumat ovat livestriimauksen lisäksi jääneet verkkoon myös tallenteina, myöhemmin katsottaviksi. Jos verkossa panostetaan kokonaisuun tapahtumiin ja niiden myötä syntyvään ansionmuodostukseen, voisi digiloikka helpottaa myös haastattelujen, lyhyiden esitysten, katkelmien ja tuokioiden käyttämistä eräänlaisina teasereina, *taidemaistiaisina*, jotka saisivat yleisön nousemaan ja lähtemään kotisohvalta myös museoihin, teattereihin ja kulttuuritaloihin, sitten kun viruksen leviämisestä epidemiaksi seurannut poikkeustila ei enää rajoita vapaampaa liikkumista.

Yleisölle suunnattu kysely on paljastanut selkeästi esiin nousevia työkaluja, joita taiteilijan ja taidelaitoksen on hyvä ottaa huomioon. Viestinnässä yhtenäisyys on valttia. Tässä en ota laajemmin kantaa taiteilijoiden tai teosten brändäykseen, totean vain, että vakiintunut taiteilija tai taiteilijaryhmä, taideorganisaatiosta puhumattakaan, luo väistämättä brändinsä, joko tietoisesti tai tiedos-

tamattaan. Brändin yhteydessä keskeinen on viestinnällinen identiteetti. ”Ennen puhuttiin visuaalisesta identiteetistä tai ilmeestä, kun tarkoitettiin niitä tapoja, joilla brändi näkyy, vaikuttaa ja tunnistetaan visuaalisesti. Viestinnällinen identiteetti on kuitenkin visuaalisen identiteetin laajennus, sillä se merkitsee kaikkia niitä tapoja, joilla brändi kommunikoi --. Viestinnällinen identiteetti on parhaimmillaan huolellisesti rakennettu heijastuma brändin identiteetin sisällöstä. Huonoimmillaan se on sekalainen kokoelma erilaisia viestinnällisiä keinoja ja tyylejä.” (Koskinen 2011, 278.) Yleisön edustaja kommentoi kyselyssäni: ”Haluan valmistautua ja virittyä ennen teoksen kohtaamista, eli tietää mikä teos se on!” (Webropol 2019.)

Kulttuurivaskooli-työkalu on jokaisen taideorganisaation tai yksittäisen taiteilijan helppo ottaa käyttöön osana harkittua ja eheää viestinnällistä kokonaisuutta. Yleisön edustaja tai potentiaalinen edustaja voi huuhtoa sillä kultajyviä omaan vaskooliinsa. Tämän kyselytutkimuksen pohjalta syntyneellä työkalulla voi hioa tapaa, jolla saa yleisön innostumaan omasta tarjonnastaan. Työkalua voi käyttää vaikkapa muistilistana, jota voi soveltaa omien tarpeidensa ja toiveidensa mukaisesti. Kaikkea ei tarvitse yhden uutuusteoksen tai tapahtuman tiedotukseen tunkea, vaan valita siitä relevantteja ja luontevia osia. Hallittu ja yhtenäinen kokonaisuus tuntuu selkeältä ja helpolta vastaanottaa.

Vastauksista nousee selkeästi esiin **10 teemaa**, joilla potentiaalista yleisöä ja myös ei-kävijöitä voisi houkuttaa taiteen ja kulttuurielämysten pariin. Kaikissa teemoissa korostuu yleisön edustajan yksilöllisyys ja henkilökohtaisuus. Kuten aiemmin on todettukin, omaperäinen ja napakka viestintä tavoittaa parhaiten kohdeyleisönsä.

1. **Taidemaistiaiset** eli verkossa julkaistut mahdollisuudet tutustua taideteokseen ja sen tekijöihin osana taiteilijan tai taideorganisaation viestintää. Taidemaistiaisen voi olla katkelma esityksestä livestriimauksena tai tallenteena tai muu tapa, taiteenlajista riippuen, jolla yleisö saa ensikosketuksen teokseen ja sen keskeiseen sisältöön.
2. **Virtuaalinen käsiohjelma** tekijöiden tervehdyksineen ja silmäys teoksen työvaiheisiin sekä making of -prosessin tarinallistaminen ja anekdoottien kertominen. Taustatietoa teoksesta, taiteenlajista ja teemoista helppossa muodossa: mahdollisesti myös esim. sosiaalisen median nosto, suullinen opastus tai muu virittyminen aiheeseen. Lisämateriaalia verkossa helposti saavutettavissa niille, jotka sitä kaipaavat.
3. **Huippuesiintyjät tutuiksi!** *Miksi tämä esitys on nähtävä? Mitä erityistä, uutta ja omaperäistä siinä on?* Taiteilijoiden ja tekijäryhmän puheenvuorot ja vapaamuotoisetkin haastat-

telut lisäävät osaltaan yleisön kiinnostusta. Taiteilijan tai organisaation usko siihen – ja innostuksen välittäminen yleisölle – *miksi teos on tehty, miksi se on huippulaatua?* Työryhmän oma hypetys ja innostus tarttuu hyvän viestinnän välityksellä myös katsojaan ja synnyttää halun nähdä esityksen. Mediassa ja sosiaalisessa mediassa on paljon aineistoa, johon yksittäisen produktion hieno sanoma helposti hukkuu: siksi omaperäisyys on valttia ja omasta hankkeesta pitää rohkeasti nostaa esiin ne koudut, joilla yleisön mielenkiinto herää.

4. **Yhteistyö median ja paikallismedian kanssa.** Mitä näkyvämpi uusi produktio on mediassa, sen tutummaksi se tulee laajemmallekin yleisölle ja sitä varmemmin katsojan kiinnostus herää. Oma viestintä verkkosivuineen, blogeineen tai vlogineen vaatii taiteilijalta ja tuottajalta tai tuottavalta organisaatiolta aktiivista persoonallista panostusta, mutta yhteistyö median kanssa voi siivittää hankkeen tunnettuutta ja tehdä siitä ilmiön. Omasta hankkeesta kannattaa nostaa esiin ”klikkiotsikoita”. Taiteilija tai organisaatio itse kyllä tunnistaa omat rajansa. Ripaus leikkimielä on aina hyväksi!
5. **Esteetön kulku ja näkymä – ja hyvät tuolit!** Palvelumuotoilun hengessä on hyvä antaa kulttuurin kokijalle esityksen tai näyttelyn sijainnin tarkat koordinaatit, tiedottaa niistä selkeästi, luoda opasteita ja liittää mukaan esim. julkisen liikenteen aikataulut. Yleisö arvostaa myös tietoa siitä, millaiset ravintola- ja kahvilapalvelut paikalla on ja millaista oheishjelmaa siellä mahdollisesti on. Onko kuvaukseen mahdollista liittää houkuttelevia valokuvia esiintymispaikasta tai näyttelytilasta? Onko siellä hyvät istuimet? Tyynyjä tai huopia? Usein juuri pienet yksityiskohdat paljastavat, että järjestäjät ovat ajatelleet yleisöään lämmöllä ja pitävät huolta yleisön hyvinvoinnista.
6. **Mitä missä milloin? Esitysten aikataulut ja aukioloajat:** esityksiä, opastuksia, tapauksia ja kierroksia on hyvä olla eri-ikäisiä ja eri elämäntilanteissa olevia kävijöitä ajatellen, esityksestä riippuen: sekä päivä- että iltanäytöksiä. Myös verkkotapahtumat lisäävät tietoa teoksesta ja sen saavutettavuutta laajemmallekin yleisölle. Hyvä kysymys on, kenelle tietty informaatio tai oheistapahtuma on kohdennettu? Kenet sillä halutaan tavoittaa ja innostaa mukaan?
7. **Erikoistarjoukset ja täkytempaukset.** ”Tuttavan kanssa haluaisin kokeilla.” Ystävän suositus kantaa pitkälle, tutun heittäjä vinkki uppoaa otolliseen maaperään. Yleisön edustajat ovat usein hintatietoisia ja hinta on tärkeä monelle kokijalle – se voi olla innostava täky tai se voi olla este. Tarjouksen voi pukea hauskan tempauksen viittaan. Aina ei tarvitse olla edes ämpäreitä tarjolla. Erikoistarjouksia ensikertalaisille, ystävälippuja ”kaksi yhden hinnalla”, kanta-asiakasetuja, tutustumismatkoja, taidekylpyjä, taideneuvolato-

mintaa, pakohuoneita, suunnistuksia, happy hour -alennuksia ja innostavia ilmaistilaisuuksia. Toisaalta yleisö ei välttämättä kaipaa kommervenkkejä: itse esitys riittää – ainakin jos sinne pääsee edullisesti. Vaikka verkkotapahtuma olisi maksullinen, se on usein tavallista tilaisuutta huokeampi. Verkon taidemaistiaiset voivat katkelmina olla täysin ilmaisia: niiden tärkeä tehtävä on tutustuttaa yleisö ja teos toisiinsa, kouruttaa kokija teoksen maailmaan ja innostaa häntä pohtimaan ja kuvaamaan kokemaansa. Samalla voi myös avata reitin taiteilijan ja yleisön vuorovaikutukseen.

8. **Kutsu ja kantapöytä.** Yleisö arvostaa sitä, että kokemus tuntuu henkilökohtaiselta – se on juuri hänelle räätälöity. Voiko taiteilija tai taideorganisaatio myös lähettää tavalla tai toisella, osana yleisötyötään ja vaikka erilaisten tempausten muodossa, yleisölle kutsuja? Niillä voi ilmaista, että juuri sinut on huomioitu ja sinun toiveesi on kuultu. Sinulla on kantapöytä meidän lämpiössämme, salissamme tai virtuaalisessa kohtauspaikassamme. Yksilöllisten kokemusten kääntöpuoli on yhteisöllinen kokemus: sykehdyttävän elämyksen haluaa jakaa, ja epäonnistunuttakin kokemusta on mukava ruotia toisten kanssa. Onko mahdollista järjestää esitykselle *jatkot* tai *virtuaalinen taidepiiri*?
9. **Anna yleisön äänen kuulua!** Kysy palautetta, pyydä matalan kynnyksen ideoita, heittoja, toivomuksia. Anna yleisölle tilaa ilmaista ajatuksiaan, tunteitaan ja toiveitaan. Vaikkei yleisö varsinaista tilaisuutta suunnittelisikaan, sen näkökulma esitys- tai näyttelykalenteriin voi olla tärkeä. Yleisö tuo uusia virikkeitä yhtä hyvin kirjailijalle, säveltäjälle, tanssijalle tai performansitaiteilijalle. Yleisön aivoriihi hyrrää energiaa ja siltä suunnalta voi nousta hyvinkin kiinnostavia uusia näkökulmia ja raikkaita ideoita tulevaa toimintaa ajatellen. Eikä tutuissa ja turvallisissa käytännöissäkään välttämättä ole mitään vikaa.
10. **Leipää ja sirkushuveja – eli oheisohjelma ja yllätykset.** Taiteilijan ja yleisön kohtaamiset voi toteuttaa varsinaisen tapahtuman oheisohjelmana samassa tapahtumatilassa tai verkossa. Bonuksena voi olla tarjolla ilmiö, että taide yllättää kokijansa kadunkulmassa. Näissäkin kohtaamisissa panostetaan laatuun. Sattumalta herännyt kiinnostus voi toimia lumipalloefektin tavoin. Tasa-arvoinen tapaaminen tai esteetön mahdollisuus ajatustenvaihtoon taiteilijan ja halukkaiden yleisön edustajien kesken. Jalkautuminen toreille ja työpaikoille mahdollisuuksien mukaan – uusia esiintymispaikkoja miettiessä mielikuvi- tus voi olla rajana. Kaikille taiteilijoille tämä ei ole luontevaa, eikä kaikille yleisön edustajillekaan, mutta silloin kun tilanne on innostava kaikille, taide voi astella yhteiskuntaan ja arkeen, ja taideteos tulla ulos kehyksistään. Tuloksena ovat ilahduttavat yllätykset ja pop up -tempaukset, jotka myös toimivat taidemaistiaisen idealla keskellä arkielämää.

Onnistuneen taidekokemuksen taustalla on mielestäni yksi asia ylitse muiden: innostus. Kyky välittää tekijöiden innostus ja usko produktioonsa hyvän viestinnän avulla on keskeistä taidekokemusten markkinoinnissa ja yleisön huomion saavuttamisessa. Kaikkien taidekohtaamisten taustalla on elävä vuorovaikutus. Paras tapa laventaa taideyleisön kokemuksia ja laajentaa taidemakua on tarjota innostumisen ja onnistumisen elämyksiä: *Tämä on minua varten*. Jokainen onnistunut kokemus vahvistaa kävijän kulttuurikompetenssia, kulttuurista identiteettiä ja innostaa hakemaan yhä uusia elämyksiä ja nautintoja taiteen kentältä.

”Taiteen kautta ihminen prosessoi elämän peruskysymyksiä ja siten rakentaa omaa minäänsä.”
(Pietilä-Juntura 2018.)

LÄHTEET

Haastattelut:

Hille Sid 2019. Muusikko, säveltäjä. Sähköpostihaastattelu 18.3.2019. Tekijän hallussa.

Hirvenmäki Kimmo 2018. Näyttelijä. Sähköpostihaastattelu 21.10.2018. Tekijän hallussa.

Junttila Helena 2018. Taidemaalari. Sähköpostihaastattelu 20.10.2018. Tekijän hallussa.

Kela Leena 2018. Performanssitaiteilija, toiminnanjohtaja, Saaren kartano. Sähköpostihaastattelu 9.11.2018. Tekijän hallussa.

Lintunen Maritta 2018. Kirjailija. Sähköpostihaastattelu 19.10.2018. Tekijän hallussa.

Mustonen Elina 2018. MuT, muusikko, näyttelijä. Sähköpostihaastattelu 15.11.2018. Tekijän hallussa.

Pietilä-Juntura Katriina 2018. Johtaja, Aineen taidemuseo. Sähköpostihaastattelu 23.10.2018. Tekijän hallussa.

Selin Marjo 2019. Tanssitaiteilija. Sähköpostihaastattelu 11.3.2019. Tekijän hallussa.

Taskinen Jaana 2018. Teatteriopettaja ja -ohjaaja, yleisötyön vastaava, Q-teatteri. Sähköpostihaastattelu 29.10.2018. Tekijän hallussa.

Tiainen Marja-Leena 2018. Kirjailija. Sähköpostihaastattelu 20.10.2018. Tekijän hallussa.

Tuominen Katri 2019. Pienen Kirjapuodin kirjakauppias. Sähköpostihaastattelu 6.3.2019. Tekijän hallussa.

Muut lähteet:

Bardy Marjatta (toim.), Isotalo Merja (toim.), Korhonen Pekka (toim.), Haapalainen Riikka (toim.) 2007. Taide keskellä elämää. Nykytaiteen museo Kiasma. Like.

Dimov Lidia 2018. Tuotteistaminen kulttuuritapahtuman kehittämisen näkökulmana. Case: Kitee International Music and Art Festival. Saimaan ammattikorkeakoulu. Liiketalous Lappeenranta. Opinnäytetyö.

Gustafsson Miia 2020. Korona-aika on saanut suomalaiset innostumaan jälleen lukemisesta. Yle 27.5.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11370529>. Hakupäivä 27.5.2020.

Halonen Katri 2019. Tulevaisuuden tuottajat toimivat kulttuurin ja teknologian rajapinnassa. Teoksessa Strandman Pia, Vartiainen Pekka (toim.) 2019. KUTU YAMK Kulttuurituotannosta kirjoitettua, Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Halunen J., Dahmane N. & Pietilä J. 2017. Elämyksellisyys ja tarinallistaminen. Teoksessa Iso-mursu Pekka, Hoppu Petri & Wallenius Daniel (toim.), Minne matka, kulttuurituottaminen? Pohjoisen näkökulma kulttuurituottamiseen nyt ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 28. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201709188640> Hakupäivä 26.8.2019.

Heikura Elisa 2014. Mitä on #viestintä? 11.12.2014. <https://elisaheikura.fi/mita-on-viestinta/>. Hakupäivä 2.5.2020.

Heiskanen Ilkka, Ahonen Pertti, Oulasvirta Lasse 2005. Taiteen ja kulttuurin rahoitus ja ohjaus: kipupisteet ja kehitysvaihtoehdot. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämässätiö Cupore. Yliopistopaino Helsinki.

Heiskanen Ilkka, Kangas Anita ja Mitchell Ritva 2014, Taiteen ja kulttuurin kentät: perusrakenteet, hallinta, lainsäädäntö ja uudet haasteet. Tietosanoma.

Hille Sid 2020. Päivitys kommentteineen Facebookissa 18.3.2020

Hirn Sara 2019. Yleisö ohjelmistosuunnittelun asiantuntijana. Metropolia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. www.theseus.fi/handle/10024/167182. Hakupäivä 4.5.2020.

Hirn Sara 2019b, Kaiken tanssin talo: Osallistava ohjelmisto ja osallistavien teosten tuotanto Tanssin talossa. Teoksessa Strandman Pia, Vartiainen Pekka (toim.) 2019. KUTU YAMK Kulttuurituotannosta kirjoitettua, Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Huhtinen-Hildén L., Raninen T., Ranta-Meyer T., Malva T. & Söderholm H. 2010. Soivia kohtauksia. Metropolia ammattikorkeakoulu, kulttuuri ja luova ala.

Häkämies Annukka 2013. Draama ja osallistava teatteri oppimisessa ja elämän tilanteiden hallinnassa. Teoksessa Elämänhallintaa kuntayhteisössä, toim. Tuhkunen Anne ja Rannisto Pasi-Heikki, Suomen Kuntaliitto, Tampereen yliopisto, Helsinki.

Ikonen Tarita 2018. Kylmyyden monologi. Kirjokansi.

Jaakkola Helena 2016. Näyttelijä tuli lastensuojelun peiliksi. Talentia-lehti 16.5.2016

Jormalainen Anu 2020. Konserttipilotti katsoo koronan läpi uuteen normaaliin. Lapin Kansa 11.5.2020

Kemppi Eeva – Säkö Maria 2016. Q - Skavabölen pojista Kaspar Hauseriin.

Kinnunen Kalle 2020, Cannes on peruutettu, ja tätä elokuvafestivaalia ei korvaa mikään digitaalinen tonttupiiri, Suomen Kuvalehti, www.suomenkuvalehti.fi 11.5.2020, hakupäivä 11.5.2020

Koneen säätiön kotisivut. <https://koneensaatio.fi/koneen-saation-avaa-taiteen-alojen-toimijoille-pikahaun-kotiresidenssiin/> Hakupäivä 15.5.2020

Kopperi Henni-Säde 2011. Kuvataide itsetunnon tukena. DiaK Etelä, Kauniainen. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Koskinen Jari 2011. Alueiden ja paikkojen brändääminen. Teoksessa Heikkinen-Moilanen Riitta ja Inkinen Sam (toim.), Sanoja ja tekoja. Dynaamisen aluekehityksen haasteita ja tulevaisuusku-
via. Lapin yliopistokustannus, Tampere.

Kuosmanen Juho 2015, Paluu luovuuden alkulähteelle. Teoksessa Saari Anni (toim.), Luovuuden
lähteillä. Välähdyksiä keskipohjalaisesta kulttuurista. Suomen Kulttuurirahaston Keski-
Pohjanmaan rahasto 2015.

Lagerström Samu 2004, Suomen kulttuuri- ja taideammatit tilastollisessa tarkastelussa 1995-
2000. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätö. Helsinki.

Lehikoinen Kai 2010. Suuntana uudet palvelut: hyvinvointia kulttuurista, liikunnasta ja nuorisoi-
työstä. Teoksessa Koivisto Nelli, Lehikoinen Kai, Pasanen-Willberg Riitta, Ruusuvirta Minna,
Saukkonen Pasi, Tolvanen Pirita ja Veikkolainen Ari (toim.), Kolmannella lähteellä. Hyvinvointi-
palveluja kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilta. Kokos Palvelut. Teatterikorkeakoulu 2010.

Lehtonen Jussi & Weselius Hanna 2010. Samassa valossa: näyttelijäntyö hoitolaitoskiertueella.
Avain 2010.

Liehu Rakel 1977. Valo, läheisyys, WSOY.

Lindholm Arto, Simovaara Jyrki, Cantell Timo ja Mielonen Helena 2011. Yleisötutkimus kulttuu-
rialan opinnäytetyönä. Humak – Humanistinen ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu: julkai-
sut/sarja-c-oppimateriaalit/yleisötutkimus/ Hakupäivä 14.8.2019.

Majander Antti 2020. Kirja-ala oli jo mullistuksen edessä, ja koronakriisi nopeuttaa sitä – ”En näe
uhkaa kirjalle”, Otavan toimitusjohtaja Pasi Vainio sanoo, Helsingin Sanomat 13.5.2020

Marttinen Tittamari 2019. Taide yllättää kadunkulmassa. Suomen Kulttuurirahaston Tammenlas-
tuja 2/2019.

Niinimäki Pirjo-Liisa 2020. Kuntien kulttuuritarjontaan voi revetä isot erot. Lapin Kansa 12.5.2020.

Oulun ammattikorkeakoulu 2014. Ammattikorkeakoulututkinon opinnäytetyön ohje. Viitattu
2.6.2019, <https://oiva.oamk.fi/utills/opendoc.php?aWRfZG9rdW1lbnR0aT0xNDMwNzY0Njky>.

Parvela Timo 2020. Päivitys Facebookissa 18.3.2020.

Q-teatterin kotisivut. <https://www.q-teatteri.fi/> Haettu 20.8.2019.

Raivio Nanne 2019. Osallisuuden menetelmät ja tasot taidemuseossa: Osallisuus HAM Helsingin
taidemuseossa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäyte.

Ranin Kirsi 2017. Q-teatterin Nuorten Teatteri esittää: Tyhmä, ruma, vaarallinen. Kirsin Book Club
21.5.2017.

Ranin Kirsi 2018. Tarita Ikonen: Kylmyyden monologi – raju ja tärkeä kuvaus koulukiusaamisesta.
Kirsin Book Club 8.4.2018.

Rauhala Mervi, Vikström Tarja 2014. Storytelling työkaluna. Vaikuta tarinoilla bisneksessä. Talentum.

Ruuska Kai 2017. Pidä projekti hallinnassa. Talentum oyj.

Suomen Kulttuurirahaston Taidetestaajat. Kotisivu: www.taidetestaajat.fi

Torvinen Pekka 2020. Halu koskettaa eli miksi etäkaljat eivät riitä. Ylioppilaslehti 11.5.2020.

Vehviläinen Anu 2015. www.vehvilainen.net. Vuorovaikutus-workshop elämysten äärellä. 9.11.2015. Hakupäivä 26.8.2019.

Wallenius Daniel 2020. Korona muuttaa ajattelun tapoja. Lapin Kansa 23.3.2020.

Webropol-kysely 2019. Mikä innostaa sinut taiteen ja kulttuurin pariin? Yleisön kokemuksia Kulttuuritapahtumista, kevät 2019.

Ylitalo Silja 2020. Taide, raha ja vaikea liitto – kuinka taiteen rahoitusta pitäisi uudistaa? 19.5.2020. Uniarts.fi. <https://www.uniarts.fi/artikkelit/ilmiot/taide-raha-ja-vaikea-liitto-kuinka-taiteen-rahoitusta-pitaisi-uudistaa/>. Hakupäivä 24.5.2020.

Lähteet teoksiin teemalla ”Kulttuuria verkossa korona-keväänä 2020”, esim.:

Facebook-ryhmät, mm. Karanteeniklubi ja Kulttuuria kotisohville

Galleriat netissä. <https://www.galleriat.net/>

Gallen-Kallelan museon verkkoaineistot: <https://www.gallen-kallela.fi/>

Harjoittele kotona Kansallisbaletin kanssa. 9.4.2020. <https://oopperabaletti.fi/stage24/harjoittele-kotona-kansallisbaletin-kanssa/>

Karanteenissa.fi. Karanteenikevään vinkkejä.

Keikalla.fi. Lippu.fi:n, Rockwayn ja Muusikkojen liiton verkkoalusta, joka tarjoaa kuluttajille kulttuurielämyksiä virtuaalimuodossa. Voit ostaa lipun suosikkiesiintyjäsi keikalle ja seurata laadukasta livestriimiä vaikka kotisohvaltasi.

Koronakonsertit. Facebook-sivu. Koronakonsertit Instagramissa: @koronakonsertit

Koronankohottamat. Youtube. www.youtube.com.

Leikola Markus 2020. Teidän edestänne annettu -romaanin LIVEjulkarit Facebookissa 22.4.2020.

Lukulumo-lastenkirjapalvelu. Keväällä 2020 ajan ilmaiseksi verkossa: www.lukulumo.fi

Operavisio, operavision.eu

Rovaniemen taidemuseon teokset verkossa. <https://cumulus.rovaniemi.fi/rovtaide/>

Stay at home. #stayathome esim. Instagramissa ja Twitterissä. Kalenteri, jossa vinkataan verkko-konsertteja, -keikkoja ja -festivaaleja

Suomen Kansallisgallerian taidekokoelmat verkossa. <https://www.kansallisgalleria.fi/fi/search>

Suomen Kansallismuseon Avoin museo -verkkokokonaisuus. www.kansallismuseo.fi/fi/avoin-museo

Suomen Kansallismuseon YouTube-kanava.

www.youtube.com/playlist?list=ÅLVuy7uac3XrracEgaD8n3YDEiBav66uH

Suomen Kansallisteatterin Kuunnelmakanava. <https://kansallisteatteri.fi/esitys/kuunnelmakanava>

Suomen Lastenkulttuurikeskusten liiton sivusto: vinkkejä kulttuuriharrastuksiin. ”Monipuolista tekemistä sekä taide- ja kulttuurielämyksiä helposti ja maksuttomasti” – <https://www.harrastakotona.fi/>

Taidesisältöjä yleisölle ja verkkoalustoja taiteen esittämiseen. Taiteen edistämiskeskus.

<https://www.taike.fi/fi/koronataidettaverkossa>

Taustatarinaklubi. www.taustatarinaklubi.com

Teatteri kotisohvalle. Teatterin tiedotuskeskus Tinfo. https://www.tinfo.fi/fi/Teatteri_kotisohvalle

Virtuaalisia museokierroksia maailman gallerioissa. https://hellogiggles.com/news/museums-with-virtual-tours/?fbclid=IwAR2GVYCV71PaMkdNxq3V3Z73M0sy4hP0g3jWc-vc-PZqW20Ucm_C5GxfPmQ

Ylen Olohuone. Julkkareita, haasteita ja tapahtumia. Yleisö voi osallistua myös ohjelman tekemiseen. <https://yle.fi/aihe/olohuone>

Lisäksi isojen ja pienten vapaan kentän toimijoiden yksittäiset livestriimaukset ja festivaalit verkossa keväällä 2020.

Mikä innostaa sinut taiteen ja kulttuurin pariin? Yleisön kokemuksia kulttuuritapahtumista

Tämän kyselyn tavoitteena on selvittää yleisön kokemuksia taiteesta ja siitä, mikä innostaa katsojat ja kuulijat taiteen ja kulttuurin tapahtumien pariin. Tarkastelen kyselyn tuloksia osana Oulun ammattikorkeakoulun Kulttuurituottamisen ja luovan talouden Master-opinnäytetyötäni (YAMK-tutkinto). Kiitos osallistumisestasi ja antoisia taide-elämyksiä sinulle myös tulevaisuudessa! Terveisin Tittamari Marttinen

1. Miten usein harrastat taidetta ja kulttuuria ja käyt kulttuuritapahtumissa?

Yleisötilaisuuksissa, eri taiteenalojen esityksissä, konserteissa, taiteilijataapaamisissa ja näyttelyissä esimerkiksi museoissa, gallerioissa, taidemuseoissa, kirjastossa, teatterissa, oopperassa, elokuvissa, kulttuurikeskuksissa tai festivaaleilla.

Joka päivä
Useita kertoja viikossa
Kerran viikossa
1-2 kertaa kuussa
Muutaman kerran vuodessa
Kerran vuodessa tai harvemmin

2. Millaiset tapahtumat ja tilaisuudet kiinnostavat sinua eniten?

Konsertit / musiikki
Taidenäyttelyt museoissa ja gallerioissa
Muut näyttelyt museoissa ja gallerioissa
Kirjailijavierailut, kirjalliset illat, lukutilaisuudet ja matineat
Teatteri
Nukketeatteri
Tanssi
Performanssi
Sirkus
Burleski
Festivaalit
Elokuvat
Ooppera ja baletti
Mediataide
Äänitaide
Valotaide
Pelitaide
Biotaide
Ympäristötaide

Valokuvaus ja/tai käsityöt
Lastenkulttuuri
Katutaide, graffitit, yhteisötaide, murallit
Soveltava taide, esim. taideterapia ja -pedagogiikka
Taiteen yllättävä kohtaaminen katukuvassa
Taide verkossa ja virtuaaliset taidekokemukset
Eri taiteenlajien yhdistäminen
Tapahtuma, joka yhdistää taiteen, ruoan ja juoman
Tapahtuma, joka yhdistää taiteen ja urheilun
Taiteilijatreffit eli tapaamiset eri alojen taiteilijoiden kanssa
Ei mikään

3. Kerro tarkemmin kulttuuritapahtumista, joista olet kiinnostunut. Täsmennä itsellesi läheinen taiteenlaji.

4. Millaisissa tilaisuuksissa et juurikaan käy?

Konsertit / musiikki
Taidenäyttelyt museoissa ja gallerioissa
Muut näyttelyt museoissa ja gallerioissa
Kirjailijavierailut, kirjalliset illat, lukutilaisuudet ja matineat
Ooppera
Teatteri
Nukketeatteri
Tanssi
Performanssi
Sirkus
Burleski
Festivaalit
Elokuvat
Baletti
Mediataide
Äänitaide
Valotaide
Pelitaide
Biotaide
Ympäristötaide
Valokuvaus ja/tai käsityöt
Lastenkulttuuri
Katutaide, graffitit, yhteisötaide, murallit
Soveltava taide, esim. taideterapia ja -pedagogiikka
Taiteen yllättävä kohtaaminen katukuvassa
Taide verkossa ja virtuaaliset taidekokemukset
Eri taiteenlajien yhdistäminen
Tapahtuma, joka yhdistää taiteen, ruoan ja juoman
Tapahtuma, joka yhdistää taiteen ja urheilun
Taiteilijatreffit eli tapaamiset eri alojen taiteilijoiden kanssa

5. Mikä taiteenlaji on sinulle täysin vieras?

. .

6. Mikä houkuttelisi sinut tutustumaan tähän taiteenlajiin?

7. Mikä saa sinut yleensä innostumaan kulttuuritapahtumasta?

Henkilökohtainen yhteys ja kiinnostus tapahtumaan ja sen teemaan

Mainonta lehdissä (sanomalehdet ja aikakauslehdet)

Mainonta verkossa

Sosiaalisen median suositukset ja nostot

Ystävien suositukset

Puolison suositukset

Perheenjäsenten suositukset

Työkavereiden suositukset

Tapahtuma on esitelty uutisissa tai ajankohtaisohjelmissa

Tapahtumasta tai sen tekijästä on ollut juttu lehdessä/verkkolehdesä

Taiteilijan kolumni lehdessä tai verkossa

Jokin tapahtumaan liittyvä, kiinnostava tarina

Videot verkossa

Äänitiedostot verkossa

Seuraan tietyn alan tapahtumia aktiivisesti

Seuraan tiettyä taiteilijaa aktiivisesti

Haluan uusia kokemuksia

Haluan oppia uutta

Ei mikään

8. Kenen kanssa lähdet mieluiten kulttuuritilaisuuteen tai -tapahtumaan?

Yksin

Ystävän kanssa

Puolison kanssa

Kaveriporukalla

Lasten ja/ tai perheen kanssa

Sukulaisten kanssa

Naapurin kanssa

Työkavereiden kanssa

Ulkomaisten vieraiden kanssa

Ennestään tuntemattoman kulttuurikaverin kanssa

9. Jos tutustut kulttuuriin verkossa, mikä sinua kiinnostaa eniten?

Verkkogalleriat

Taideorganisaatioiden verkkosivustot

Verkkolehdet

Blogit

Videoblogit

Sosiaalinen media, esim. YouTube, Facebook, Instagram, Pinterest, jne

Reaaliaikaiset tapahtumat / keskustelut / konsertit

Nauhoitetut tapahtumat / keskustelut / konsertit

Taiteilijahaastattelut

Taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten kolumnit
Reportaasit taidetapahtumista
Teokseen tai tapahtumaan liittyvät erityiset tarinat eri foorumeilla
Ei mikään

10. Oletko osallistunut kulttuuritapahtumiin etäyhteydellä tai virtuaalisesti? Esi-
merkkejä virtuaalitapahtumista: www.digitalconcerthall.com ja www.medic.tv

Olen kuunnellut konsertteja kotoa, työpaikalta tai sairaalasta käsin
Olen osallistunut etäluennolle
Olen osallistunut virtuaaliseen kirjailijavierailuun
Olen käynyt elokuvissa katsomassa teatteri-, ooppera- tai balettiesityksiä
Olen vierailut verkkogallerioissa
Olen osallistunut verkossa festivaaleihin (esim. teatteri- ja elokuvafestivaalit)

11. Jos kohtaat tapahtuman yhteydessä ajankohtaisen taiteilijan (muusikon, kirjai-
lijän, näyttelijän, ohjaajan, säveltäjän, kuvataiteilijan, tanssijan, jne), mitä odo-
tat tilanteelta?

Kerro ajatuksistasi oheiseen kenttään. Kerro myös, jos et haluaisi tavata taiteilijaa.

f

Haluan esittää kysymyksiä ja keskustella
hänen kanssaan

f

Haluan kuulla hänen kertovan teoksensa
syynystä ja taustoista

f

Haluan kuulla hänen elämästään ja polustaan
taiteilijaksi

Haluan kuulla koskettavia tarinoita
Haluan kertoa omista ajatuksistani
Haluan vinkkejä omaan taiteentekooni

.

Haluan osallistua hänen ohjaamaansa
työpajaan
Haluan keskustella muun yleisön kanssa
Haluan jakaa kokemuksiani toisten kanssa
Haluan istua kahvin tai viinin äärellä taiteilijan kanssa
Muita toiveita?

12. Haluatko osallistua interaktiivisiin eli yleisöä osallistaviin taide-esityksiin, joissa
yleisön edustajalla on jokin selkeä rooli?

Kerro ajatuksistasi oheiseen kenttään.

f

Kyllä, haluaisin aktiivisen roolin yleisön
edustajana
Kyllä, pidän erityisesti interaktiivisista

esityksistä
Kyllä, jos minulla on jotain yhteistä tekijän,
teoksen tai esiintyjien kanssa
Kyllä, jos koen innostuvani esityksen
teemoista
Voisin harkita
En, pysyn mieluummin katsomon puolella

• •

13. Mikä tuo sinulle intoa ja halua perehtyä tiettyyn taideteokseen?

Olen tutustunut teokseen uutisten tai lehtijuttujen välityksellä
Kuulen tekijän kertovan työstään ja urastaan
Olen kiinnostunut teoksen aihepiiristä
Ystävä suosittelee sitä
Perheenjäsen suosittelee sitä
Kollega suosittelee sitä
Harrastan alaa tai seuraan taiteilijan uraa muutenkin
Teos liittyy jotenkin ammattiini tai opintoihini
Haluan sivistää itseäni ja saada uutta tietoa
Haluan saada elämyksiä
Tapaan tekijän sattumalta esim. ravintolassa tai bussissa
Tekijä on ystäväni sosiaalisessa mediassa
Tekijä on muuten tuttu (naapuri, sukulainen)
Kohtaan teoksen sattumalta ja se kiinnittää jostain syystä huomioni
En osaa sanoa

14. Mitä mieltä olet taiteilijoiden residenssityyppisestä työskentelystä, esim. siitä, että muusikko, näyttelijä, kuvataiteilija tai kirjailija työskentelee hotellissa, ravintolassa, junassa, veneessä, näyteikkunassa, metsässä, sairaalassa, hoitolaitoksessa, päiväkodissa, koulussa tai eri alojen työpaikoilla? Oletko itse kohdannut taiteilijan tällaisessa tilanteessa?

Kerro ajatuksistasi oheiseen kenttään.

• •

15. Jos kulttuuritapahtumaan kuuluu käsiohjelma, luetko sen?

f
Kyllä, luen tarkasti
Kyllä, silmäillen
Luen joskus
En lue

16. Mikä sinusta on kiinnostavaa sisältöä käsiohjelmassa?

Kerro toiveistasi oheiseen kenttään.

Tietoa teoksista ja tekijöistä
Tekijöiden henkilökohtaiset tervehdykset ja puheenvuorot
Erikoiset tarinat liittyen esitykseen tai taideorganisaatioon

Sarjakuvat
Valokuvat tai muu visuaalinen materiaali
Muu

17. Haluatko jakaa elämyksiäsi ja vaihtaa kokemuksia muiden kanssa esim. gallerian, museon, kustantamon tai teatterin verkkosivustoilla?

Kerro ajatuksistasi oheiseen kenttään.

Kyllä, haluan jakaa kokemukseni toisten kanssa
Kyllä, haluan suositella teoksia toisille
Haluan mieluiten lukea toisten kokemuksista
Voisin harkita kokemusten vaihtamista
En

18. Lähtisitkö ystävän kanssa ns. taiteen sokkotreffeille eli tapahtumaan, josta et etukäteen tiedä mitään?

Kerro ajatuksistasi oheiseen kenttään.

Kyllä, ilman muuta
Ehkä, jos ei ole muuta tekemistä
Voisin harkita
Kynnys on melko korkea
En

19. Lähtisitkö tapahtumaan kulttuurikaverin eli ennestään tuntemattoman, kulttuuria harrastavan ihmisen kanssa?

Kerro ajatuksistasi oheiseen kenttään.

Kyllä
Voisin harkita
Kynnys on melko korkea
En

20. Mikä sinusta olisi hyvä tapa houkutella kulttuurin pariin sellaisia ihmisiä, jotka eivät ole tottuneet käymään tapahtumissa?

21. Mainitse jokin taideorganisaatio (esim. museo, taidemuseo, galleria, teatteri, orkesteri, kustantamo, kirjakauppa), josta sinulla on erityisen myönteinen kuva. Mistä se on syntynyt?

22. Jos kohtaat taidetta yllättäen, mikä on sinusta sille hyvä tilanne tai ympäristö?

23. Mikä on erikoisin tai unohtumattomin paikka, jossa olet kokenut taide-

elämyksen?

24. Jos suunnittelisit itse hyvän kulttuuritapahtuman, mikä siinä olisi oleellista?

25. Mikä taiteessa on sinulle tärkeää?

Esteettiset elämykset
Virikkeet ajatuksille ja pohdinnoille
Tunteet
Tapa viettää vapaa-aikaa
Tapa sivistää itseäni
Tapa oppia uusia taitoja
Tapa kohdata ihmisiä
Tapa rentoutua
Tapa ilmaista itseäni
Mielihyvän kokemukset
Terveysvaikutukset
Henkinen hyvinvointi
Taidekokemuksiin liittyvät muistot
Yhteiset kokemukset taiteen äärellä läheisten ihmisten kanssa
Olen kiinnostunut taiteilijaelämäkerroista
Olen kiinnostunut taiteilijoiden työstä
Taide osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun
Taide heijastaa todellisuutta
Taide on keskeinen osa elämääni

26. Millainen taiteen ja kulttuurin harrastaja olet omasta mielestäsi?

27. Vastaajan ikä

alle 20
20-29
30-39
40-49
50-59
60-69
70-79
80+

28. Vastaajan sukupuoli

Mies
Nainen
Muu
En halua kertoa

29. Vastaajan asuinmaakunta

Uusimaa
Varsinais-Suomi
Satakunta
Kanta-Häme
Pirkanmaa
Päijät-Häme
Kymenlaakso
Etelä-Karjala
Etelä-Savo
Pohjois-Savo
Pohjois-Karjala
Keski-Suomi
Etelä-Pohjanmaa
Pohjanmaa
Keski-Pohjanmaa
Pohjois-Pohjanmaa
Kainuu
Lappi
Ahvenanmaa

30. Sana on vapaa! Lämmin kiitos osallistumisestasi!

. . .